

1985
SPALIS — OCTOBER
Nr. 8

KARYS

KARYS

1985
Nr. 8 (1615)

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje Pasižvalgius,
Kronika ir Šaulių priedas — Tremties Trimitas
Redaktorius — Balyš Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075
Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. \$9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

Čekius arba Money Orders adresuoti tik KARYS vardu, - ne "Warrior" ar kt.
Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207

TURINYS

Gedimino pilis	viršelis
Vilnius XVIII šimtmečiuje	virš. 4 psl.
Jeronimas Cicėnas	337
PLP Karo mokyklos XVII laidos 50-tis	338
B. B. 575 m. sukaktis nuo Žalgirio mūšio	340
Algirdas Budreckis — Prieš 550 m. įvyko Pabaisko mūšis	344
Jonas Abraitis — Gedimino pulkas Vilniuje	350
Antanas Skirka — Tarnaujant Lietuvos kariuomenėje	355
R. Vilkas — Lietuvos laivynas ir jo likimas	361
KARIO SKYRIAI:	
Karinės žinios	363
Mūsų spaudoje pasižvalgius	365
Jonas Stelmokas — Lietuvos metraštinis	368
Atsiliepiamai, kronika	369
ŠAULIŲ PRIEDAS:	
Tremties Trimitas	371
Rašo: J. Stašaitis — E. Ribokienė — sukaktuvinė	371
Dr. K. Pautienis — Paskutinis Lietuvos ir Lenkijos belaisvių pasikeitimas	374
J. Krikščiūnas, J. Budrienė, gen. kons. V. Čekanauskas, St. Jakubickas, A. Grinius, A. Kairys ir kt.	

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis,
Aurora, Col. — Br. Masiokas, Australia — V. Šalkūnas

PLATINTOJAI

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol 5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona, NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, St. Prakapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International", "Parama", Balyš Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv. Antano Parapijos Spaudos Kioskas), V. Perminas
OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-Miesau 2 Bahnhofstr. 11

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Pubeaux House, Roman Road, London E 2. ORF, England

SPAUSDINA

Franciscan Press
341 Highland Blvd. Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARIYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1615)

SPALIS — OCTOBER

1985

SPALIO DEVINTĄJĄ PRISIMENANT

Vilnius... Viešpatie, tai ir motinos niūniuojama lopšinė ir podraug kovos trimitas. Iš kur, jei ne iš Vilniaus, Nepriklausomybės Deklaracija. Iš kur pirmas atgimusios Lietuvos balsas į savanorius ir partizanus. Lietuva tapo laisva, bet, deja, ne visa. Vilnius pasiliko už laisvės vartų. Lyg ant gyvo kūno gyvatė, išsiraizgė šiaudinėmis gairėmis nusmaigstyta demarkacinė linija, iki 1939.10.28 skyrusi Nepriklausomą ir lenkų okupuotąją Lietuvą.

Ei, pasauli būki rimtas ir teisingas:

Mes be Vilniaus nenurimsim.

Kaupias skausmas ir dangus toks debesingas...

Jeigu reiks — laisvi mes mirsim.

Ir metai metuosna Spalio 9-tosios vidurdienį ten, Nepriklausomoje, patrankos šūvis, o įkandini sienos ir bažnyčių varpai ir šurprios tylos minutė. Visa tauta kartojo lyg priesaiką:

Ei, pasauli! — Mes be Vilniaus nenurimsim...

Senas Vilnius mūsų buvo, mūsų — bus.

Ir budėjo, ir kovojo, aukojosi ir kentėjo, vargo brastas brido, mirė, bet tėvų žemės, visai Lietuvai brolystės ir ištikimybės neišdavė. Matyt man visa ta kančia ir kova, vai, per 20 metų trukusi, nuo Brėslaujos iki Augustavo, Lydos, visur kur lietuvių gyventa. Dar girdėt kartu su vėjais nuo Ažušilės ir Debesijos kalniūkščių ir nuo Naručio ežero ta daina, ir okupacijos pančius gyva, giesmė, kai šventoriuose seni topoliai ošia ar kai laukai šventinami, girdėt aimana vaikučių prie uždarytos pradžios mokyklos durų, girdėt rykštės ir šautuvų buožių smūgiai.

Mes, Vakaruose esą lietuviai, šiandien, kaip andai Vaižgantas Stockholme, turime kartu ir kiekvienas skyrium kartoti:

“Lietuva, vėl nepriklausoma, tai mano Saulė, duosianti man gyvybės ir ūpo. Lietuvos širdis ir galva, Vilnius, toli nuo manęs. Vis dėlto jo ir mano minčių ir jausmų vilnys nepalieka manęs nutolus, riša mano sielos substanciją su ju”.

“Per visus ilgus istorijos metašimčius Vilnius, anot Vaižganto, buvo visos Lietuvos širdis, pildė visus jos veiksmus: — nešė gyvybės į visą valstybės kūną”.

“Vilnius — būtinoji tikrosios, etnografinės Lietuvos dalis.”

Šiandie Vilnius, kaip ir visa Lietuva, Kremliaus satrapų grandinėse. Gal kam atrodo, kad maža prasminga nurišdinėti senas, laiko ir sąlygų iš dalies aptrauktas žaizdas. Anaipol. Tarkim trumpai ir drūtai:

— Vilnius tebėra lenkų grėsmė!

Lenkai ir anapus ir šiaupus geležinės uždangos Vilniaus atžvilgiu tebėra agresoriai. Mūsų pareiga taipgi būti akyliems ir ausyliems ir pasiruošti visokioms galimybėms. Kaip pasiruoši ginklu gintis, jei nebūsi iš anksto dvasia pasiruošęs. Atsistatysiančioji Lietuvos valstybė turi būti su sostine Vilniumi ir gimtiniais Karaliaučiaus ir Klaipėdos uostais. Tai ne svajonė, tai pareiga, tai uždavinys, kuris, žūtbut, tesėtinas. Šią pareigą teatlikime viską gerai įsisąmoninę. Nėra tautos istorijoje didesnių ar mažesnių reikalų, tėra Lietuvos suverenumo ir teritorinio integralumo byla. Vilniaus fronte teskardi kaip šūkis šie Maironio žodžiai:

“Prakeiktas amžių amžiais to lietuvių vardas, kuris Vilniaus kada nors išsižadėti drįstų.”

Tėvynė kaip ir širdis yra nedaloma: arba visa laisva, arba laisvė ne ta, už kurią per amžius amžinuosius lietuvis gimė ir mirė vis rūpesty, vis kovojo. Toli mes šiandien nuo Tėvynės ir nuo brolių, pirmųjų mūsų apkasuos, bet šitai ne atpalaiduoja, bet dar labiau mus įpareigoja budėti. Manding, praeitis, kaip tos tolimos, taip ir šios dar neatvėsusios, analizė ar bent atsiminimas nėra tuščias laiko gaištas, kaip nėra veltui ir nuodugnus žvalgų prieš žygį su žemėlapiu susipažinimas.

Šiandien sunku įspėti, bičiuli, katras ir kuriems

uždaviniams ryt-poryt būsime Tėvynės pašaukti. Būkime visi gyvi rikiuotėje. Būkime su žvilgsniu į laikrodžio rodyklę. Kap geras kovos vadas sustiprinimus siunčia į labiausiai nušiknotas pozicijas, taip ir mes visų pirma pažinkime Vilnių, Lietuvos sostinę, į kur jau syki per klastą ir melą priešas buvo įsigavęs ir siautėjo ten visą 20 metų, o kaip patirtis moko, nestiprinami ir apleisti pylimai dažnai pražudo visą tvirtovę ir visą šalį. Tai privalu žinoti. Bičiuli, visų mūs sąžinė ir pro-

tas kartoja:

— mūsų kelias dar nebaigtas, mūsų vieta ne čia, bet ten, kur bėga Šešupė, kur Nemunas teka, kur Baltija skalauna pamarij, o Žiemena, Dysna, Merkys, Neris, Grauzė ir dešimtys apių upelių skuba į jūras ten, kur mūsų vienintelis tikras paveldėjimas — tėvų žemė ir valia valuzė sau — žmonėmis būti.

(Ištrauka iš vielniečio rašytojo Jeronimo Cicėno "Vilnius tarp audrų", 1953 m.)

PLP KARO MOKYKLOS XVII LAIDOS PENKDEŠIMTMETIS

Paskelbusi Nepriklausomybę 1918 metais, Lietuva turėjo savo sūnų krauju ją apginti nuo grobuonių kaimynų, kurie buvo ilgai ir žiauriai kankinę ir nuvarginę mūsų žemę. Nors atgimstančiai tautai nestigo drasių ir pasiryžusių už laisvę mirti savanorių, tačiau nebuvo paruoštų kariškų kadro jiems vadovauti. Tam tikslui ir buvo įsteigta Karo mokykla, kuri jau tais pačiais 1919 m. išleido dvi pirmąsias savo karininkų laidas, labai skubotai paruoštas — daugumoje — frontui... Čia savo galvas paguldė pirmosios laidos karininkai: K. Matulaitis, S. Oželis, J. Sidaravičius, J. Stapulionis, P. Telksnys ir A. Urbelis, o 28 KARININKAI BUVO APDOVANOTI Vyčio Kryžiumi, už parodyta drasą ir pasiaukojimą...

Vėliau, taikos metu Karo mokyklos mokslo programa buvo plečiama ir palaipsniui pratęsta ligi trijų metų. Ligi 1940 m. iš jos buvo

išleista 21 kadro karininkų ir 15 aspirantų — atsargos karininkų laidų. Nuo 1929 m. K. M. pavadinta Pirmojo Lietuvos Prezidento vardu.

Šiomet sukanka 50 metų nuo tos dienos, kai 1935 m. rugsėjo 16 dieną PLPK mokyklos XVIII laidos gražus būrys 58 kariūnų, pasipuošusių naujomis karininkų uniformomis, iškilmingai prisiekė tarnauti, o reikalui esant ir mirti už savo Tėvynę. — "Be reikalo nepakelk, be garbės nenuleisk"... — kartojo buvęs pirmasis ir tuometinis Lietuvos prezidentas Antanas Smetona kiekvienam priklaupusiam kariui, kardu paliesdamas jo petį, ir šis palietimas, kaip įdegtos geležies antspaudas, paliko visam laikui...

Mūsų laidos dienos Karo mokykloje prasidėjo 1933 m. rugpjūčio mėn., kai norinčių į ją įstoti susirinko apie du šimtai jaunuolių, baigusių aštuonių klasių gimnazijas, ar tolygias mokyklas. Kai

1933 m. rugpjūčio mėn. 22 d. į PLP karo mokyklos XVII laidą buvo priimta 45 kariūnai kandidatai: 32 išlaikę konkursinius egzaminus aplikantai, 11 kariūnų aspirantų, 1 aviacijos viršila ir 1 vyr. psk.

kurie jau virš 10 mėnesių išbuvę Karo mokykloje — VIII-tos aspirantų laidos kariūnai.

Dalis kandidatų atkrito jau po dokumentų patikrinimo, bet didesnę skaičių nurašė sveikatos tikrinimas. Likusieji dar turėjome išlaikyti konkursinius egzaminus iš lietuvių kalbos ir Lietuvos istorijos, taipgi galutinai rugpjūčio 22 d. į kariūnų-kandidatų sąrašus pateko 32 abiturientai, 11 kariūnų aspirantų, 1 aviacijos lakūnas viršila ir 1 vyr. puskarininkis.

Griežta Karo mokyklos tvarka, drausmė, visišką paklusnumą net vyresniojo kurso kariūnams, fizinis patvarumas ir praplėsta mokslo programa sudarė gan sunkią pradžią neįpratusiems jaunuoliams, o tokių buvo dauguma. Vienas iš mūsų susirgo ir mirė Karo ligoninėje, kitas — buvo atleistas, taigi likome tik 43 ir tiek lapkričio 21 d. mūsų buvo perkelta į I-jį kursą.

Dabar jau tapome "tikrais" kariūnais. Mokyklas "sustiprėjo" ta prasme, kad prie tiesioginių mokyklos lektorių bei kuopų viršininkų dar prisidėjo 61 II-jo kurso kariūnų, kurie kartais mums iškrėsdavo nelabai malonių pokštų . . .

1934 m. birželio 7 d. pergyvenome kai kurių Kauno Iguolos kariuomenės dalinių taip vadinama "voldemarininkų" sukilimą. Tuo metu mūsų kaimyninis 5 pėstininkų pulkas buvo sukilėlių pusėje, gi Karo mokykla gavo įsakymą sukilimą numalšinti, tačiau, per daug nesikarščiuojant, viskas pasibaigė be šūvio ir kraujo praliejimo... Tik, žinoma, daugumas to sukilimo organizatorių buvo įvairiai nubausti, ar paleisti iš kariuomenės ir to pasėkoje susidarė karininkų trūkumas. Kai 1934 m. lapkričio 17 d. buvome perkelti į II-jį kursą, tai mūsų eiles papildė 15 IX-tos laidos tais metais bebaigiančių kariūnų-aspirantų.

Mūsų dienos buvo užimtos teoretinėmis pamokomis, rikiuotėmis, pratimais, kurie būdavo vykdomi ir nakties metu Aukšt. Panemunės apylinkėse, o II-me kurse ir praktika įvairiuose kariuomenės daliniuose. Poligonas Gaižiūnuose sudarė lyg karo veiksmų lauką, o garsioji Šilosėdų aukštuma sugėrė nemažai mūsų prakaito manevruojant, tačiau mūsų dainos nuolat skambėjo, stiprindamos ir palaikydamos gerą nuotaiką . . .

Tie du metai Karo mokykloje prabėgo greitai ir, pakelti į jaunesniojo leitenanto laipsnį, buvome išsiųsti į kariuomenės dalinius tolimesnei karo tarnybai. Deja, ji truko neilgai . . . Ramią ir darbingą Lietuvos atsikūrimo raidą vėl sudrumstė grobuoniški kaimynų siekiai ir vėl mūsų žemę pradėjo trypti svetimieji . . .

Maskoliams užplūdus Lietuvą 1940 m. ir nujaučiant karo pradžią su Vokietija, iš Lietuvos buvo išvežta dalis mūsų karininkų į Rusiją "pasitobulinimui", o jų vieton atgabenta rusai. Karui prasidėjus dauguma lietuvių kariuomenės dalinių buvo rusų priversti trauktis į Rusiją ir ten jų daug žuvo, jų tarpe ir daug XVII laidos karininkų.

Nors ruošėmės kilniam tikslui — savo Tėvynės apsaugai, bet ginklo nepakėlėme sutikdami priešą. Taip nusprendė mūsų vyriausybė ir vadai. Betgi ne vien ginklu tauta veda kovą prieš užgrobiką. Vis dėlto Karo mokykloje įgytos žinios ir patyrimas buvo perduota savam jaunimui, įsijungusiam į partizanų kovas prieš pavergėją ar pogrindžio rezistencijoje, o pati Karo mokykla mums visuomet pasiliks brangi, kaip šviesus mokslo, moralinio ugdymo ir tautinių idealų skiepimo žiburys . . .

PLP karo mokyklos XVII laidos kariūnai su savo kadru

PLP karo mokyklos XVII laidos karininkai su savo viršininkais ir lektoriais 1935 m. rugsėjo mėn. 15 d.

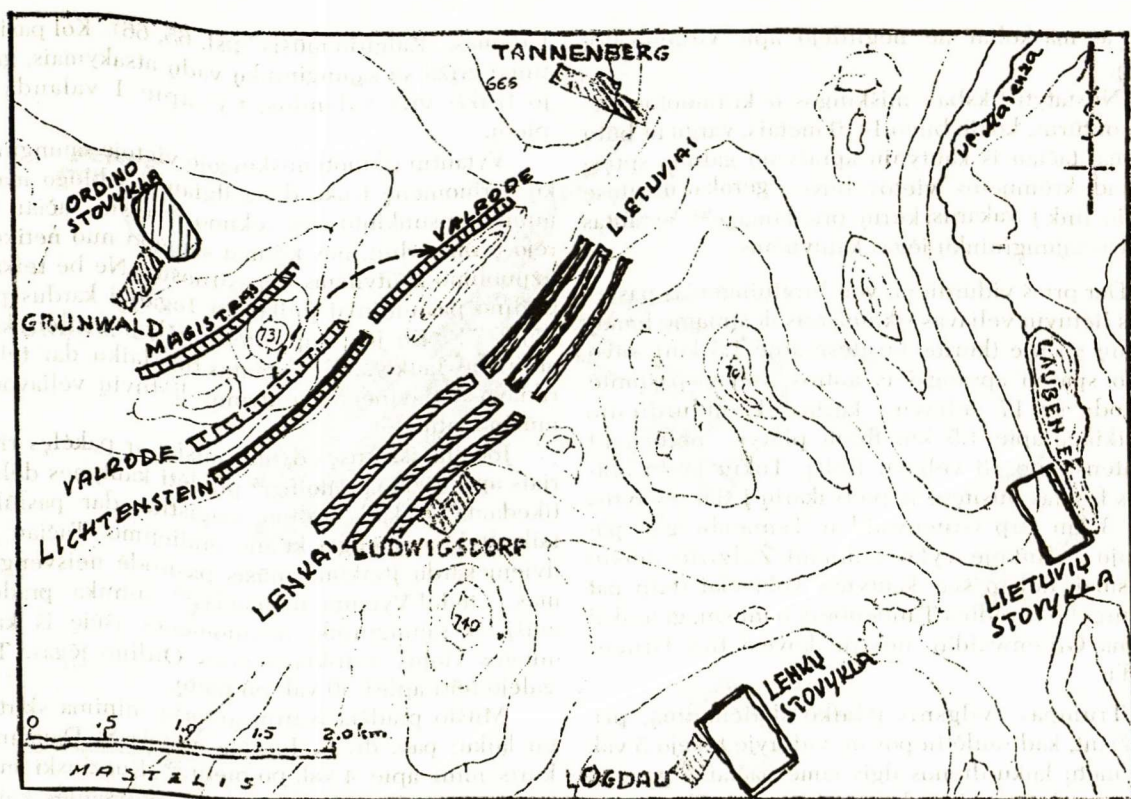
575 METŲ SUKAKTIS NUO ŽALGIRIO MŪŠIO

(Tęsinys, pradžia 1985 m. "Karys" Nr. 7)

B.B.

Kadangi jau nuo pat 1410 m. liepos m. 15 d. ryto Ordinas rikiavosi į pietryčius nuo Gruenwald'o aukštumos 731 (vieta atvira žemėjanti Liudwigsdorfo — rytų link, kad nuokalnėn išibėgėję riteriai galėtų išvystyti didesnį smūgį), Vytautas nusprendė geriau ginkluotus sunkius lenkų rinktinės raitelius frontu išrikiuoti tiesioginiai prieš kryžiuočius; menkiau ginkluotus, lengvesnius ir judresnius lietuvių raitininkų dalinius išdėstyti dešiniame lenkų jėgų sparne, tikslu iš krūmais padengtos vietos per atvirą slėnį, nuo Tannenberg'o pusės, apeiti Ordino kairį sparną. Gurguoles sutelkti: lietuvių Lauben ežero pietų vakariniame pakraštyje, lenkų — Logdau; abejos apie 3 - 3.5 km astu nuo numatytos kautynių vietos.¹⁷

Išsidėstymas frontu kautynėms Ordino ir sąjungininkų buvo nevienodas — kryžiuočiai rikiavosi kautynių linijon apie 5 žingsnių tarpais tarp riterių, kad "... būtų progos kiekvienam riteriui pasižymėti kautynėse... sugebėjimą valdyti ginklą."¹⁸ Jei raiteliui skirti apie 1.5 m (Kuczinski pslp. 376 skiria 2 m) ir 5 žingsnius prilygti 3.0 m, tai vienam riteriui tektų apie 4.5 m fronto pločio; tokiu būdu Lichtensteino linija 18 vėliavų po 80 riterių sudarytų 1440 riterių po 4.5 m kiekvienam, viso būtų apie 6.5 km, tačiau rikiuojantis po 4 eiles vėliavai sudarytų 1.5 km fronto pločio,¹⁹ po apie 15 m gilumos, būtų 60 - 70 m, todėl 3 linijos 731 aukštumos srityje pradžioje ir užėmė virš 1.5 km platumon ir apie .5 km (su tarpais tarp linijų)

Pradinė Žalgirio mūšio jėgų padėtis 1410 m. liepos mėn. 15 d. vidudienį

gilumon, į rytus nuo Gruenwald'o; Valrode's ir magistro linijose vėliavų skaičiai buvo tokie patys (po 17).

Sąjungininkų kariuomenių išsidedėjimas kautynims buvo skirtingas nuo Ordino: lenkų "... nesudarydavo išskleistos eilės, bet (riteriai) sustodavo betarpiai vienas prie kito. Užpakalinės eilės sustodavo taip, kad jų sparnai išsikišdavo į šonus. Vėliava rikiuodavosi keturiomis eilėmis, kur lengvai ginkluoti sudarydavo užpakalines eiles."¹⁹ Vėliavų skaičiai kiekvienoje linijoje turėjo būti gerokai skirtingi, nes Ordino pirmoji linija išsiskleidė apie 1.5 km pločio, todėl ir lenkų pirmoji linija turėjo būti to paties pločio, kad nebūtų atviro sparno (pav. jei lenkų pirmoje linijoje būtų 18 vėliavų, suglaustoje rikiuotėje užimtų apie 750 m²⁰). Iš kautynių eigos (plk. Urbonas, schemas, mūšio ruožtai II, III ir V) galima spėti pirmoje eilėje buvus apie 27 vėliavas, antroje — 14 ir trečioje 10. Gurguolės išsidėstė prie Logdau. Lenkų jėgoms vadovauti Jogaila paskyrė Zindram'ą.

Apie lietuvių jėgas dėl stokos žinių tenka prielasti, kad bendra forma buvo panaši kaip ir kitų, Žalgirio mūšyje dalyvavusių kariuomenių. Vėliavos

rikiavosi trimis eilėmis,²¹ po keturias eiles kiekvienoje vėliavoje, kiek skirtingu jėgų paskirstymu: lengvi raiteliai buvo priekyje, branduolį sudarė sunkūs, jų tarpe buvo ir ginkluotų pėstininkų.²² "Jei "lietuviškos vėliavos ir nesisiskyrė nuo kryžiuočių ar lenkų..."²³ tai didesnė dalis raitelių buvo lengviau ginkluoti, mažesniu skaičiumi vėliavoje, menčiau paruošti kautynėms; rikiuotėje mažiau laikėsi nustatytą formą, todėl ir kautynių rikiuotė, tilpusi daugiau krūmuotoje vietoje, galėjo būti netaisyklinga — daugiau grupinė. Bendras frontinis išsidėjimas galėjo būti taip pat apie 1.5 km., kurio kairiame sparne tilpo Lengvenio trys vėliavos, toliau sekė Montvydo ir Goštauto vadovaujamos lietuvių vėliavų grupės (Kuczinski, schema psl. 232) Gurguolės telkėsi ež. Lauben vakarinėje pusėje.

Čia pravartu paminėti, kad M. Strykowski poemoje, rašytoje XVI a. apie Gruenwald'o mūšį, minimi Vilniaus, Trakų, Gardino, Smolensko pulkai, niekur neužsiminama apie rusų pulkus (Siuchninski, Grunwald, psl. 130). Kuozinski, "Wielka Wojna", Siuchninski, "Gruenwald" mini Smolensko pulkus, nemini atskirai rusų pulkų. Dr. K. Jurgėla, 1960 m. "Karys" Nr. 6, psl. 199 rašo: "...iki

XIX a. maskoliai nė negirdėjo apie Gruenwaldo mūšį.

Nustatyti tiksliau miškingos ir krūmuotos vietos kontūrus, kokie buvo 1410 metais, vargu ar būtų galima, tačiau iš kautynių aprašymų galima spręsti, kad krūmuotos vietos buvo gerokai nusitęsę slėnio link į vakarus, kurių priedangoje²⁴ Vytautas rikiavo sąjungininkų jėgas kautynėms.

Dar prieš vidurdienį, von Jurginingen'as pastebėjęs lietuvių vėliavas rikiuojantis dešiniame lenkų dalinių sparne (kurios nusitęsė apie 1.5 km), savo kairio sparno apsaugai iš antros linijos pasiuntė Volrode su 17 vėliavų, kurios iki vidurdienio išsirikiavo apie 1.5 km fronto plotyje, pratęsiant Lichtensteino 18 vėliavų liniją. Tokiu būdu abipusis frontas nusitęsė iš pietvakarių į šiaurės rytus apie 3 km tarp Gruenwald ir Tannenberg'o; pastarojo aplinkoje vyko lemiami Žalgirio mūšio veiksmai, dėl to šias kautynes vokiečiai (taip pat dr. Jurgėla) ir vadina Tannenberg'o mūšiu, gi lenkai vadina Gruenwald'o, nes jie kovėsi ties Gruenwald'u.

Trumpas žvilgsnis į laiko skaičiavimą, prileidžiant, kad saulė liepos m. viduryje tekėjo 5 val. (tuo metų laiku dienos ilgis tame pačiame geografiniame plotyje visur būna vienodas). Tuo metu dalis Ordino jėgų jau buvo Gruenwald-Tannenberg rajone; ten kryžiuočiai pastebėjo ir sąjungininkų dalinius Liudwigsdorf - Lauben ež. tarpe, todėl pagrindines jėgas iš žygio turėjo išsirikiuoti kautynių tvarkon, pagal vyriausio magistro sprendimą (kuris turėjo pirmiau išžvalgyti vietovę ir numatyti kautynių planą). Jei skaičiuoti 52 vėliavų po 250 raitelių,³⁴ tai būtų apie 13,000 raitelių, kuriuos reikėjo iširikiuoti kautynių tvarkon. Su įsakyumu perdavimu, nurodymais, kurioje vietoje kas turėjo rikiuotis, perėjimu iš žygio tvarkos, gurguolių išskyrimu, galėjo trukti apie ketvertą valandų, t.y. iki 9 val. ryto. Iš antros linijos peririkiuoti Valrode's 17 vėliavų į kairį Lichtensteino sparną (apie 4300 raitelių) apie 1.5 km platumon galėjo trukti virš 1.5 val. tokiu būdu jau buvo apie 11 val. Pakantravę apie valandą laiko, apie vidudienį kryžiuočiai pasiuntė Jogailai kardus.²⁶ Kardų įteikimo procedūra galėjo užtrukti kiek ilgiau, nes "... imperatoriaus Zigmanto šauklis Ramrichas ir Štettino hercogo Kazimiero šauklis, pas Jogailą atvykę, jie kreipėsi į jį šiais žodžiais: "Valdove, magistras siunčia tau šitą kardą, o kitą mes turime perduoti tavo broliui Vytautui nuo maršalo, jei tik mes asmeniškai galėsime su juo pasimatyti". Jogaila pasiuntė pakviesti Vytautą, ir kai jis atvyko, šaukliai jam perdavė kardą Ordino maršalo vardu. (plk.

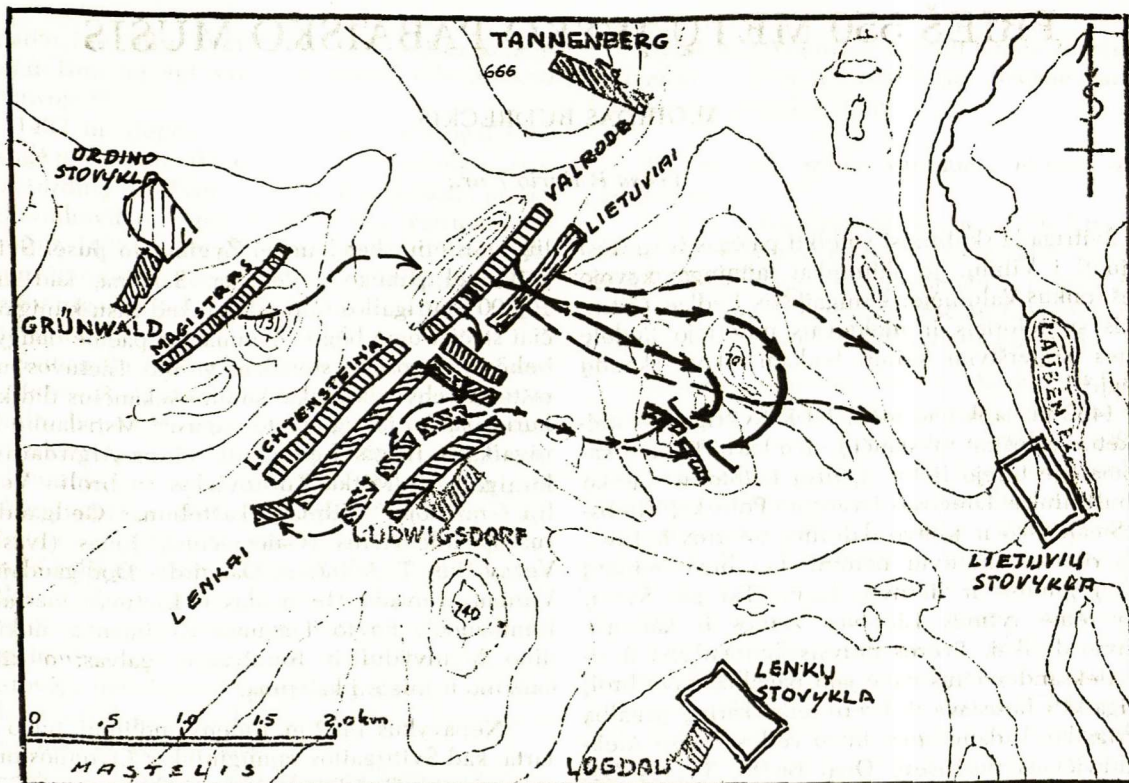
Urbanas, "Žalgirio mūšis" psl. 65, 66). Kol pasiuntiniai grįžo su sąjungininkų vadų atsakymais, galėjo trukti virš valandos, t.y. apie 1 valandą po pietų.

Vytautui rikiuoti miškingoje vietoje sąjungininkų kariuomenę truko daug ilgiau dėl blogo matavimo, apsinkinto susisiekimio ir ryšio, tačiau turėjo pirmenybių, nes krūmai saugojo nuo netikėto užpuolimo kautynėms nepasiruošus. Ne be reikalo Ordino pasiuntiniai įteikdami Jogailai kardus pridėjo: "...Ko jūs slapstotės miške, pasirodykite atvirame lauke..." Vytautas tuo laiku dar teberikiavo ir davinėjo nurodymus lietuvių vėliavoms mūšio metui.

Jogaila, išklauses dvejas mišias ir pakėlęs riteriais apie 1000 jaunuolių,²⁷ pradėti kautynes delsė, tikėdamasis, kad Ordino magistras dar pasiūlys taiką ir bus išvengta kraujo praliejimo. Tačiau po dviejų kardų įteikimo mūšis pasirodė neišvengiamas, todėl Vytauto raginamas²⁸ sutinka pradėti mūšį, ir sąjungininkų kariuomenės išėję iš krūmuotos vietos išsirikiavo prieš Ordino jėgas. Tai galėjo būti apie 1:30 val. po pietų.

Mūšio pradžia įvairių autorių minima skirtingu laiku; pav. dr. K. Jurgėla cituoja S. Daukantą, kuris mini apie 4 val. po pietų;²⁹ Kuczinski mini kryžiuočius, kentėjusius vidurdienio saulės kaitrą tris valandas,³⁰ t.y. kardų įteikimo metu jau jie "kentėjo," todėl pagal įvykių eigą galima prileisti apie 2 val. p.p., jeigu kryžiuočių jėgos apie 11 val. ryto jau buvo išsirikiavę mūšiui į rytus nuo Gruenwald'o.

Mūšio pradžią tektų laikyti tarp 1:30 ir 2:00 val. po pietų, nes pradžioje dar kariuomenėms stovint išsirikiavusioms apie puskiometro tarpu, kryžiuočiai pradėjo šaudyti artilerijos pabūklais,³¹ tada Vytauto lengvi raiteliai, puolę kryžiuočių kairiojo sparno vėliavas, apšaudė strėlėmis. Po to magistras davė įsakymą kryžiuočiams pradėti pulti. "Abi priešingos pusės pradėjo artintis viena prie kitos" (plk. Urbanas, "Žalgirio Mūšis" pslp. 71). Lygios Ordino ir lenkų jėgos, susidūrę pusiauokelyje, kovėsi be ryškesnės persvaros. Lietuvius puolė Valrodės 17 vėliavų sunkūs raiteliai, kurie pradžioje atsidūrė prieš lietuvių lengvus raitelius, pradėjo juos stumti, tačiau jiems atėjusi antroji sunkių raitelių linija į pagalbą, kryžiuočių spaudimą sustabdė. Kautynės be persvaros truko apie 2 valandas (?) t.y. iki 3:30, ar 4 val. po pietų, tačiau geriauginkluoti ir daugiau kautynėse patyrę kryžiuočiai pradėjo lietuvių jėgas stumti.³² Negalėdami atlaikyti kryžiuočių spaudimo, didesnė lietuvių dešinio sparno jėgų dalis, išsklaidyta, pasitraukė miškinga ir pelkėta vieta Lauben ež. kryptimi; kita

Žalgirio mūšio eiga po 14:30 val.

dalis su Lengvenio trimis vėliavomis pasitraukė pietvakarių kryptimi dešinio lenkų sparno priedangai.

“Bėgančių” lietuvių persekiojimui Valrode skyrė 9 vėliavas, kitas 8 pasiuntė prieš lenkų pirmosios linijos dešinio sparno apsaugon pasitraukusias lietuvių vėliavas, manydamas (?), kad su 8 vėliavomis palauš lietuvių ir Smolensko vėliavų sparninę apsaugą ir puldamas lenkų dešinį sparną iš šono užtikrins pergalę; tačiau kryžiuočiai, atsidūrę prieš lietuvių pasipriešinimą, tikslo nepasiekė, nes Vytautas laiku pasiuntė apie trečdalį lenkų antrosios linijos, sparninės apsaugos sustiprinimui³³ ir po trumpų kautynių kryžiuočiai buvo išsklaidyti. Kitas antros lenkų jėgų linijos vėliavas Vytautas pasiuntė (trečdalį) lenkų kovojančios pirmos linijos kairio sparno sustiprinimui, gi likusias antros linijos lenkų vėliavas, vėliau, pasiuntė sutikti iš lietuvių persekiojimo grįžtančius kryžiuočius.

Magistras, pamatęs Valrodės išsisklaidžiusias jėgas ir pusiau atvirą sąjungininkų dešinį sparną, skubiai su visomis rezervinėmis vėliavomis perėjo į sąjungininkų dešinį sparną ir, išsiričiau frontu į pietvakarius, sustojo išsklaidytų

Valrodės 8 vėliavų vietoje, duodamas Vytautui pakankamai laiko pasiūsti lenkų trečios linijos vėliavas von Jungingen'o sustojusios linijos kairio sparno puolimui.³⁴ Čia Vytautas išnaudojo iniciatyvos pirmumą, pasirinkdamas puolimui priešininko kairį sparną ne frontą, kurio norėjo magistras.

Magistrui besukubant į naujas pozicijas, tuo metu pradėjo grįžti į mūšio vietą lietuvius persekioję Valrodės kryžiuočiai palaidai išsimėčiusiomis vėliavomis, kuriuos dar mūšyje nedalyvavusios iš lenkų antros linijos pasiūstos vėliavos lengvai sumušė. Čia Ordinas neteko apie penktadalio visų savo jėgų, gi sąjungininkai įgijo jėgų persvarą.

Kai kairiajame sąjungininkų sparne abiem pusėm po užsitęsusių be aiškios persvaros kautynių jėgos baigėsi, dešiniame sparne, pradėjus lenkų trečios rezervinės linijos sparninį puolimą į magistro išsiričiau sunkių riterių linijų kairį sparną, tuo metu nuo Lauben ež. pusės iš krūmų išsuoliavo lietuvių vėliavos ir be atskirų nurodymų puolė tiesiog į magistro linijų užpakalį. Apšupti kryžiuočiai susimaišė.

(Bus daugiau)

PRIEŠ 550 METŲ ĮVYKO PABAISKO MŪŠIS

ALGIRDAS BUDRECKIS

(Tąsa iš Kario 7 nr.;

Švitrigaila skubinosi sutelkti pajėgas ir ruošėsi žygiuoti į Vilnių. Jo šalininkai laimingai kovojo prieš lenkus Valuinėje: kunigaikštis Fedkas Ostrogiškis su totoriais ir moldavais nuterėjo Podolę ir ties Koperštyno kaimu lenkams davė skaudų smūgį.²⁹

1432 m. lapkričio mėn. DLK Švitrigaila sutelkė keturiasdešimt tūkstančių savo karių.³⁰ Savo kariuomenėje turėjo lietuvių, rusų ir totorių. Lenkų metraštininkas Dlugošas išvardino Polocko, Vitebsko, Smalensko ir Kijevo dalinius, totorius ir Livonijos riterius; lietuvių nemini, bet buvo minėtų miestų įgulosė ir lietuvių karių. Tai pat Švitrigailą rėmė rytinės Lietuvos žemės ir kaikurie lietuvių didikai. Tverės didysis kunigaikštis Borisas Aleksandravičius davė jam pagalbą savo brolių kunigaikštį Jaroslavą.³¹ Tverė teikė karinę pagalbą Švitrigailai, kadangi anas buvo vedęs Boriso Aleksandravičiaus pusseserę Oną. Be to, Tverės DK Borisas dar 1427 m. buvo sudaręs su LDK sutartį, kurios laikėsi ir Vytautui mirus.

Surinkęs 20,000 kariuomenės, Švitrigaila 1432 m. lapkričio mėn. įžygiavo į tikrąją Lietuvą, kaip triumfatorius: žmonės, jį pamatę kariuomenės priesakyje, masėmis ėjo pas jį. Paprasti valstiečiai, apleidami sodybas bei šeimas, stojo į jo kariuomenę, miestai pasidavė viens paskui kitą. Visi, nepatenkintieji Žygimanto ryšiais su Lenkija ir troškę Lietuvos nepriklausomybės, rėmė Švitrigailą.³² Jis lengvai užėmė Minską, Krevą ir Ašmeną. Ir nebenuėjęs likusių iki Vilniaus 6 - 7 mylių, Švitrigaila apsistojo Ašmenoje ir savaitę ten prastovėjo.³³

Iš čia buvo numatęs žygiuoti į Vilnių. Livonijos ordino magistras, pasiuntęs 300 raitelių būrį padėti Švitrigailai, pats su didele kariuomene ruošėsi į pagalbą. Tačiau ne tik magistras su savo pajėgomis, bet ir anksčiau išsiųstas raitelių būrys nespėjo pasiekti Ašmenos ir stoti į mūšį.³⁴

“Ir didysis kunigaikštis Žygimantas atžygiavo iš Vilniaus su lietuvių pajėgomis — septyniais tūkstančiais. Ir prasidėjo mūšis pirmadienį, gruodžio 8 dieną”.³⁵

Iš tikro Žygimanto kariuomenei vadovavo sūnus Mykolas, kuris dar 1432 m. rugsėjo 1 d. aktingai dalyvavęs perversme. Lenkams sąjungininkams vadovavo Mščugas Skrzinskis.³⁶ Abi šalys turėjo dide-

liu nuostolių, bet laimėjo Žygimanto pusė. Švitrigaila vėl pabėgo į Polocką. Sakoma, kad krito 10,000 Švitrigailos šalininkų, o kad rusų kunigaikščiai stačiai ėmė bėgti. Žygimantas paėmė daugybę belaisvių ir prieš stovyklos grobio. Lietuvos metraštis (Bychvco kronika) sumini sekančius didikus, kurie pateko į Žygimanto nagus:³⁷ Mstislaulio kunigaikštis Jurgis Lengvenio sūnus Algirdaitis,³⁸ kunigaikštis Mitka Zubrevickis su broliu Vosyliu Gražiuoju³⁹ Vilniaus kaštelionas Gedgudas, Juška Holcevičius (Gaicevičius), Jonas (Ivaška) Vėževičius, T. Adinčius, Daugirdas Dodigaudaitis, Vilniaus vaivada Manivydus ir Lietuvos maršalka Rumbaudas. Po to Trakuose Žygimantas nukirsdino Manivydai ir Rumbaudai galvas, o kitus kankino ir įmetė į kalėjimą.⁴⁰

Nepavykus 1432 m. rudens puolimui, buvo sutarta, kad Švitrigailos sąjungininkas Livonijos ordino magistras Cisė Rutenbergas 1433 m. sausio 25 d. įsiverš į Lietuvą iš Daugpilio pusės, o pats Švitrigaila nuo Vitebsko pusės ir vasario 15 d. susijungs Kurėnece (Kurėnuose) į šiaurę nuo Maladečinos bendram žygiui į Vilnių. Tačiau susitarimas nebuvo įgyvendintas. Livonijos ordino kariuomenė, nežygiuodama link Maladečinos, pasitenkino 1433 m. sausio 30 - vasario 9 d. išpuoliu po šiaurės rytų Lietuvą (per Linkmenų, Tauragnų, Utenos ir Užpalių valsčius).

Anot Dlugošo, Livonijos ordinas buvo įsiveržęs į Žemaičius.

“Nes (Livonijos ordino kariai) sunaikinę ir apiplėšę daugelį vietovių Žemaičiuose, tardamiesi esą saugūs, įėjo į vieną mišką; žemaičiai, būdami netikėtai prieš užklupti, apleido savo namus, pasislėpė miškuose ir raištuose, betgi pamatę palankią progą priešui sunaikinti, jį apsupo: skubėdami kirto aplinkui juos medžius ir, patys būdami saugūs, į juos iš visų pusių šaudė ir privertė pasiduoti. Daug tūkstančių žmonių tada žuvo, daugelis pateko į nelaisvę. Žemaičiai gavo didelį grobį.”

Žemaičiams vadovavo Galiminas.⁴¹

Švitrigaila pasiliko Lukomyje, arti Vitebsko, toliau telkti kariuomenės. Švitrigailos jėgos buvo menkos, todėl jis laukė pagalbos nuo totorių ir vokiečių. Padolėje siautė jo šalininkai Fedkas Ostrogiškis, T. Kaributas ir Pinsko kunigaikštis Aleksandras Nosas. Totoriai į nelaisvę paėmė Žy-

gimanto šalininką T. Bučackį, kurį vėliau kalavijuočiai išmainė ant savo maršalkos, tebelaikomo Krokuvoje.⁴²

1433 m. liepos - rugsėjo mėn. Švitrigaila išsirengė antram stambiam žygiui. Jis pasitelkė Livonijos ordiną ir Tverės didįjį kunigaikštį Borisą Aleksandravičių. Apie kalavijuočių kariuomenės maršrutą 1433 m. liepos - rugsėjo mėn. nieko tiksliau nežinome, bet atrodo, kad ji, veikdama atskirai nuo Švitrigailos šalininkų, dvi savaites buvo apgulusi Vilnių.⁴³

Švitrigaila 1433 m. gegužės 3 d. buvo Smalenske, liepos 3 d. Polocke. Tikrąją Lietuvą tikėjosi pasiekti liepos 19 d. Jis apie 11 savaičių pasiautėjo Lietuvoje. Užėmė Lydą, Ašmeną. Nakvojo Rudaminoje, pusantrios mylios nuo Vilniaus, apgulė Trakus rugpjūčio 18 d. ("na Spasov den"), pasuko į Senuosius Trakus, nužygiavo ieškoti didžiojo kunigaikščio Žygimanto, kuris slapstėsi už Gardino miškuose. Švitrigaila sudėgino Merkinę ir per Varėną atžygiavo į Eišiškes, kur išstovėjo 4 dienas. Po to patraukė savo rytų žemių link. Priėjo Krėvą, prastovėjo dvi dienas; paėmė mūrinę Krėvos pilį, sudėgino ir daug žmonių iškapojo arba nusivarė, o iš ten nuėjo į Maladečiną.⁴⁴

Kai pasiekė žinia, kad pagaliau lietuvių kariuomenė žygiuoja prieš jį, Švitrigaila nusiuntė prieš ją vaivadą kunigaikštį Mykolą Alšėniškį. Lietuvos kariuomenei vadovavo Naugardo vietininkas Petras Mantgirdaitis. Abidvi kariuomenės susirėmė Kopačių (Kapočių) kaime, 10 km. nuo Maladečinos. Mykolas Alšėniškis sumušė Mantgirdaitį, paimdamas daug belaisvių.⁴⁵ Išžygiavus iš Kopačių, Švitrigailos kariuomenė užėmė Zaslauį, kur daug žmonių sudėgino ar paėmė nelaisvėn. Priėjo Minską, sudėgino Minsko miestą, ir iš ten daugelio valsčių bei kaimų išsivarė belaisvių ir padarė Lietuvos žemei nemaža žalos, priėjo Borisovą ir ten, prie Beržūnės, sugavo kunigaikštį Simaną Jonaitį Alšėniškį, buvusį perversmininką. Švitrigaila išsiuntė jį į Vitebską ir ten liepė jį Dauguvoje nuskandinti.

Šis itin kruvinas žygis, tačiau, pasibaigė be persvaros; DLK Švitrigaila pasuko į Lukomlį ir čia savo kariuomenę paleido, o pats išvyko į Kijevą.

Livonijos ordino kariuomenė, išžygiavusi iš Cėsių, Latvijoje 1433 m. liepos mėn. niokoti Lietuvos, užtruko žygyje 11 savaičių. Magistras Rutenbergas grįžo į Rygą 1433 m. rugsėjo 18 d. su kariuomenės likučiais.

Kodėl nepavyko šis žygis? Žygį nutraukė arklių maras, įnosės. Livonijos kariuomenė vos grįžo namo.⁴⁶ Švitrigaila išskirstė savo karius, idant apstabdytų įnosių plėtrą.

Podolėje ir Valuinėje tuomet lenkai veržėsi užimti atskiras pilies ir prisiekdinti naujam karaliui Vladislavui, Jogailos sūniui.

VI Livonijos ordino vaidmuo Lietuvos namiame kare

1432 m. perversmas Ašmenoje sukėlė Livonijos ordino diplomatijos sąmyšį.⁴⁷ Žygimantas siekė patraukti kryžiuočius ir kalavijuočius į savo pusę ir izoliuoti nuo Švitrigailos. Tačiau Livonijos ordinas su nauja Lietuvos valdžia dėtis nemanė.

Lietuvos ir Lenkijos unijos išardymui didelę reikšmę skyrė Livonijos ordino magistras Cisė von Rutenbergas, o ypač Frankė Kerskorfas. 1432 m. spalio mėn. Rutenbergas rašė Kryžiuočių ordino didžiajam magistrui Povilui von Rusdorfiui, kad, Švitrigailai pralaimėjus, Lietuva ir Lenkija visiškai susivienytų.⁴⁸ Po perversmo Ašmenoje Švitrigaila siekė toliau išlaikyti Livonijos ordiną savo ištikimam sąjungininkui. Praėjus vos dviem dienoms po perversmo, Švitrigaila Livonijos ordino magistrui pranešė, kad, laimingai išvengęs prieš jį surengto užpuolimo, atvyko į Polocką, kur apie jį susitelkė rusų valdos. Švitrigaila prašė Livonijos ordino magistrą sutelkti jam pagalbą ir priimti Povilą Regalą kaip savo pasiuntinį Livonijoje.⁴⁹

Švitrigaila įtikino Livonijos ordiną esąs nenugalimas, o Žygimanto sudaryta sąjunga su Lenkija dar labiau skatino Livoniją remti Švitrigailą. Todėl 1432 m. pabaigoje ir 1433 m. pradžioje Švitrigailos žygiuose aktingai dalyvavo ir Livonijos ordinas.⁵⁰

Po perversmo, gavęs į Polocką atbėgusio Švitrigailos laišką, Livonijos magistras sutriko ir iš pradžių vienas nesiryžo veikti. Jis persiuntė laišką į Marienburgą ir klausė, ar remti Švitrigailą?⁵¹ Taip pat jis nusiuntė pasiuntinį pas Švitrigailą į Polocką sužinoti, kokia yra situacija.⁵² Tuo tarpu didysis magistras neskubėjo atsakyti. Mat, Žygimantas, užėmęs didžiojo kunigaikščio sostą, buvo labai palankus dar prieš perversmą atvykusiam į Lietuvą kryžiuočių pasiuntiniui Raibenicui.⁵³ Be to, jis nusiuntė savo pasiuntinį į Prūsus ir pasiūlė kryžiuočiams laikytis Skirsnemunėje sudarytos sąjungos su Lietuva.⁵⁴ Tuomet Prūsų didysis magistras pasiuntė į Lietuvą Moevės komturą Liudviką Lanze. Šis rugsėjo pabaigoje Livonijos magistrui iš Trakų rašė, kad be didžiojo magistro nurodymų jokios pagalbos Švitrigailai neteiktų. Žygimantas siuntė savo pasiuntinį ir pas Livonijos ordino magistrą su tokiais pasiūlymais, nors jautė, kad anas mažiau patikimas negu kryžiuočiai.⁵⁵

Žygimantui nepavyko palenkti Livonijos ordi-

no į savo pusę. Jis net nenorėjo atsakinėti į didžiojo Lietuvos kunigaikščio raštus ir pasiūlymus.⁵⁶

Pasirodo, kad 1432 m. spalio 15 d. Žygimanto sąjunga su Lenkija galutinai išsklaidė ankstesnės Livonijos abejonės dėl paramos Švitrigailai. Dar spalio 7 d. Livonijos ordino magistras Prūsų didžiajam magistrui rašė, jog norint, kad Švitrigaila atgautų sostą, būtina suteikti jam paramą, nes to reikalauja ne tik ištikimybė sąjungai, bet ir savi interesai.⁵⁷ Švitrigailai pagalbos reikėjo skubiai, nes 1432 m. pabaigoje jis rengėsi žygiui prieš Žygimantą. Livonijos ordino magistras Rusdorfiui pranešė, kad Švitrigailai į pagalbą pasiūsta 300 raitelių, vadovaujamų Aizkrauklės ir Daugpilio komturų.⁵⁸ Apie tai buvo pranešta ir Švitrigailai.⁵⁹

Livonijoje ir Prūsijoje buvo žinoma apie Švitrigailos 1432 m. pabaigoje rengiamą žygį prieš Žygimantą. Livonijos ordino magistras kartu su Kryžiuočių ordino vadais per savo pasiuntinius siekė paveikti žemaičius, kad jie liktų neutralūs Žygimanto ir Švitrigailos savitarpio kare.⁶⁰ Bet šis ordinų bandymas buvo bergždžias. Žemaičiai per visą Švitrigailos ir Žygimanto karą rėmė Žygimantą ir atkakliai kovojo prieš abudu ordinus stengdamiesi apsaugoti savo kraštą nuo jų puolimų. Žemaičiai trukdė kalavijuočiams jūros pakraščiu susisiekti su Prūsija, atiminėjo siunčiamus laiškus, verždavosi į ordino valdas prie Palangos, taip pat į Kuršą.⁶¹

Sumušdamas Švitrigailos kariuomenę ties Ašmena 1432 m. lapkričio mėn. ir norėdamas išnaudoti tą pergalę, DLK Žygimantas vėl siekė izoliuoti Livonijos ordiną nuo Švitrigailos. Jis tikėjosi šia pergale įtikinti kalavijuočius, kad Švitrigailą remti yra beviltiška. Jau kitą dieną iš kovos lauko Žygimantas apie savo pergalę pranešė didžiajam magistrui ir pabrėžė, kad daug kunigaikščių ir bajorų į nelaisvę paėmęs ir užmušęs, tačiau Švitrigaila naktį pasprukęs. Žygimantas su pykčiu rašė apie kalavijuočių skubėjimą Švitrigailai į pagalbą. Žygimantas prašė didįjį magistrą pranešti, ar kalavijuočiai su jo žinia eję į pagalbą priešui ir ar magistras norįs laikytis sutarties su Lietuva. Tame laiške Žygimantas pažymėjo, kad jo kariai, sužinoję apie artėjančią Livonijos ordino kariuomenę, norėjo ją pulti, bet jis tą puolimą sulaukė.⁶²

Kryžiuočių vadovybė Marienburge, norėdama anuliuoti Gardino sutartį, priekaištavo Žygimantui, kad jis pats esąs kaltas dėl Livonijos ordino priešingumo. Jis kėlė sąlygą — norint švengti Livonijos ordino sąjungos su Švitrigaila, reikia atsisakyti kryžiuočiams priešiškų ryšių su Lenkija.⁶³ Tuo tarpu Livonijos ordino magistras net neatsakė į pirmą

Žygimanto prašymą, o 1433 m. sausio mėn. į Livoniją Žygimanto pasiūstai naujai pasiuntinybei ordino magistras davė aiškiai suprasti, kad ir toliau jis remis Švitrigailą ir kovos dėl jo teisių į Lietuvos didžiojo kunigaikščio sostą.⁶⁴ Tų pačių metų vasario mėn. pas Švitrigailą viešėjęs Prūsijos kryžiuočių pasiuntinys Moevės komtūras Lanzė irgi patarė didžiajam magistrui toliau Švitrigailai teikti pažadėtą paramą.⁶⁵ Tokia Livonijos ordino pozicija vertė Žygimantą dar labiau glaustis prie Lenkijos ir laikytis priešiškos pozicijos.

Po nesėkmingų kautynių prie Ašmenos Livonijos ordino magistras dar tvirtai tikėjo, jog Švitrigaila laimės. Didžiajam magistrui jis rašė, kad Švitrigailai į pagalbą žygiuoja 50,000 valakų, 20,000 totorių ir 10,000 kijeviečių ir kad kunigaikštis vėl ruošiasi pulti Vilnių.⁶⁶ O buvęs pas Švitrigailą Moevės komtūras Lanzė teigė, kad naujas kunigaikščio sumanytas žygis bus nesėkmingas.⁶⁷

Livonijos ordino magistras tuo metu Švitrigailai tvirtai žadėjo suteikti pagalbą. Jis įsakė savo komtūrams 1433 m. sausio 11 d. atvykti prie Dauguvos ir, susijungus su Švitrigaila, žygiuoti į Lietuvą. Lenkų istorikas A. Levickis mano, kad Livonijos ordino magistras Rutenbergas nepakankamai buvo informuotas apie Švitrigailos planuojamą operaciją ir atvykti pavėlavo.⁶⁸ Livonijos kariuomenė sausio 30 d. įsiveržė į Lietuvą ir, nesusijungusi su Švitrigailos pajėgomis, atskirai 11 dienų teriojo šiaurės rytų Lietuvos apylinkes, bet, pabūgusi lietuvių ir jų sąjungininkų lenkų, grįžo atgal.⁶⁹ Švitrigaila, nesusikovęs su pagrindinėmis Žygimanto pajėgomis, taip pat pasitraukė iš Lietuvos.

Prūsijos didysis magistras Rusdorfas, norėdamas užkirsti kelią lenkų ruošiamam įsiveržimui į Prūsiją, ryžosi pirmas išibrauti į Lenkiją. Tuo tikslu jis kreipėsi į Švitrigailą 1433 m. balandžio mėn., tikėdamas jo paramos. Žygį ketino surengti gegužės pabaigoje. Jis ragino Švitrigailą su Livonijos ordinu tuo metu pulti Žygimantą, įsitvirtinusį Tikrojoje Lietuvoje, o valakus, podoliečius ir totorius nukreipti prieš Lenkiją.⁷⁰

Taigi Švitrigaila kartu su Livonijos ordinu 1433 m. pradžioje rengė žygį į Lietuvą, buvo sudaręs platų karinių operacijų prieš Žygimantą ir lenkus planą.⁷¹ Švitrigailai padėti rengėsi Rygos arkivyskupo ir Tartu vyskupo pajėgos.⁷² Siekdamas turėti laisvą susisiekimą su Prūsijos kryžiuočiais per Livoniją, Švitrigaila siūlė ordinui užimti Palangą, valdomą Žygimanto šalininkų.

Lenkams ir čekų husitams įsiveržus į Prūsiją, Švitrigaila savo pažado netesėjo, neįsiveržė pats ir nenukreipė savo numatytų sąjungininkų į pietines Lenkijos žemes. Tai Prūsijoje sukėlė dar didesnį

nepasitikėjimą Švitrigaila. Tačiau Švitrigaila mažai dėjo vilčių į Prūsijos kryžiuočius, kurie jau po 1431 m. karo su Lenkija jo faktinai nerėmė. Tautpydamas jėgas lemiamam karui prieš Žygimantą, daugiausia dėmesio Švitrigaila skyrė Livonijos ordinui. Kai po paliaubų Lenčicoje Jogaila norėjo asmeniškai susitikti su Švitrigaila ir sudaryti taiką, šis Lenkijos pasiuntiniams pareiškė, kad, nepasitaręs su imperatoriumi Zigmantu ir Livonijos ordino magistru, negalys duoti atsakymo. Apie tokius Jogailos tikslus Švitrigaila informavo Livonijos ordiną ir pažadėjo apie visus Lenkijos pasiūlymus pranešti magistrui ir nepasitarus nieko nedaryti.⁷¹

Visa tai rodo, kad Švitrigaila ir jo ratelis įvairiomis diplomatinėmis priemonėmis siekė panaudoti Livonijos ordino pajėgas savo politiniams tikslams. Tai stiprino Livonijos ordino ir Švitrigailos ryšius, kurie abu sąjungininkus atvedė į Pabaisko mūšį.

Po lenkų ir husitų įsiveržimo į Prūsiją Kryžiuočių ordino padėtis tapo beviltiška. Kryžiuočiai su Lenkija 1433 m. rugsėjo mėn. Jiesenice sudarė trumpalaikes, o gruodžio mėn. Lenčicoje 12 metų paliaubas. Kryžiuočių ordino vadovybė įsipareigojo nutraukti sąjungą su Švitrigaila ir jo neremti. Didysis magistras įsipareigojo į paliaubų sutartį įtraukti ir Livonijos ordiną, o Lenkijos karalius Jogaila — Žygimantą.⁷⁴ Po Kryžiuočių ordino pralaimėjimo Švitrigailos padėtis pasunkėjo, o Žygimanto pagerėjo. Žygimantas, remiamas lenkų, ne tik atsiėmė visas žemes ir pilis, bet tų pačių metų rudenį surengė karo žygį prieš Švitrigailą į rusų žemes. Puolė Mstislaulį.⁷⁵

Po nesėkmingo žygio į Lietuvą ir paliaubų sutarties Lenčicoje Rutenbergas 1433 m. spalio pirmoje pusėje susirgo maru ir mirė. Į jo vietą buvo išrinktas Franke Kerskorfas. Livonijos ordino vadovybė domėjosi Lenčicoje sudarytomis paliaubomis, o ypač kiek jos varžys Lietuvą. LDK Žygimantas, naudodamasis Lenčicos paliaubų sutartimi, manė, kad atėjo pati geriausia proga išardyti Švitrigailos ryšius su Livonijos ordinu. Tuo tikslu Žygimantas, nekreipdamas dėmesio į Livonijos ordino jam padarytas skriaudas, siuntė pas magistrą savo pasiuntinius ir atkakliai prašė jungtis prie Lenčicoje sudarytų paliaubų.⁷⁸

Livonijos ordino vadovybė, tirdama susiklosčiusią politinę Lenkijos, Lietuvos ir Prūsijos kryžiuočių santykių padėtį, ilgai vengė Žygimantui aiškiai atsakyti. Tačiau pasitarimai su didžiuoju magistru, atkaklus imperatoriaus Zigmanto priešinimasis paliaubų sutarčiai skatino Livonijos ordiną diplomatinį pokalbį su Žygimantu viešai atsisakyti.

1434 m. vasario pabaigoje Vokietijos imperatoriumi Zigmantas įsakė Prūsijai ir Livonijai gėdingų paliaubų atsisakyti ir tvirtai remti DLK Švitrigailą. Kryžiuočių ordinas oficialiai laikėsi prievartinės paliaubų sutarties, bet Švitrigailai garantavo, kad visa jėga jį rems.⁷⁷

1434 m. balandžio mėn. Livonijos komturai ir kiti aukšti pareigūnai Valmieroje priėmė nutarimą nesilaikyti paliaubų su Lenkija ir remti Švitrigailą.⁷⁸

1434 m. rugpjūčio mėn. trys Livonijos ordino daliniai vėl įsiveržė į Lietuvą. Vienas (apie 800 karių), vadovaujamas Kuldygos komturų, buvo visiškai sumuštas, o kiti du paspruko. Žygimantas pašiepiančiame laiške kaltino magistrą atsisakymu laikytis paliaubų, įsiveržimu į Lietuvą, jo pasiuntinio suėmimu. Todėl Žygimantas 1934 m. rugsėjo pradžioje manė su lenkų pagalba surengti žygį ir prieš Livoniją. O su didžiuoju magistru, kuris jau nerėmė Švitrigailos, Žygimantas ir toliau siekė laikytis taikos, paleido sulaikytus jo valdinius, pirkliaus ir davė jiems palydą. Jis užtikrino magistrą, kad Prūsijos pirkliai laisvai galį lankytis Lietuvoje.⁷⁹

VII Vidaus karas tęsiasi

1433 m. spalio mėn. Jogailos pasiuntiniai atvyko pas Švitrigailą. Kijeve ir kaimyniniame Jasienice buvo pasirašytos trijų mėnesių karo paliaubos. Vis vien DLK Žygimantas sulaužė ginklų sudėjimo susitarimą. 1433 m. spalio 26 d. Žygimantas, sutelkęs dideles lietuvių ir lenkų pajėgas, atžygiavo į rusų žemę ir prastovėjo tris savaites prie Mstislaulio. Neįveikęs pilies, grįžo į savo kraštą.⁸⁰

Iš Uždnieprės atvykęs į Vitebską Švitrigaila žiauriai nubaudė tariamus išdavikus. Kunigaikštį Mykolą Alšėniškį, surištą maiše, liepė įgrūsti aketėnį į Dauguvą. Julijonos brolių Simaną Alšėniškį nustūmė nuo stataus pilies kalno ant ledo. Švitrigaila užmezgė ryšius su Maskvos Jurgiu Dimitrovičiumi, kuris tuo metu laikė Maskvos kunigaikštienę Sofiją Vytaitę su sūnum Vosylium kalėjime.

Trečius metus besitęsiantis vidaus karas atnešė Lietuvai daug nelaimių. Tai didino lietuvių nepasitenkinimą Švitrigaila ir stiprino Žygimanto valdžios įtaką krašte. Vidaus karas išvargino ir Švitrigailos valdomas rusų žemes, kurios sudarė jo karinių jėgų pagrindą.

Anot Lietuvos metraščio,

“Sekančiais metais (1434 m. — A. B.) didysis kunigaikštis Švitrigaila susiruošė su rusų kunigaikščiais, su bajorais ir su vosomis rusų pajėgomis išžygiavo į Lietuvą. Jam į pagalbą atėjo Livonijos

inagistras ir Brėslaujoje susijungė su Švitrigaila. Ir Dievas užpylė žemę liūtimis, dėl kurių buvo nebegalima žygiuoti į Lietuvos žemę. Kunigaikštis Švitrigaila sugrįžo į savo žemę, o magistras į savo, ir paleido savo kariuomenę.”⁸¹

Iš kryžiuočių šaltinių ir J. Dluogošo žinoma, kad 1434 m. rugpjūčio pabaigoje vienas Livonijos kalavijuočių dalinys buvo įsibrovęs į Upytės apskritį, o kiti du į Žemaitiją; iš pastarųjų vienas buvo sumuštas Žemaičių seniūno Kęsgailos vadovaujama lietuvių. Apie Livonijos magistro Frankės Kerskorfo vadovaujama pajėgų susijungimą Brėslaujoje su Švitrigailos pajėgomis papildomų žinių nėra.

Žygimanto šalininkai ir lenkai savo ruožtu drumstė santykius Švitrigailos valdomoje rytų Lietuvoje. Įvyko neramumai ir išdavystės Lucke, Kremenece, Smalenske ir kitur. Švitrigaila griebsi rūsčių priemonių prieš opoziciją.

Susidarė sąmokslas prijungti prie Žygimanto dalies ir Smalenską. Sąmokslu priekyje atsistojo stačiatikių metropolitas Gerasimas, bažnytinės unijos šalininkas, kuris buvo įtikintas, kad Žygimantas geriau už Švitrigailą ginsias tos unijos reikalą.⁸² Gerasimas buvo kilęs iš Maskvos. Buvo Valuinės (1415 - 1438), Smalensko (nuo 1428) vyskupu. 1432 m. Švitrigailos pasiūlymu išventintas Konstantinopolyje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos ir Maskvos Didžiosios Kunigaikštijos bei kitų rusų žemių metropolitu. Gerasimo raštinėje Smalenske raštininkas Timofėjus pradėjo rašyti vieną iš LDK metraščių Trumpo Sąvado kūrinių — “Vytauto pagyrimą”.

1435 m. kovo mėn. ištikimas Švitrigailai Smalensko vietininkas Jurgis Butrimas suėmė Gerasimą. Kai DLK Švitrigaila sužinojo apie sąmokslą, jis liepė Gerasimą sudeginti ant laužo. Prisimenant Konstanco bažnytinio susirinkimo įsakymu Jono Huso ir jo pasekėjų sudeginimą, toks Švitrigailos elgesys nerodo jo asmens žiaurumo — tai reiškinys būdingas visai jo epochai. Smolenskas liko ištikimas Švitrigailai. Po keturių mėnesių kalinimo Gerasimas buvo sudegintas Vitebske ant laužo 1435 m. liepos 26 d.⁸³

IX Švitrigailos paskutinis žygis

Dėl Lietuvos didžiojo kunigaikščio sosto bėkujančių pusbrolių, Švitrigailos Algirdaičio ir Žygimanto Kęstutaičio, padėtis 1435 m. buvo neaiški. Žygimantas nebuvo tikras dėl savo sąjungininkų. Prūsų kryžiuočiai, 1433 m. pasirašę su juo sutartį, slaptai rėmė Švitrigailą. 1434 m. numirė Lenkijos karalius Jogaila. Žygimantas prašė pagalbos iš Lenkijos, bet abejojo, ar ją gausias. Be to, dar bijojo,

kad jo lietuviai kariai, susidūrę su Švitrigaila, nepereitų ano pusėn. Atrodė, kad Švitrigailos būklė buvo kiek stipresnė, nes jį rėmė Livonijos ordinas.⁷⁴

“Trečią vasarą . . . Švitrigaila, surinkęs Vitebske savo kariuomenę ir rusų kunigaikščius ir bajorus, nužygiavo į Brėsliaują už Nerie. Čionai atėjo pas jį su savo visa kariuomene Livonijos magistras ir nužygiavo kartu iš Brėslaujos į Ukmergę.”

Švitrigaila, remiamas Livonijos ordino, ryžosi lemiama karui su Žygimantu. Ypač energingai ruošiamasi 1435 m. birželio - liepos mėnesiais. Livonijos ordino magistras kreipėsi į Prūsų kryžiuočių vadovybę, prašydamas pasiųsti 200 raitelių. Tačiau didysis magistras, nenorėdamas lauzyti paliaubų su Lenkija, atsisakė padėti Livonijai.⁷⁵ Švitrigaila ir Frankė Kerskorfas susitarė liepos 25 pradėti žygi prieš Lietuvą.⁸⁷

Vitebske Švitrigaila sukviėtė visus savo sąjungininkus totorius, Naugardo ir Maskvos kunigaikščius, Tverės kng. Jaroslavą ir savo lietuvius. Į jo kariuomenę taip pat įėjo karinės pajėgos iš jo valdomų Polocko, Smolensko, Vitebsko, Kėjevo, Valuinės ir Podolės žemių. Švitrigailos kariuomenės skaičius, girdi, siekė 30,000. Nėra tikslios datos, kada Švitrigailos pajėgos išžygiavo iš Vitebsko ir susijungė Brėslaujoje su Livonijos magistro Frankės Kerskorfo pajėgomis. Greičiausiai apie 1435 rugpjūčio vidurį. Susijungti buvo nutarta liepos 25 d., bet dar rugpjūčio 9 d. Livonijos magistras tebebuvo Latgaloje, prie Aiviekstės upės.⁸⁸

Jungtinei kariuomenei vadovavo pats Švitrigaila ir magistras Kerskorfas. Tai aišku iš jų tarimosi kovos metu. Dluogošo peršamas vyriausiu vadu Žygimantas Kaributaitis tegalėjo būti pagalbininku. Dluogošas čia patarnauja propagandai, kaip jo suminėjimas didesnio skaičiaus čekų husitų. 1434 m. vasarą, kai čekai susitaikė su imperatoriumi, Žygimantas Kaributaitis išvyko iš Čekijos ir per Prūsus, kur ordinas rėmė Švitrigailos kovą, atvyko Livonijon. Ten Žygimantas Kaributaitis beveik visus metus išgyveno. Kaip brolienas ir uolus Švitrigailos šalininkas, jis įsijungė į 1435 m. žygi. Nėra žinių, kad jis būtų atvedęs į žygi, čekų būrį.⁸⁹

Apie Žolinę (circa festum Assumptionis) jungtinė kariuomenė patraukė Vilniaus link senu Užpalių, Balninkų-Giedraičių, Nemenčinės prekybos keliu. Šis kelių ruožas buvo pats patogiausias stambios kariuomenės operaciniam žygiui. Žygiuota tuo keliu, kadangi: pirma, tomis vietomis (pro Dūkštą bei Uteną) kalavijuočių jau buvo žygiuota anksčiau. žinomos vietos ir keliai. Antra, norėta įsiterpti tarp Žemaitijos ir Aukštaitijos ir Trakus apsupti

iš vakarų, iš kur dar buvo laukiama kryžiuočių paramos. Ukmergės apylinkės buvo pasiektos tikrai rugpjūčio pabaigoje, nes pakeliui buvo apsirūpinama maistu.⁹⁰

Žygimantas Kęstutaitis telkė savo pajėgas Trakuose 1435 m. rugpjūčio mėn. antrojoje pusėje. Jo kariuomenė nieko nedarė gyventojams nuo priešų ginti. Buvo kilę nesusipratimai su lenkų samdinais dėl algos. Mažai betruko, kad lenkai visai pasitrauktų. Vieno vokiečio liudijimu, muštynėse žuvę 500 totorių. Nors tas skaičius perdėtas, bet tai rodo buvus rimtam ginčui. Tikrai atėjus žinioms, kad Švitrigailos kariuomenė siekianti Ukmergę, Trakuose susitaikyta.

Žygimanto kariuomenę sudarė lietuviai, lenkai ir taip pat totoriai. Lietuvos metraščiai sumini 8,000 lenkų, bet galėjo būti dvigubai tiek. 1435 m. Bazelio sinode vienas lenkas dvasininkas rašęs, jog būta 3000 lenkų iš Lietuvos įgulų ir 12,000 naujai atsiųstų. Lenkų įgulų būta Kaune, Vilniuje, Krėvoje, Lydoje, Gardine, Naugarduke. Totoriai taip pat buvo iš Lietuvos vietovių: jų galėjo susidaryti keli tūkstančiai. Drauge su lietuviais visos Žygimanto kariuomenės būta apie 30,000.

Lietuvių daliniams vadovavo Žygimanto sūnus Mykolas, o lenkams — Jokūbas Kobylinskis, Žalgirio mūšio dalyvis ir Vytauto rūmų maršalka (1425 - 30), vadovavęs karo žygiui į Didįjį Naugardą (1429). Tiktai, patyręs Kobylinskis, Vytauto buvęs bendradarbis, buvo vyriausiu vadu, nors Lietuvos metraštis ir minėtas lenko dvasininko laiškas pirmon vieton kelia Mykolą Žygimantaitį. Šį variantą palaike ir lenkų istorikas A. Levickis. Bet yra tikra, kad Mykolas Žygimantaitis vadovavo Lietuvos kariuomenei po Pabaisko mūšio, toliau vesdamas kovą su Švitrigaila.⁹¹

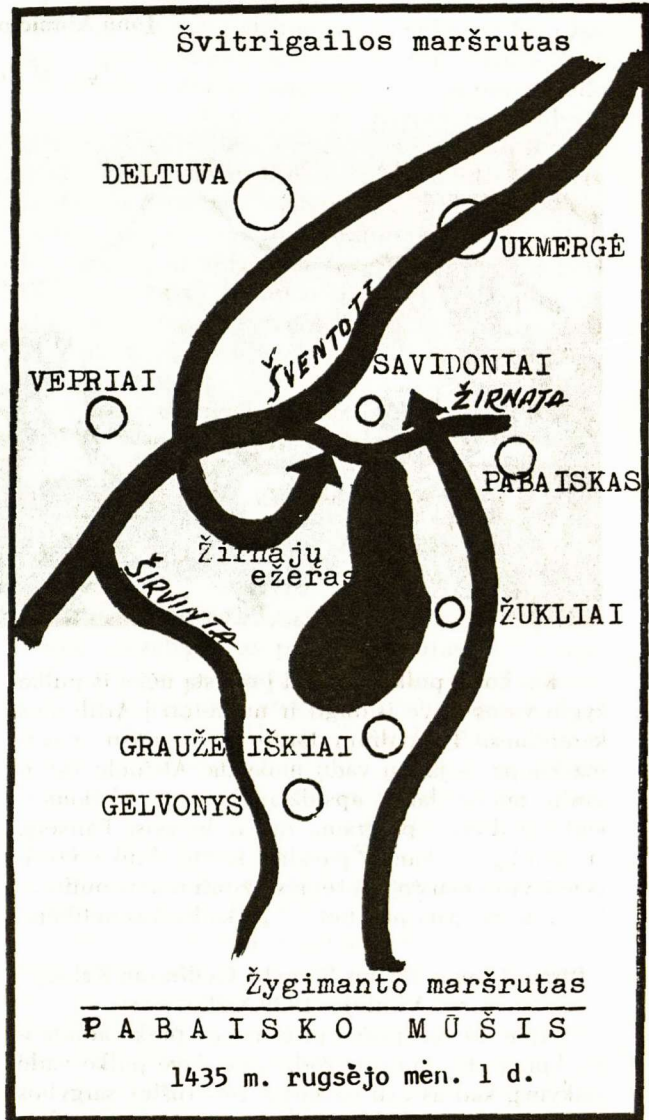
Lietuvos metraštyje parašyta:⁹²

“Didysis kunigaikštis (Žygimantas) pats nejo prieš Švitrigailą, o sutelkęs tam laikui visas savo lietuvių pajėgas, pasiuntė su kariuomene prieš Švitrigailą savo sūnų kunigaikštį Mykolą, ir kunigaikštis Mykolas atėjo su lietuviais ir lenkais.”

X Pabaisko mūšis

Lietuvos metraštis rašo: “Ir buvo mūšis rugsėjo pirmąją dieną, per Šventą Simoną. Kovėsi už Ukmergės, prie Šventos upės. Ir Dievas padėjo didžiajam kunigaikščiui Žygimantui ir jo sūnui kunigaikščiui Mykolui; jie sumušė kunigaikštį Švitrigailą bei visas jo pajėgas ir paėmė nelaisvėn arba nukovė daugelį kunigaikščių.”⁹³

Abi kariuomenės susidūrė prie Žirnųjų ežero 1435 m. rugpjūčio 30 d. Švitrigaila ir magistras

Kerskorfas nebuvo dar laukę priešų pasirodant. Nuo Ukmergės jie traukė prie Neries upės į naują naktinę stovyklą. Ėjo vakariniu Žirnųjų ežero krantu, kai rytiniame krante pamatė žygiuojant Žygimanto kariuomenę. Nei viena nei antra šalis nebuvo išsidėsčiusi kovai. Švitrigaila buvo linkęs tuojau pulti; magistras Kerskorfas sulaukė. Abi pusės susitelkė prie Žirnųjų ežero šiaurinio kranto, kur išteka Žirnajos upelis. Priešininkus skyrė Žirnajos ežeras ir ilgas išstysęs slėnis.

(Pabaiga sekančiame Karyje)

GEDIMINO PULKAS VILNIUJE

Jono Abraičio atsiminimai

(Tąsa iš Kario 7 nr.)

1 pėst. D.L.K. Gedimino pulko 3-čios motorizuotos sunk. kulk. kuopos vadas ltn. A. Žižiūnas ir 8-os dviratininkų kuopos vadas kpt. J. Semaška su savo kuopų vyrais prieš įžygiuojant į Gedimino g-vę (Šv. Jurgio prosp.)

Kai kurie pulko daliniai į miestą nėjo, iš pulko žygio voros buvo išjungti ir nukreipti į Artilerijos kareivines. Tų dalinių tarpe buvo mūsų mokoma kuopa — jaunų vadų mokykla. Atsiradę kareivinių rajone labai apsidžiaugėme ir tikėjomės, kad tos dienos programa tuo ir baigsis. Pailsėję, susitvarkę ir skaniai pavalgę karšto, lauko virtuvėje išvirto maisto, ruošėmės užimti mums butininkų paskirtas patalpas, bet . . . įvyko kažkas netikėto!

Pirmoji I-mos Rūšies Sargyba Gedimino Kalne, Vilniuje, 1939.X.28

Apie 20 val. priėjo prie manęs pulko adjutantas kpt. F. Eidimtas ir žodžiu perdavė pulko vado įsakymą, kad aš esu paskirtas I-os rūšies sargybos vadu Gedimino kalne. Privalau tuojau su paskirtais mokomos kuopos vyrais — mokiniais išvykti; nuvykus perimti sargybą iš raudonosios armijos ir ten pastatyti Lietuvos kariuomenės sargybą.

Šios naujos pareigos pakėlė mano nuotaiką, atsirado daugiau energijos, išnyko nuovargis, o paskirtų į sargybą vyrų veiduose matėsi džiaugsmas ir pasitenkinimas.

Aš nesitikėjau, kad kada nors mano gyvenimo vingiuose man, kaip Lietuvos kariuomenės kariui, teks pirmam įspausti pėdą istoriniame Vilniaus Gedimino kalne ir pilies bokšte po 19 metų sostinės vergijos. O vis dėlto toji atsitiktinė proga įvyko. Įspaustoji pėda nebuvo vien tik mano paties, ne, tai mano ir mano sargybos vyrų, mano pulko,

visos Vilniaus žygio rinktinės, tai buvo visos garbingos Lietuvos kariuomenės pėda, kuri anomis sargybos pastatymo valandomis simboliškai pavaizdavo sostinės perėjimą Lietuvos kariuomenės globon ir apsaugon. Suprantama, šios pirmosios tarnybinės pareigos manyje pasiliko niekuomet neužmirštos, liks prisiminimuose tol, kol plaks mano padėjėjas, lietuvis kandidatas j. puskarininkis, sargybos išvedžiotojas, vertėjas eil. Pakomovas, du vyrai sargybiniai, mokomos kuopos mokiniai. Kur jie visi šiandien, kokio likimo susilaukė tie puikūs ir šaunūs vyrai?! Gaila, kad neprisimenu jų pavardžių, nes karo metu pražuvo mano užrašai.

Apsišvarinę ir susitvarkę visi 13 susėdome į sunkvežimį ir išvykome į tarnybą. Pervaziavę Žaliąjį Neris tiltą pasukome į kairę, Paneriu, Žygimanto-Kosciuškos gatve atsidūrėme prie Vilnelės tilto. Išlipę iš sunkvežimio, suėjome pro vartus į vidų ir susirikiavę pradėjome žygį į Gedimino kalną, į senąją pilį. Ne iš karto pavyko kalno šlaitus nugalėti. Pradėjus eiti taku aukštyn, netikėtas ir staigus balsas iš už krūmų rusiškai suriko: "Stok!" O kai sustojome . . . prie mūsų krūtinų atsirado ilgi, keturkampiai durtuvai su nieko gero nežadančiu įspėjimu: "Nė vieno žingsnio pirmyn!" Vertėjas paaiškino, kas mes esame, kur einame ir ką uždavinį turėme įvykdyti. Neužteko. Buvome begrižtą atgal. Tuo metu prie vartų įvykį stebėjo

vienas raudonosios armijos karininkas, majoras. Sužinojęs kas įvyko, pasisiūlė mum pagelbėti. Kai visi pradėjome žygiuoti į kalną, viskas vėl pasikartojė, kaip pirmą kartą . . . tik šį kartą atsi-rėmėme į trijų durtuvų smaigalius, iš kurių vie-nas jų buvo įremtas į savo majorą. Šis išsikvietė sargybos vadą, abu pasitarę davė mum leidimą žygiuoti į kalną. Padėkojus raudonarmiečiui ma-jorui, greitai pasiekėme sargybos būstinę. Pasirodo, nesusipratinimas įvyko todėl, kad aš nežinojau slapta-žodžio, nes jo negavau. Atrodo, kad lietuvių ir raudonosios armijos pareigūnai susitarė pasikeisti sargybomis be slaptažodžio . . . o gal ir kitaip įvyko?!

Raudonosios armijos sargyba buvo apsisistojusi mažoje, iš lentų sukaltoje patalpoje, kuri man priminė Suvalkijos ūkininko malkinę. Vienoje to namelio pusėje buvo mažas, atskiras kambarys su lentynomis, ant kurių buvo sudėta įvairios puodų šukės, savotiški žiedai, surūdiję jiečių galai ir kito-kios muziejinės smulkmenos. Vėliau sužinojome, kad prieš lenkų-vokiečių karą Vilniaus archeolo-gai darė kasinėjimus Gedimino kalne ir šioje pa-talpoje laikinai laikė surastus radinius.

Po susipažinimo įvyko trumpas pasikalbėji-mas ir draugiškas pasirūkymas. Mes, lietuviai, raudon. armijos karius vaišino-me "Regatomis", "Kir" ir geru tabaku, o jie mus labai stipriais rūkalais. Aš niekuomet nebuvau rūkęs labai stip-raus tabako, taigi, kai truktelėjau padovanoto pa-piroso dėmą, atrodė, kad kažkas kirto gumine lazda į galvą, užkimšo kvėpavimo takus, akyse pasidarė tamsu, tamsumoje atsirado šimtai žvaigž-džių.

Atsiradus patogiai progai paklausiau sargybos vadą, raud. armijos karininką, kokį tikslą turėjo raud. armijos vadovybė pastatydama šiame kalne I-os rūšies sargybą?

Trumpai pagalvojęs, jis atsakė:

— Virš 48 valandų čia stovi raud. armijos sargyba. Aš garantuoju, kad per tą laiką lenkas nė vienos šakelės nuo kalno medžių nenulaužė. Mes žinome, kad lietuviams brangi ši vieta . . .

Neatsakęs pilnai į klausimą tęsė toliau:

— Čia nėra ginklų sandėlių, nėra nei sprogs-tamos medžiagos, taigi kuriuo gi tikslu Lietuvos kariuomenės vadovybė įsteigė čia I-os rūšies sargybą.

Kadangi jo klausimas buvo panašus į manąjį klausimą, aš atsakydamas kalbėjau:

— Taip, čia nėra sprogstamos medžiagos, bet šituose pilies griuvėsiuose glūdi Lietuvos dei-mantai: mūsų didingos valstybės praeitis, garbin-ga jos istorija, čia sutelkti mūsų tautos dvasinių

turtų aruodai. Anais senais kunigaikščių laikais iš čia buvo vadovaujama Lietuvos valstybiniam gy-venimui, čia buvo planuojami ir vykdomi karo žy-giai prieš Lietuvos priešus. O ten, žemai, toje šventovėje, Vilniaus katedroje, ten amžinam poil-siui palaidoti mūsų šventasis Kazimieras, Didysis Lietuvos kunigaikštis Vytautas, tas pats, kuris savo žirgą girdė Juodoje jūroje . . ., ten randasi karstas karalienės Barbaros Radvilaitės, šioje šventovėje amžiną poilsį surado ir daugiau mūsų tautos didvyrių. Ką reiškia pulkui pulko vėliava, tą patį reiškia Lietuvai ir lietuvių tautai šis kalnas su istorine pilimi. Tik tokiu tikslu vadovaudamosi Lietuvos kariuomenės vadovybė ir pastato čia I-os rūšies sargybą.

Baigus draugiškus pokalbius ir pasidalinimą mintimis, prasidėjo sargybų pasikeitimo ceremoni-jos. Raudonosios armijos sargyba išsirikiavo aikštė-je, frontu į pilies bokštą, aš išrikiavau savąją sar-gybą frontu į Nerį. Po komandų "ramiai", aš lietu-viškai, o raudonosios armijos karininkas rusiškai komandavome: "Sargyba sargybą ginklu gerbk!" Abudu sargybų vadai susitikome viduryje tarp iš-rikuotų sargybų ir aš pirmas reportavau: "1 p.p. mokomos kuopos sargybos vadas, vykdydamas pulko vado įsakymą, atvykau Tamstų pakeisti. Sar-gybos vadas j. ltn. Abraitis." Raudonosios armijos sargybos vadas, karininkas, raportavo man: "Raudonosios armijos sargyba, įvykdžiusi savo tar-nybą, pareigas perduoda Lietuvos kariuomenės sargybai. Sargybos vadas ltn. X."

Mano vertėjas eil. Pakomovas čia pat viską vertė į rusų ir lietuvių kalbas.

Užbaigus oficialų sargybų pasikeitimą, abu sar-gybų vadai susitarėme, kad tolimesnio statutinio sargybų pasikeitimo nevykdysime, nes aš turėjau kitokį planą šios sargybos uždaviniui vykdyti, pakeičiant postus į patruliavimą.

Tą vakarą, prieš vidurnaktį, labai draugiškai ir nuoširdžiai atsiveikinome su raud. armijos sargyba, nes tuomet nei raudonosios armijos ka-riai, nei aš, nei mano sargybos vyrai dar nieko nežinojome apie slaptus susitarimus, kuriuos Lie-tuvos nenaudai buvo sudarę didieji suokalbininkai Stalinas su Hitleriu.

Išaušo pirmas rytas Gedimino kalne. Aš su bu-dinčiaja pamaina užlipome į pilies bokšto aikštelę ir visi kartu pirmąjį kartą pasveikinome dar mie-gantį miestą. Kiek įspūdžių ir džiaugsmo.

Dar gana anksti į kalno pašlaites, takus ir aikšteles, į pilies ir bokšto rajonus pradėjo rinktis lietuviai kariai, kurie su savimi nešėsi kastuvus, grėblius ir šluotas. Tai buvo valymo - švarini-mo komanda, kuri per keletą valandų apleistą, ne-

Išaušus rytui, ltn. J. Abraitis žvelgia į Vilniaus miestą

švarų ir neprižiūrimą kalną ir pilį padarė patraukliu ne vien tik akiai, bet ir uoslei. Jau 9 val. ryto Gedimino kalne pasirodė ankstyvieji svečiai — žurnalistai, fotokorespondentai ir filmuotojai. Dauguma jų kartu su kariuomene dalyvavo žygyje, todėl pirmiausia pasidalinome to žygio išpūdžiais. Visi domėjosi mūsų pirmosios sargybos atsiradimu šiame kalne ir buvo labai susidomėję papasakotų vakarykščiu įvykiu. Filmuotojai mus įamžino savo filmų juostose, kuriose ir šiandien dar galima pamatyti savus veidus, o fotokorespondentai stengėsi nufotografuoti ne tik mus, bet ir visą aplinką. Gavę leidimą, užlipo į pilies bokštą ir iš ten įamžino savo aparatuose snaudžiančio, migloto ir apsiniaukusio Vilniaus rytmetį.

Tokiose aplinkybėse mūsų pirmosios I-os rūšies sargybos tarnyba pamažu, bet įdomiai ir su naujais nuotykiiais artėjo į pabaigą... nes mus turėjo pakeisti kita, jau antroji sargyba.

Tuo pačiu metu, kai kurios 1 p. pulko kuopos ir kai kurie kitų Vilniaus žygio rinktinės dalių padaliniai ruošėsi vykti į iškilmingas Padėkos pamaldas Aušros Vartuose, o kita dalis vyrų vykdė pasiruošimą mažajam paradui, kuris buvo numatytas Katedros aikštėje po pamaldų ir po vėliavos pakėlimo Gedimino pilyje.

Didingai Pakyla Trispalvė Gedimino Kalne 1939.X.29

Atgavus Nepriklausomybę iškilmingai minėdavome Vasario 16 d., o mūsų Kariuomenės šventę — lapkričio 23 d., Tautos šventę — rugsėjo 8 d., na, ir Visuomenės su Kariuomene susiartinimo šventę.

O kaip su spalio mėn. 9 d.?! Taip, ir ši diena prasmingai buvo minima, tik ji nebuvo šventė. Šią

dieną visa Lietuva paminėdavo su rimtimi, su skausmu ir giliu liūdesiu širdyse, nes ji buvo mūsų sostinės Vilniaus netekimo diena. Tą nepamirštamą dieną 1920 m. mūsų pietų kaimynas lenkas klasta ir apgaule pagrobė sostinę, bet lietuviai niekuomet neprarado vilties ją atgauti. Tikėjo, kad ateis laikas ir smurtu pagrobtas Vilnius bus išlaisvintas, bus sutriuškinti vergijos retežiai ir pavergtoji Lietuvos širdis vėl pulsuos lietuvišką kraują po savąjį kūną — Lietuvą. Ta tautos svajonė išsipildė tik po 19 Vilniaus vergijos ir okupacijos metų!

1939 m. spalio 28 d. Lietuvos kariuomenei įžygiavus į Vilnių, tos pačios dienos vakare I-os rūšies sargybos pastatymu Gedimino Kalne, sekančios dienos spalio mėn. 29 d. iškilmingomis Padėkos pamaldomis Aušros Vartuose ir Lietuvos tautinės vėliavos pakėlimo iškilmėmis Gedimino Kalno pilies bokšte lietuvių tautos skausmas ir liūdesys dalinai buvo sumažintas.

Spalio mėn. 29 d., sekmadienį, 11 val. Aušros Vartų koplyčioje įvyko iškilmingos Padėkos pamaldos, kuriose dalyvavo vyriausybės ir kariuomenės vadovybės pareigūnai, Vilniaus miesto atstovai, kariuomenės dalinys, o dėl vietos ribotumo tik dalis svečių.

Tuo metu aš su keletu sargybos vyrų iš pilies bokšto stebėjau kariuomenės rikiavimąsi Katedros aikštėje. Buvo vykdomas pasiruošimas vėliavos pakėlimo iškilmėms ir mažajam kariuomenės paradiui. Puikiai ir tvarkingai buvo išrikiuoti daliniai, o visa aikštė atrodė lyg žaliu kilimu padengta ir juodomis linijomis pagražinta. Tūkstančiai susirinkusių vilniečių, o taip pat svečiai iš kitų Lietuvos vietovių bendram vaizdui suteikė dar daugiau iškilmingumo ir grožio. Prie Katedros didžiųjų frontinių durų stovėjo išsirikiavęs 1 p. pulko vėliavos garbės sargybos būrys su pulko II-ro laipsnio Vyčio kryžiaus vėliava. Už karių gretų eilėmis išsirikiavę stovėjo organizacijų atstovai su vėliavomis, kurios sudarė puiku pasigėrėjimo vaizdą. Truputį į kairę, priekyje, matėsi skoningai papuošta tribūna — vyriausybės ir kariuomenės vadovybės atstovams, garbės svečiams, kalbėtojams ir kai kuriems spaudos pareigūnams.

14 val. Gedimino kalne prasidėjo vėliavos pakėlimo apeigos, kurioms vadovavo 1 p. D.L.K. Gedimino pulko vadas gen. št. plk. Gustaitis, o jam atsistavo mokomos kuopos ltn. J. Kimštas (Vilniaus krašto lietuvis), pulko štabo viršila Stelionis (Vyčio kryžiaus kavaliierius) ir trys kviesti svečiai, kurie tautos vėliavą jau buvo kėlę Gedimino Kalne 1919 m. sausio 1 d., — karininkas, puskarininkis ir eilinis. Be paminėtų pareigūnų, vėlia-

1939 m. spalio mėn. 29 d. Gedimino pilies bokšte pakilo trispalvė... Apeigas stebėjo žurnalistai

vos pakėlimo apeigose Gedimino kalne tiesiogiai dalyvavo ir asistavo abi sargybos — pirmoji ir atvykusioji ją pakeisti, o netiesiogiai svečių teisėmis keli žurnalistai — spaudos atstovai.

Prieš vėliavos pakėlimą iškilnių dalyviai giliu dvasiniu susikaupimu, tylos minute pareiškė pagarbą žuvusiems vilniečiams. Po to pilies bokšto viršuje esantis trimitininkas, priartėjęs prie bokšto sienos, pakėlė trimitą ir sutrimitavo jaudinančią melodiją, kurios garsai nuaidėjo į miesto gatves, Vilnelės slėnį, Trijų Kryžių kalną, į Katedros aikštę... Vėliava pradėjo kilti į viršų, skeldama Vilniui, Lietuvai ir pasauliui, kad lietuvis jau nurimo... O Katedros aikštėje esantis kariškas orkestras užgrojo Lietuvos himną. Po vėliavos pakėlimo pulko vadas su palyda sugrįžo į Katedros aikštę, mano sargyba nuvažiavo namo, o aš nuskubėjau prie Katedros stebėti tolimesnių iškilnių.

Gedimino pulko vado gen. št. plk. L. Gustaičio priesaika Gedimino Kalne

1939 m. spalio mėn. 29 d. po iškilmingų Padėkos pamaldų ir pakėlus vėliavą Gedimino kalne, išsirikavusių vėliavų ir kariuomenės dalinių aki-vaizdoje 1-mo pėst. pulko vadas gen. št. plk. Gustaitis, dalyvaujant ir liudijant vyriausybės ir kar. vadovybės atstovams, visuomenei ir svečiams, prie Katedros pasakė istorinę kalbą, skirtą šios istorinės reikšmės iškilimams. Dėkodamas visuomenei už gražų ir nuoširdų Lietuvos kariuomenės sutikimą, pulko vadas nesigailėjo paberti meilių žodžių vilnietėms mergaitėms, moterims ir jaunimui už parodytą nuoširdumą, padovanotas "niekuomet

1 p.p. vėliavos garbės būrys prie Vilniaus katedros. Br. vadas ltn. J. Skaržinskas, vys. asistentas ltn. V. Dūda, vėliavininkas virš. Balnas ir j. asistentas psk. A. Noreika.

1-mo pėst. D.L.K. Gedimino pulko gen. št. plk. L. Gustaitis įveda savo pulką į sostinę Vilnių 1939 m. spalio mėn. 28 d.

nevystančias, amžinai žydinčias” gėles ir nesugadintas šypsenas mūsų šauniems kariams.

Susirinkusiai Vilniaus visuomenei išskirtinai pabrėžė, kad nors Vilniaus paskutinių kelerių metų praeitis ir yra liūdna ir vargana, kaip ir šios griūvančios pilies sienos, bet miesto dabartį turime sukurti visiems laimingą, sutartinai dirbdami, Kalbos pabaigoje pulko vadas Gustaitis pasakė niekuomet nepamirštamus priesaikos žodžius.

Tuomet, tą rudenį, 1939 m. spalio mėn. 29 d. apie 14:30 val. vadas sakė: “Prisiekiu ir užtikrinu, kad mano vadovaujamas 1 p. D.L.K. Gedimino pulkas Vilniuje egzistuos tol, kol Lietuvos tautinė vėliava plevėsuos Gedimino kalne!” Kalbą užbaigė savo vadovaujamo pulko vėliavos šūkiu: “Tegul meilė Lietuvos dega mūsų širdyse!”

Vadui kalbant šiuos žodžius, Gedimino kalnas,

Katedra, Trijų Kryžių kalnas ir visas Vilniaus miestas sudrebėjo nuo mūsų šauniosios aviacijos eskadrilių garsų. Šitas didingas aviacijos užskridimas lyg ir patvirtino kalbėtojo žodžius, o kartu suteikė didesnę svorį bei prasmingumą pačioms iškilmėms.

Po visų kalbų ir sveikinimų prasidėjo visų laukiamas kariuomenės paradas. Orkestrams grojant iškilmių maršus, žavingai atrodė žygiuodami, jodami ir važiuodami mūsų kariai, atiduodami pagarbą savo vėliavoms, vadovybei ir svečiams. Šitas paradas buvo pavadintas “Mažuoju paradu”. Didysis Lietuvos kariuomenės paradas Vilniuje įvyko lapkričio mėn. 23 d. Lietuvos kariuomenės šventės proga. Jis įvyko Lukiškių aikštėje.

Tuo ir baigėsi neužmirštama 1939 metų spalio 29-ji Vilniuje.

(Bus daugiau)

Gėlės broliui kariui, įžengusiam į Vilnių

PRANAS DAINA — BANAS

VILNIUS PRAŽYDO

Pražydo Vilnius!

Laimingas Lietuvos kraštas!

Pražydo laisvė ir daina!

Čia gimė laisvė — Naujasis Šventas Raštas —

Laisva galinga Didžioji Lietuva!

Širdis nurims prie Aušros Vartų . . .

Gimtas sodybas išbučiuosim—

— Nemunas bučiuos Baltiją milijonus kartų! . . .

TARNAUJANT LIETUVOS KARIUOMENĖJE

(Tęsa iš Kario 6 nr)

ANTANAS SKIRKA

Pasilieku liktiniu puskarininkiu

Bebaigdamas privalomą karinę tarnybą, parašiau raportą, pareikšdamas norą tarnauti liktiniu puskarininkiu pulko štabe. Buvau priimtas ir nuo 1935 m. lapkričio mėn. 1 d. pradėjau tarnybą ūkio skyriuje. Tuojau man buvo išmokėta 250 litų išeiginei uniformai įsigyti. Už tuos pinigus įsigijau gražią diagonalo uniformą, kepurę, pusbačius, diržą ir net odines pirštines. Viršila Namajūnas, kuris tarnavo vyr. puskarininkio etate maisto skyriuje, iš tarnybos buvo atleistas, o aš pradėjau dirbti jo vietoje. Viršila Namajūnas jau nuo seniai nebuvo mėgiamas viršininkų. Šiaip buvo labai geras ir draugiškas žmogus, bet perdaug išgėrdavo ir dažnai girtas ateidavo į tarnybą. Maisto skyriuje kartu teko dirbti su viršila I. Razbadausku, kuris dirbo taip pat vyr. puskarininkio etate.

Artinosi Kalėdų šventės ir aš gavau šventėms dvi savaites atostogų. Praleidęs linksmai atostogas namuose, po švenčių vėl grįžau į pulką prie savo tiesioginio darbo. Pulko štabe jau dirbo pulko vado paskirta metinė Revizijos komisija su pirmininku plk. ltn. Staniuliu. Tikrino kaip ir kasmet visas pulko atskaitomybės knygas, apyskaitas ir pateisinamus dokumentus. Baigiant tikrinti pulko turto knygas, atėjo eilė patikrinti karininkų ir likt. puskarininkių bei civ. tarnautojų taupomų — skolinamų kasų atskaitomybę.

Aš jau seniai buvau pastebėjęs, kad civ. tarn. P. Budrikis savo privačiame gyvenime gyveno perplačiai, t.y. ne pagal savo pajamas. Per daug dažnai išgėrdavo ir perdaug puošėsi. Jaučiau, kad kažkas bus negerai. Taip ir buvo. Pagaliau plk. ltn. Staniulis pareikalavo pateikti revizijai likt. puskarininkių ir civ. tarnautojų kasos knygas, nes karininkų jau yra baigiama tikrinti. Civ. tarn. P. Budrikis pareiškė, kad knygas tuojau sutvarkys ir perduos tikrinimui. Praėjo vėl kelios dienos, bet knygų vis nepateikė. Tuomet plk. ltn. Staniulis griežtai nustatė jam datą, kuomet knygos turi būti perduotos tikrinimui. Atėjus nustatytai datai, civ. tarn. P. Budrikis į tarnybą neatvyko. Sekančią dieną iš ryto jo tarnyboje taip pat nebuvo. Jokių paaiškinimų iš jo, kad serga ar panašiai, taip pat nebuvo gauta pulke. Tuomet raštvedys kpt. Matulevičius įsakė man, kaip su juo bendrai

dirbusiam, nuvykti į butą jo paieškant, o jo neradus, surasti ir parnešti į štabą kasos knygas.

Kaip minėjau, pas civ. tarn. P. Budrikį lankiausi dažnai, padėdamas jam sutvarkyti kasos knygas. Jis gyveno su pulko siuvėju — klaipe diečiu. Nuvykęs į butą, jo neradau. Nusigandęs jo bendras man aiškino, kad civ. tarn. P. Budrikis jau vakar rytą išvyko, bet kur išvyko ir kuomet sugrįš, jam nesakė ir jis nežino. Kasos knygas ir pateisinamų dokumentų bylas suradome.

Grįžęs į pulko štabą, viską viršininkams atrportavau ir perdaviau knygas. Pulko vadas tuojau parašė raštus Telšių karo komendantui ir dar bent keliems aplinkinių apskrinių komendantams, kad Budrikis tuojau būtų paieškomas per policiją, o jį suradus, tuojau pristatytas į pulką. Po kelių dienų buvo gautas pulke telefonu pranešimas. Pasirodo, jis gerai žinodamas, kas jam gresia patikrinus kasos knygas, jis išvyko pas savo našlę motiną, gyvenančią Telšių apskr. Parvykęs, motinai pasisakė, kad turi atostogų, nieko nesykdamas apie savo padėtį. Po kelių dienų į jų butą prisistatė policija ir jam pareiškė, kad yra areštuotas ir tuojau privalo pasiruošti išvykti. Jis pareiškė, kad tuojau bus pasiruošęs, tik pasiims keletą reikalingų daiktų. Tuomet jis greitai priėjo prie stalo ir iš stalčiaus išsiėmęs paruoštą pistoletą, policininkams dar sušukęs: — “Manęs surakinto niekas gatvėmis nevarinės”, čia pat dviem pistoleto šūviais į galvą — nusišovė.

Kasos knygas patikrinus buvo rasta, kad tais metais jo buvo išseikvota apie 3,000 litų. Šis pinigų pasisavinimas jo buvo atliekamas įvairiais būdais. Tiems asmenims, kurie prašydavo paskolos ir pasirašydavo pav. už 300 litų, jis sąrašė ištaisydavo — 500, arba net — 800 litų įrašydamas į knygas. Perdidelę pinigų sumą pasiimdavo sau, kaip atlyginimą už darbą. O paskutinį mėnesį buvo pasiėmęs nemažą sumą ir grynais pinigais, be jokio reikiamo pateisinimo. Man jo buvo labai gaila, Buvo šaunus vyras ir šiaip geras, bei draugiškas žmogus.

Vėl slinko dienos, ramiai bedirbant pulko štabe. Artinosi pavasaris. Aš laisvą nuo tarnybos laiką išnaudojau besimokydamas. Ruošiausi jau reformuotos 5 klasės gimnazijos egzaminams. Pasilikus liktiniu, buvau apgyvendintas kareivinėse su

dviem likt. puskarininkiais, senais viengungiais. Mums kambarys nieko nekaštavo. Valgyti eidavau į puskarininkių ramovę. Laisvu popietiniu nuo tarnybos laiku paprastai mano įnamių kambaryje nebuvo. Jie laiką praleisdavo puskarininkių ramovėje, pulko krautuvėje, arba mieste su mergaitėmis. Naktį, apie 12 val., o dažnai ir vėliau, man jau seniai gulint lovelėje, jie pradėdavo rinktis miegui. Jų pavardžių jau neatsimenu. Pareidavo jau daugiausia gerai įgėrę. Vienas jų tuojau nusirengęs lįsdavo į lovą ir, užsiklojęs net galvą, nurimdavo. Antras parėjęs, tuojau išsitraukdavo iš palovės svarsčius. Juos ilgai kilnodavo viena ranka, kita ranka ir abiems rankomis. Vėliau, išsitraukdavo iš palovės štangą su svarsčiais. Vėl kilnodavo, mesdavo ant grindų ir pastumdavo po savo lova. Pamažu nusirengdavo ir, pasiėmęs skaityti knygą, guldavo į lovą. Žinoma, man miegoti buvo neįmanoma. Elektros lempa švietė, o aš budėjau savo lovoje. Kartais jie pareidavo vidurnaktyje, abu gerai išgėrę. Tuomet jie ilgai kalbėdavosi ką gėrė, kiek gėrė, su kuriais žmonėmis ir mergaitėmis gėrė ir panašiai.

Kuomet kaimynas užmigdavo, nes girdėdavau, kaip knyga su triukumu nukrisdavo ant grindų, tuomet, aš keldavausi iš lovos, išjungdavau šviesą ir išvargęs užmigdavau. Tokios miegui pasiruošimo "ceremonijos" būdavo veik kas naktį. Tai buvo man tikra kankynė. Pagyvenęs trumpą laiką su jais, aš parašiau pulko vadui raportą, kad leistų apsigyventi privačiai mieste. Pulko vadas leido. Nors už kambarį man jau teko pačiam apsimokėti, bet turėjau ramybę ir niekas man jos netrukdė.

Ūkio viršininkas plk. ltn. Dragūnas tik labai retais atsitikimais užeidavo į bendrą raštinę arba į raštvedžio kabinetą, kurį jis turėjo bendrai su pulko išdininku. Jei kada netikėtai įeidavo, vienas iš viršilų duodavo komandą: "Stot! Pagarba viršininkui!" Paprastai jis visą tarnybos dieną praleisdavo savo kabinete, niekur neišeidamas. Jei jam ko reikdavo, jis skambino telefonu į raštvedžio kabinetą ir, ko jam reikdavo, išsikovėdavo.

Buvo jau prasidėjęs labai gražus pavasaris. Vieną dieną prieš pietus suskambėjo telefonas raštvedžio kabinete. Netrukus jis priėjo prie manęs ir sako:

Pasijutau nejaukiai. Niekad jis manęs anksčiau nešaukdavo, nieko blogo nebuvau padaręs ir šiaip jokių tamybinių reikalų nebuvo. Greitai pakilau ir pasibeldžiau į viršininko kabineto duris. Tuojau išgirdau jo rūstų balsą:

— Įeik.

— Pone pulkininke, jūs įsakymu atvykau.

Viršininkas buvo labai gerai nusiteikęs. Turėjo

ant rašomojo stalo išsidėstęs vartotus pašto ženklus ir per padidinamą stiklą juos pasigėrėdamas apžiūrinėjo.

— Ar renki pašto ženklus? Žiūrėk, kokių gražių gavau.

— Po truputį renku nuo mažens, pone pulkininke. Namuose turiu nemažą rinkinį.

— Gerai. Rytoj ateik pas mane į butą apie 5 val. popietų. Atsinešk kiek turi pašto ženklų ir dublikatus. Pasikeisime. Aš tau parodysiu savo rinkinį. Gerai?

— Klausau, pone pulkininke. Ateisiu rytoj vakare.

Abu apžiūrėjome pašto ženklus ir priėmimas buvo baigtas. Aš atidaviau viršininkui pagarbą, padariau sukinių "aplink" ir išėjau iš kabineto. Bet iš kur jis galėjo sužinoti, kad aš įdomaujuosi vartotais pašto ženklais? Galvojau, sugrįžęs prie savo darbo.

Pasirodo, kiekvienas žmogus, kad ir iš išvaizdos rūščiausias, kad ir kaip vaidina viešame gyvenime išdidų, neprieinamą, perdėtai rimtą, bet savo širdies tam tikroje vietoje yra švelnus, sakyčiau, net vaikiškas, kuomet sutampa jo širdies reikalai su jo slaptąja, viešai nuo kitų net slepiama puse, arba, kaip dabar sakoma — "hobby". Kiek žinojau, daugiau niekas pulke pašto ženklų nerinko ir nesiūdomavo filatelija. Aš apie savo "hobby", taip pat niekam nepasakojau, nes nebuvo ir kam. Paprašydavau kartais iš vieno kito, kad man duotų įdomesnių pašto ženklą, kurio neturėjau, tai ir viskas.

Sutartu laiku aš jau buvau prie savo viršininko buto durų. Pasibeldžiau. Jis jau manęs laukė. Buvo apsirengęs civiliais drabužiais, vienmarškinis ir jautėsi labai laisvai. Į mano karišką pasisveikinimą ir raportą tik numojo ranka.

— Sėskis. Aš tau parodysiu savo rinkinius. Ar atsinešei pašto ženklų?

Pasakiau, kad turiu ir išsiėmiau vokus su pašto ženklais. Tuo laiku nedaugiausia aš jų ir turėjau. Viršininko pašto ženklų rinkiniai buvo pavyzdinčiai sutvarkyti, surūšiuoti serijomis specialiuose albumuose, kuriuos, jis sakė, pirkio Vokietijoje. Į savo rinkinius jis žiūrėjo, kaip į didelę brangenybę, atsargiai vartydamas albumus ir man rodydamas įdomesnius, retus ir brangesnius pašto ženklus. Ištikrųj, tai ir buvo brangūs rinkiniai, ką galėjo įvertinti tik patyręs ir įgudęs savo srityje filatelistas. Tokių mūsų pulke nebuvo, o jei kurie ir įdomautųsi, tai būtų buvę laikoma tik gimnazistų užsiėmimu. Aš mačiau, kad jis jautė didelį malonumą kam nors parodyti savo ilgų metų pastangas ir duoti įvertinti tiems, kas tuom įdomaujasi.

Jis vedė susirašinėjimą ir su kitų valstybių filatelistais, pasikeisdamas pašto ženklais. Būdamas savo padėtyje ir užimamoje vietoje, jis nei negalėjo tokiems — kaip jis pats su savo džiaugsmu pasirodyti bei pasigirti. Nes tuo laiku būtų manoma, kad į tai rimtiems žmonėms neverta kreipti dėmesio. Bet kaip kareivėliui — galima. Mes vienas kitą supratome.

Ta proga, pasikeitėme pašto ženklais. Keletą įdomesnių jam padovanojau. Taip užsimezgė savotiška pažintis per pašto ženklus ir ji, atrodo, buvo reikšmingesnė ir patvaresnė kaip tarnybinė.

Vieną dieną pulkui įsakyme buvo pranešta, kad įvyksta likt. puskarininkių ir civ. tarnautojų Taupomos-Skolinamos kasos narių tarnybinis susirinkimas išrinkti kasos valdybą. Nustatytu laiku ir mes visi štabo tarnautojai ėjome susirinkiman į puskarininkių ramovę. Rikiuotės skyriuje tuo laiku turėjau gerą pažįstamą vyr. pusk. J. Bartkevičių. Jis buvo vienturtis sūnus ir paveldėtojas netoliese esančio Tauragės apskr. Tusčių dvaro. Pas jį dvare atostogaudavo pulko adjutantas kpt. Memėnas su šeima ir aš, jo pakviestas, pora kartų lankiausi. Mielos atminties draugas visuomet būdavo švariai diagonalo uniforma apsirengęs ir su išblizgintais chromo ilgiais batais. Einant jis man ir sako:

— Žinai, Antanai aš tave pasiūlysiu į valdybą.

— Nu, ir kas mane, tokį piemenį, rinks? — Atsakai jam, galvodamas, kad jis tik juokauja ir žinoma visai nesitikėdamas, kad ir jam pasiūlius mane išrinktų.

— O kuo tu, — “nebijavas”? Pamatysi. — Nusijuokęs atsakė bendradarbis.

Mūsų kasai priklausė ir Tauragės Karo komendantūros tarnautojai. Ramovės šokių salėje, susirinkime apie 200 asmenų. Susirinkimui pirmininkauti buvo pulko vado paskirtas karininkas. Valdyba buvo renkama iš trijų asmenų slaptu balsavimu. Pirmininkaujantis paprašė siūlyti kandidatus į valdybą. Vyr. pusk. J. Bartkevičius tuojau pasiūlė mane. Viso buvo pasiūlyta aštuoni kandidatai. Balsavome. Balsams skaičiuoti komisijai suskaičiavus balsus, balsų dauguma aš buvau išrinktas kaip kasos sekretorius.

Tuojau perėmiau kasos sekretoriaus pareigas. Šis darbas man jau buvo gerai žinomas. Tai buvo man pakėlimas atlyginimo dviems kategorijoms. Buvau labai dėkingas vyr. pusk. J. Bartkevičiui už rekomendaciją. Po labai nemalonaus įvykio su civ. tarn. P. Budrikiu pirmininkaujantis kasai karininkas ir pats pulko vadas labai tikrindavo ypač paskolų išdavimą. Mėnesio bėgyje visi norintieji gauti paskolą sunešdavo man pareiškimus. Pulkovo vado įsakymu, aš gale mėnesio, prieš išmo-

kant algas, paruošdavau paskolos norinčiųjų sąrašą, bet be pulko vado patikrinimo ir jo rezoliucijos nebuvo galima paskolas išduoti. Sąraše turėjo būti nurodyta: kiek kuris turi kasoje indėlių, kiek jau turi paskolos, kiek jo yra mėnesinė alga ir kiek paskolos nori gauti. Tokį sąrašą patikrinus pulko vadui ir jam uždėjus rezoliuciją — “Išmokėti”, buvo galima išduoti paskolas. Surinktus paskolai išmokėti ir privalomus įnašus iš algų iš įždininko pinigų paimdavo kasos pirmininkas. Pagal sąrašą išmokėdavo paskolas, o likusius pinigų įnešdavo į banką. Anksčiau tą viską atlikdavo vienas sekretorius.

Buvo keletas liktinių ir civ. tarnautojų, ypač iš muzikantų komandos, kurie mėnesio bėgyje tiek prisiimdavo iš pulko krautuvės, iš puskarininkių ramovės, o dar ateidavo sąskaitos ir iš privačių asmenų, kad tą viską atskaičiavus, jiems nieko algos nelikdavo. Tokie, ypač kurie buvo vedę ir turėjo šeimas, ateidavo pas mane tiesiog su ašaromis prašyti paskolos, kad bent kiek galėtų parnešti šeimai. Su tokiais būdavo tikras vargas, kol pagaliau pulko vadas juos iš tarnybos paleisdavo.

Pagal kasos knygas tokie jau jokios paskolos negalėjo gauti, o jie po kelis kartus vis ateidami prašydavo. Keliems tokiems pagelbstint, man teko apgauti pulko vadą. Sąraše įrašydavau, kad indėlių turi truputį daugiau, o paskolos — mažiau. Tokiems išeidavo bent po 50 litų paskolos ir jie būdavo labai laimingi. Bet jeigu pulko vadas apie tai būtų sužinojęs ir patikrinęs, aš nežinau kaip man būtų buvę. Bet tas viskas išėjo laimingai, ir neturėjau dėl to jokių nemalonių. Atrodo, kad su tuo darbu sugebėjau visiems įtikti ir prisitaikinti. Sekančiuose rinkimuose į kasos valdybą gavau visus balsus. Kadangi galima buvo balsuoti už tris, tai keliose balsavimo kortelėse buvo mano pavardė įrašyta tris kartus. Žinoma, tokie balsai man negaliojo, bet jie negaliojo ir kitiems.

Tais metais Lietuvoje siautė kelios banditų gaujos. Žemaitijoje ypač pagarsėjo Rickaus ir Juškos gaujos. Net dienos metu jie užpuлдavo ramius kaimų gygentojus, plėšė turtą, žiauriai kankino, mušdavo ir net įkaitintomis geležimis degindavo kojų padus, arba negyvai užmušdavo.

Jau į rudenį Juškos gauja, dėka policijos ir vietinių šaulių, buvo suimta Tauragės apskr. Kad ateityje užkirtus kelią šiam banditizmui, visa gauja buvo atiduota Karo lauko teismui. Pulkovo vado įsakymu, teismo sąstatas buvo sudarytas ir jo pirmininku paskirtas plk. ltn. Staniulis. Teismas vyko mokomos kuopos mokymo klasėje apie savaitę laiko. Vieną dieną buvau nuėjęs pasižiūrėti. Kiek atsimentu, buvo teisiami septyni vyrai ir trys

moteris. Keletas iš jų, ypač gaujos vadas Juška, laikėsi išdidžiai, ignorantiškai. Į kai kuriuos klausimus net atsakyti nenorėjo. Išdidžiai šypsojosi ir tylėjo. Teismo salėje buvo prikrauta krūvos išplėštų daiktų — drabužių, rietimai drabužiams medžiagų ir audeklų. Šeši vyrai ir viena moteris buvo nuteista sušaudyti. Kiti trys gavo po kelis metus sunkiųjų darbų kalėjimo. Buvo leista parašyti malonės prašymai Valstybės Prezidentui. Gaujos vadas Juška rašyti prašymą atsisakė. Kiti visi parašė, bet prašymai buvo atmesti. Teismo sprendimą įvykdyti buvo iš kuopų savanoriais surinkta 100 kareivių. Sprendimo vykdymo dieną anksti rytą kuopa buvo išvesta link Pagramančio į mišką, kur miško aikštėje jau buvo iškastos duobės. Prie duobių buvo pastatyti banditai ir, karininkui davus komandą, pasigirdo salvė šūvių. Banditai buvo tuojau užkasti, o iššauktas dragūnų pulko eskadronas kelis kartus perėjo užlygindamas duobes, kad neliktų žymės kur jos buvo.

Po šio teismo sprendimo ir jo įvykdymo apie banditizmą daugiau nebuvo girdėti. Kiek vėliau pačių gyventojų persekiojamas plėšikas Rickus buvo šaulių nušautas Suvalkijoje, prie Ažuolų Būdos.

Taip jau buvo anksčiau, taip ir dabar ir visais laikais įstaigose, kariuomenėje, fabrikuose tarnauja ir dirba įvairaus būdo asmenų. Visur yra taip vadinamų — “padlaižių”. Vieni iš jų tokie yra iš prigimties, kiti, neturėdami jokio turto, viską, ką tik uždirba — prageria, nesant jokių santaupų, gyvena tik ta diena ir mėgsta “paūžti”. Gautą mėnesinę algą išleidžia jau per pirmas tris dienas. Ir jeigu toks yra atleidžiamas iš tarnybos, jis jau sekančią dieną neturi jokių lėšų pragyvenimui. Žinoma, tokiems nieko daugiau nelieka kaip tik visokiais būdais pataikauti viršininkams, nesisikaitant su bendradarbiais, jokia morale ir net pataikūniškai skundžiant savo bendradarbius. Jei tik viršininkas leistų ir norėtų, jie yra pasiruošę ir mielai sušūptų ant kelių, kad tik jaustųsi tvirtai savo tarnyboje, kad būtų pakeliami į laipsnį ar kategoriją, kad tik jiems būtų gerai. Ir kiek gyvenimo patyrimas man parodė, tokie žmonės, jei tik jų viršininkui yra koks nepasisekimas, arba jis nušalinamas, jie pirmieji savo viršininką pajuokia ir paskleidžia negirdėtų paskalų.

Buvo tokių ir mūsų pulke, ir štabo raštinėje. Bet kaip prieš juos kovoti, arba bent atatinkamai įspėti, kad nėra gražu taip elgtis? Viršininkams jie kol kas geri, ir jie juos palaiko. Pasitarėm su viršila I. Razbadausku. Aš pasiūliau, bent rašoma mašinėle atspausdinus, išleisti keliuose egzemplioriuose leidinėlių. Čia jumoristiniu stiliumi, feljetonų formoje tokius (žinoma, išgalvoto-

mis pavardėmis) pajuokiant taikliai aprašyti taip, kad skaitydamas kiekvienas save atpažintų kaip veidrodyje. Tegul bent pasiskaito. Virš. I. Razbadauskas mano sumanymui pritarė. Pasikvietėm ir panašiai galvojančių bendradarbių. Pasiskirstėme, kas apie kurį rašysime. Kai medžiagą susirinks, jie pavedė man suredaguoti ir atspausdinti.

Surinkęs medžiagą, ją per kelis vakarus parašiau mašinėle ir kur buvo reikalinga — nupiešiau. Leidinėlių pavadinau — “Botagas”, juokų ir satyros prunkšlaikraštis. Susidarė 12 puslapių. Per du kartus atspausdinu 8 egzempliorius. Vieną pasilikau sau, o septynis su virš. I. Razbadausku per savo gerus pažyستamus paleidom per pulką iš rankų į rankas. Visi skaitydami juokėsi, bet nežinojo, kas tai parašė. Man kol kas niekas nieko nesakė, o mudu su virš. I. Razbadausku tylėjome.

Ar po savaitės vieną rytą dirbau užsigulęs prie stalo. Dariau mėnesinę pulko maisto apyskaitą. Visi bendroje raštinėje tyliai sėdėjo savo vietose. Staiga, žiūriu, man ant stalo prieš akis atsirado mūsų “Botagas”, o ant kampo pulko vado žaliu rašalu, kaip jis paprastai rašė, užrašyta rezoliucija: “Botagą” perspausdinti ir platinti draudžiu”. Pulkininkas P. Genys, pulko vadas. O kam jį perspausdinti ir platinti, jei jau visi ir net pats pulko vadas perskaitė? Pagalvojau, perskaitęs rezoliuciją ir staiga atsigrįžau. Tykiai priėjęs, kad net nieko negirdėjau, už nugaros stovėjo rikiuotės skyriaus einantis viršilos pareigas civ. tarn. Balčiūnas, besišypsodamas nuo ausies iki ausies.. Aš jam neturėjau ką sakyti, o jis man. Pareigą atliko ir nuėjo sau besišypsodamas.

— Pažiūrėkite. Pasirodo, “redaktorių” iššifravo. Kreipiausi į virš. I. Razbadauską ir pastūmiau jam leidinuką su rezoliucija.

— Gerai, kad neužkrovė kokias tris paras daboklės. Atsakė jis paskaitęs.

Ar už kelių dienų po šio įvykio vėl atėjęs civ. tarn. Balčiūnas man pranešė, kad esu tuojau kviečiamas pulko adjutanto. Tuo laiku pulko adjutantas kpt. Memėnas buvo atostogose, o jo pareigas ėjo, kartu einantis ir pulko švietimo vadovo pareigas ltn. Namajūnas. Labai veiklus, socialus, skautų veikėjas — skautininkas. Nuėjęs į adjutanto kabinetą, aš jam ir prisistačiau. Už adjutanto kabineto buvo pulko vado kabinetas. Esu tikras, kad tą mūsų pasikalbėjimą girdėjo ir pulko vadas. O greičiausia tas buvo daroma pulko vadui sutikęs. Ltn. Namajūnas maždaug taip man kalbėjo:

— Šiaip ar taip, bet iš to jūsų leidinėlio matyti, kad pulke esama literatūrinių jėgų. Kas metai pulkui yra skiriama tam tikra pinigų suma švietimo

reikalams. Pasinaudodami tais pinigais, mes galėtume išleisti gražų ir spaustuvėje atspausdintą leidinį. O vėliau, pardavinėjant jį kuopose, surinkti atgal ir didesnę išlaidų dalį. Vieną dieną galėtum susikviesti savo bendradarbius ir pulko bibliotekoje padarytume bendrą pasitarimą šiuo reikalu. Pagalvok.

— Labai malonu. Aš mielai sutinku. Atsakaiu jam.

Sutartą dieną aš į pasitarimą pasikviečiu virš. I. Razbadauską, vyr. psk. A. Tubelį, j. psk. A. Sicilą ir būtinos tarnybos štabo rikiuotės skyriaus j. psk. P. Zablockį. Jis buvo pirmuoju baigęs Biržų gimnaziją, jau kaip poetas spausdino savo eilėraščius perijodikoje ir gerai mokėjo lietuvių kalbą.

Po ilgo ir išsamaus pasitarimo sutarėme išleisti neperijodinį leidinį, žurnalo formato, įvairiomis švenčių ir kitokiom progomis. Pirmas Nr. turėjo jau išeiti tais pačiais — 1937 m. lapkričio mėn. 23 d., Kariuomenės atkūrimo šventės proga. Nutarėme pavadinti — „Butegeidininku“, kadangi dar pulkui esant Klaipėdoje, buvo leidžiamas tuo pačiu vardu šafirografuotas neperiodinis leidinėlis. Mes visi, čia susirinkusieji, sudarėme leidinio redakcinę kolegiją. Faktinuoju redaktoriumi visų bendru nutarimu buvau išrinktas aš. Vyriausiu ir atsakomuoju redaktoriumi — ltn. Namajūnas. Tuo laiku jau veikė spaudos įstatymas ir redaktoriumi galėjo būti tik baigęs gimnaziją asmuo. Ta proga visa mūsų redakcinė kolegija padarėme bendrą nuotrauką, kurią vėliau patalpinau į „Butegeidininko“ Nr. 1.

Tuoju prasidėjo leidinio paruošimo darbai. Pulko švietimo vadovo vardu parašiau visiems kuopų vadams raštus, kad visi, kas tik sugeba, rašytų ir siųstų man medžiagą išleidžiamam pulko leidiniui. Leidinys turėjo būti gražiai iliustruotas. Tinkamas fotografijas iliustracijoms reikėjo siųsti į Kauną „Spindulio“ B-vės litografiją padaryti klisės. Tas gana brangiai kaštavo. Tad savų nuotraukų darėme tik kelias, o taip pat viršelį ir skyrių vinjetes. Gerai paieškojęs, keletą klišių radau pulko archyve. Bet jos jau buvo senos, sugedę, taip kad galėjau panaudoti tik vieną istorinę klišę. Man patinkamų klišių gavau nemokamai iš „Kario“ ir „Trimito“ redakcijų. Jau pirmam Nr. įvedžiau skyrius: Iš mūsų gyvenimo, Knygų lentyna ir juokų skyrių — Šypsniš iš po šalmo. Tuo laiku mūsų pulke karinę prievolę atliko dailininkas V. Norkus. Jis nupiešė daug iliustracijų ir į „Kario“ žurnalą. Pulke jis buvo Švietimo vadovo žinioje ir dirbo pulko bibliotekoje.

Man prašant, jis labai gražiai nupiešė mūsų leidinio viršelį ir skyrių vinjetes.

Visa „redakcija“ talpinosi mano privačiame kambaryje. Tad susirinkus medžiagai, vakarais išsikviesdavau j. psk. P. Zablockį ir mudu medžiagą skaitėm, tikrinome ir taisėme. Beveik viskas teko naujai perrašyti. Nebuvo jokios medžiagos juokų skyriui. Man paprašius, Petrukas (kaip jį vadindavau) vieną vakarą sėdęs parašė eilėmis jumorio forma feljetoną apie įvairias sporto rūšis, kurios kasdien vyksta pulko rajone. „Štai pagaliau imkim sportą, šalin tinginį ir kortą ir t.t.“ Jam parašius visas sporto šakas, išėjo trijų puslapių puikus feljetonas eilėmis. Iš III-čio bataliono, stovinčio Žem. Naumiestyje, vienas kareivėlis parašė eilėrašį: Ką jis jaučia ir galvoja, stovėdamas naktį sargyboje. Eilėrašties sueilivimu buvo silpnas, parašytas neįgudusio ir mažai raštingo žmogaus ranka, bet mintis buvo labai gera. Vėl kreipiausi prie Petruko, kad jis pataisytų. Jis parašė ano autoriaus mintimi tikrai gražų eilėrašį. Esu tikras, kad tas kareivėlis neatpažino savo eilėraščio, jį vėliau skaitydamas. Bet po eilėraščiu buvo jo pavardė.

Tauragėje buvo dvi nedidelės žydų spaustuves, kuriose dirbo tik po du spaustuvininkus — žydėlius. Raidės buvo renkamos rankomis. Vienai iš jų, kuri buvo arčiau pulko, atidaviau surinkti ir atspausdinti paruoštą leidiniui medžiagą. Buvo labai daug vargo su korektūros taisymu. Žydėliai, kaip kalbėdavo, taip ir surinkdavo tekste žodžius. Beveik kiekvienam žodyje buvo klaidos. Taisydami vėl padarydavo klaidų. Teko kantriai juos prižiūrėti, nuolat taisant klaidas ir laiką leidžiant su jais spaustuvėje.

Pagaliau leidinys prieš Kariuomenės atkūrimo šventę buvo atspausdintas. Stipresnio, spalvoto popieriaus viršeliu, gerame popieriuje, gausiai iliustruotas ir kaip tokioje spaustuvėje gana švariai atspausdintas. Tikrai buvo malonu paimti į rankas ir darė gerą įspūdį.

Tuoju išsiuntinėjau kai kurių laikraščių recenzijoms ir po tam tikrą skaičių į pulko kuopas — platinimui. Visame pulke leidiniu susidomėjimas buvo gana didelis. Per trumpą laiką antram Nr. gavau tiek medžiagos, kurios man atsiuntė ir sunėšė, ypač jaunesnieji pulko karininkai, kad buvo galima užpildyti net tris tokius leidinius.

Mano buvęs kuopos vadas kpt. Kazanskis išlaikė egzaminus į majoro laipsnį. Netrukus buvo pakeltas majoru, atkeltas tarnybai į Tauragę ir paskirtas II-ro bataliono vadu. Dar man esant pas jį kuopoje raštininku, kartu buvome naujokais su

jaunu kareivių Korkuzu. Jis buvo baigęs amatų mokyklą, apsukrus, gabus ir turėjo labai geras rankas medžio meniškiesiems darbams. Labai stengėsi ir mokėjo įtikti kuopos vadui ir nuolat jam ką nors gražaus darydavo. Mokėjo meniškai išdrožti iš medžio, arba įdeginti paveikslus, lėkštes, įvairias dėžutes ir pan. Dažnai eidavo pas kuopos vadą į namus, vis ką nors jam darydamas iš dekoracinių ir meniškų darbų. Dar prieš karinę tarnybą jis buvo palikęs savo gimtame mieste tyje mergaitę jau su savo įpėdiniu, o kitai rašė meilės laiškus. Paprastai tuos laiškus rašyti jis prašydavo mane. Turėjo negražų braižą ir bendrai nemėgo rašyti, o ypač laiškų. Ateidavo vakarais į kuopos raštinę ir mudu pasitardami parašydavome. Tad jo visas problemas meilės reikaluose aš gerai žinojau. Jis labai norėjo pasidaryti kuopos sandėlininku ir tvarkyti kuopos ūkio reikalus. Tai buvo jo svajonė. Jokių kitų pareigų jis nenorėjo. Kuopos vadas jį visur palaikė ir protegavo. Net man nežinant, jis pasiruošė eksternu laikyti mokomos kuopos egzaminus. Tik atvykus į Žem. Naumiestį, kuopos vado tarpininkavimu ir protekcija jam buvo leista egzaminai laikyti ir jis juos išlaikė, kaip po pusmečio ir aš.

Jau tarnaudamas pulko štabe sužinojau, kad jis pakeltas puskarininku ir paskirtas kuopos sandėlininku arba ūkvedžiu.

Kuopos vadui mjr. Kazanskiui persikėlus į Tau-ragę, paskirtas naujas kuopos vadas vieną dieną staiga padarė pagrindinį turto ir sandėlio patikrinimą. Buvo rasta didelių trūkumų sandėlyje ir kitoje atskaitomybėje. Pusk. Korkuzas buvo areštuotas ir atiduotas Kariuomenės teismui.

Netrukus po šio įvykio vieną žiemos vakarą ėjau į kiną. Buvo rodoma istorinė filma ir norėjau ją pamatyti. Tuo laiku dar gyvenau kareivinėse. Ėjau nuo karininkų ramovės gatvės į miestą. Buvo šalta, tamsu, daug sniego ir vis dar snigo ir pūtė stiprus vėjas. Siautė tikra pūga ir, kaip sakoma, dangus maišėsi su žeme. Ėjau įtraukęs galvą į milinės apikaklę ir sparčiai žengiau, kad nebūtų taip šalta. Priešais mane, bet kitoje gatvės pusėje, per sniegą pamažu, sunkiai klampojo kaž koks karininkas, taip pat galvą įtraukęs į milinės apikaklę. Matyt, ėjo į namus, vakarą praleidęs karininkų ramovėje. Arčiau priėjęs, nors iš tolo ir tamsoje atpažinau, kad tai buvo mjr. Kazanskis. Tokioje pūgoje ir tamsoje aš jo nesveikinau ir žengiau savo keliu jį pralenkdamas ir palikdamas. Man truputį nuo jo atsitolinus, jis taip pat mane atpažino ir sustojęs pradėjo šaukti pavardę. Nu, pagalvojavau, dar ko gero prisikabins už nepasisveikinimą. Bet

jam ne tas buvo galvoje. Jis stovėjo pūgoje ir laukė, kad aš prieičiau. Perėjau į kitą pusę gatvės ir priėjęs kariškai prisistačiau.

— Sakyk tu man. Ar tu galėjai pagalvoti, kad Korkuzas taip padarys?

— Gaila, pone majore. O jūs jam, tiek gero padarėte. Bet, jeigu jūs anksčiau manęs būtute klausę, aš turėjau apie tai nuomonę...

— Tu taip sakai? Aha. Nu ką gi, gali eiti.

Vėl atidaviau jam pagarbą ir palikęs bestovintį majorą su jo rūpesčiais, pūgai siaučiant, nuėjau savo keliais.

(Bus daugiau)

**PAREMKITE KARI, UŽSISAKYKITE
NAUJĄ KARIO LEIDINĮ!**

“KUNIGAİKŠČIŲ SĄJUNGA”

Autorius Z. Raulinaitis

Knygoje aprašyti Lietuvos raitelių žygiai į Livoniją, Voliniją, Estiją, Naugardo žemę, į Lenkus;

Kovos prie Dauguvos, jotvingių, žiemgalių, sėlių ir kuršių žygiai;

Kalavijuočių ordino atsiradimas, kovos Baltijos pajūriuose ir daug kitų įvykių iš XIII a. pradžios, kai istorijos scenon išėjo jaunas kunigaikštis Mindaugas.

Knyga yra 308 psl., iliustruota paveikslais ir schemomis, su kietais viršeliais ir aplanku (jaunas dail. Arūnas Bukauskas).

Kaina — 10 dol. (persiuntimo išl. padengti pridėti 1.25 dol.).

Užsakymus siųsti:

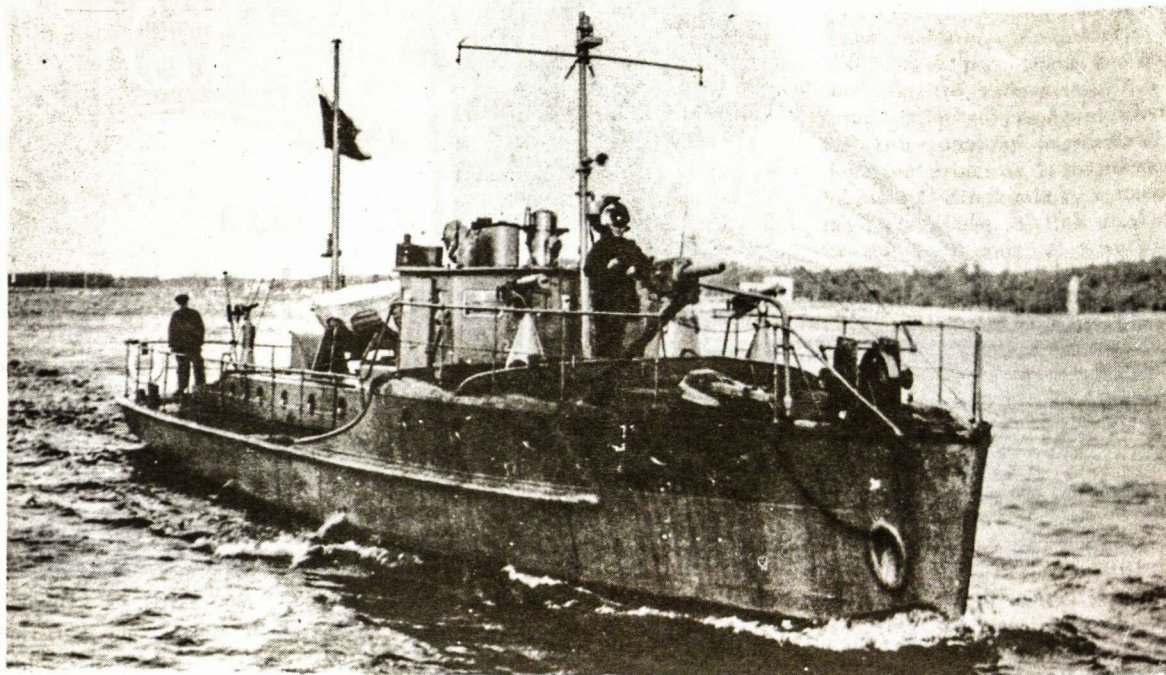
KARYS,

341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

LIETUVOS LAIVYNAS IR JO LIKIMAS

(Tęsa iš Kario 7 nr.)

R. VILKAS

“PARTIZANAS”

PASienio POLICIJOS LAIVAI

Motorlaivis PARTIZANAS

Pastatytas 1932 m. Lindenau & Cie. laivų statykloje Klaipėdoje, eilės Nr. 65. 65 BRT, ilgis 24.00 m., plotis 4.8 m., gremzlė 1.80 m., dyzelio motoras, greitis 18 mazgų. Ginklavimas: viena patranka 57 m/m, du s. kulkosvaidžiai. Buvo naudojamas jūros krantų apsaugai ir kovai su kontribandininkais.

1939 m. kovo 22 d. prieš vokiečius užimant Klaipėdą išplaukė į Šventosios uostą. 1940 m. liepos mėn. laivas rusų pasienio policijos pagrobtas išplaukė Liepojos link ir nuo to laiko jokių žinių apie jį neturime.

Motorlaivis SAVANORIS.

Ex “Argus” nupirktas 1923 m. Pasienio policijai, 16 tonų, dyzelis, greitis 16 mazgų, dvi 37 m/m patrankos, du kulkosvaidžiai. 1939 m. liepos sutartimi paliktas vokiečiams. 1942 m. dar gulėjo tvirtovės griovyje nenaudojamas, supuvęs.

Motorlaivis LIETUVAITĖ

Ex. “Mowe” nupirktas 1923 m. Pasienio policijai. Paliktas vokiečiams. 1942 m. tvirtovės griovyje supuvęs nuskendo.

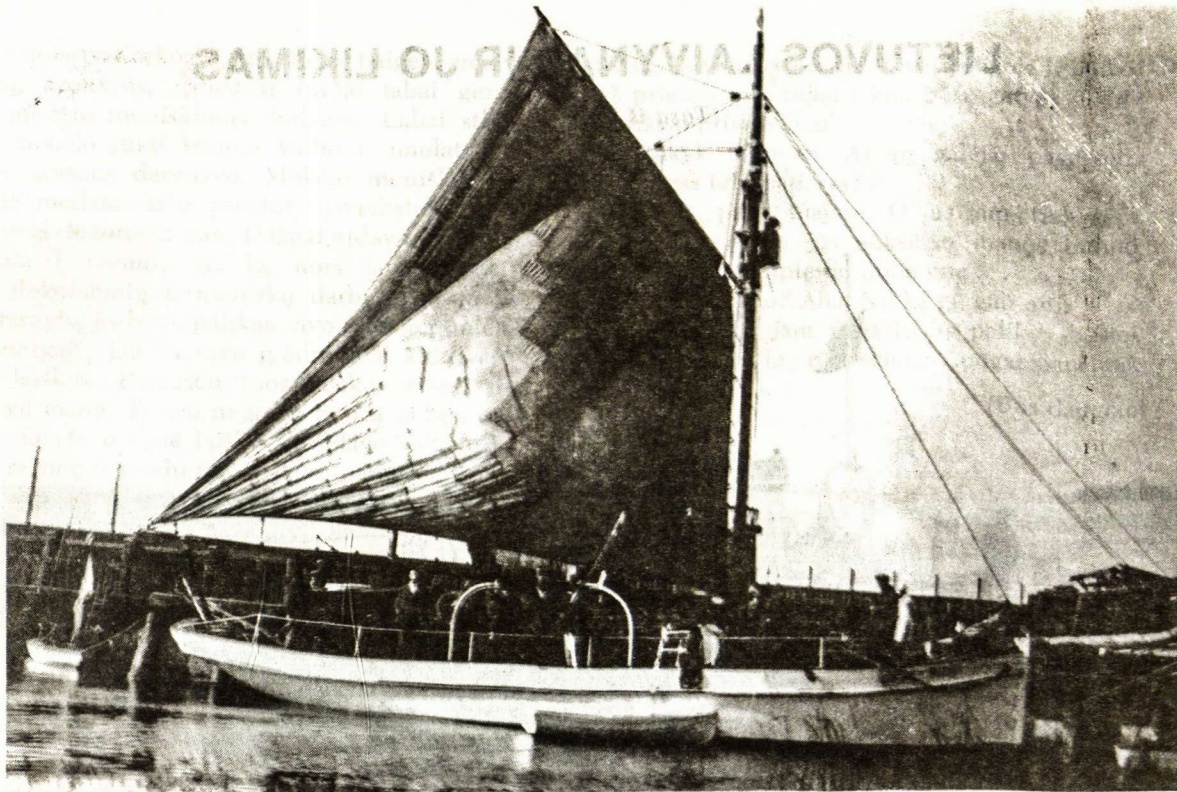
Motorlaiviai ŽAIBAS, AITVARAS ir ŠAULYS

Visi trys vienodi, pastatyti 1932 m. Lindenau & Cie laivų statykloje Klaipėdoje.

“Žaibas” eilės Nr. 63, “Aitvaras” Nr. 64, ir “Šaulys” Nr. 66. Po 16 tonų talpos, ilgis 12.5 m., plotis 3.05 m., 1.70 borto aukštis, motoras 40 AJ, greitis 12 mazgų. Ginkluoti: viena 37 m/m patranka ir 2-jais s. kulkosvaidžiais.

1939 m. kovo 23 d. vokiečiams užėmus Klaipėdą, visi trys pasiliko Klaipėdoje ir liepos mėn. sutartyje tarp Lietuvos ir Vokietijos dėl laisvos zonos Klaipėdoje — įkainoti “Žaibas” 51,700.-litų, “Aitvaras” 51,700.-litų, “Šaulys” 57,900.-litų ir perleisti vokiečiams.

1939-40 m. “Aitvaras” ir “Šaulys” buvo Rositės sklandymo mokyklos tarnyboje kaip apsaugos ir gelbėjimo laivai Kuršių marse. Tolimesnis visų trijų laivų tikslus likimas nežinomas.

“BUDYS” (1930)

Kontrabandininkų laivai

Pasienio policijos konfiskuoti jūroje

Motorburlaivis MALAYA — BUDYS

Pastatytas 1919 m. Germania Werft, Kiel'yje, Vokietijoje. Ilgis 14.5 m., plotis 4.3 m., gremzlė 1.75 m., burių plotas 90kvm., kaitinamos galvos motoras, korpusas ažuolinis.

1925 m. pasienio policijos laivas “Savanoris” sulaikė jūroje su kontrabanda ir atvarė į Klaipėdos uostą. Burlaivis buvo konfiskuotas. 1926 m. birželio 16 d. laivą iš varžytinių nupirko “Moterų Draugija Tautiniam Laivynui Remti” ir padovanojo Klaipėdos jūros skautams budžiams. Jam duotas vardas BUDYS. Per savo 7 metų laiką laivas išraižė visą Baltijos jūrą. 1933 m. liepos 15 d. išplaukiant iš uosto į jūrą tarp molų motoras sušlubavo ir stiprus pietų-vakarų vėjas laivą užmetė ant šiaurės molo. Burlaivis į šipulius sudužo. Trys skautai paskendo.

Motorlaivis HASSAN BIER

1927 m. lapkričio 3 d. laivas “Prezidentas Smetona” sulaikė jūroje. Per susišaudymą 3 sužeisti. Atvilktas į Klaipėdą ir konfiskuotas. 1928 m. iš varžytinių parduotas.

WESTA

1930 m. vasario 6 d. sulaikytas laivo “Prezidentas Smetona” ir atgabentas į Klaipėdą. Konfiskuotas ir vėliau parduotas iš varžytinių.

Garlaivis WILLY

1936 m. balandžio 2 d. pasienio policijos laivas “Partizanas” sulaikė ties Palanga stovintį ant inkaro garlaivį “Willy” pardavinėjantį spiritą. Per susišaudymą “Partizano” kapitonas sužeistas. Laivas atvilktas į Klaipėdą ir iš varžytinių parduotas. Rodos kontrabandininkai jį vėl nupirko.

Garlaivis LIDYS

Jo savininkas ar tik kapitonas buvo Fuhrmann, gyvenantis Klaipėdoje. Skaitėsi prekinis laivas, po Lietuvos vėliava, bet Klaipėdos laivų registre neįregistruotas, kaip vėliau paaiškėjo. 1928 m. laivo brokeris “Sandėlio” A/B Klaipėdoje. Be prekių pervežimo laivas vertėsi stambia kontrabanda. Galų gale buvo sulaikytas Klaipėdos uoste su spiritu kroviniu, bet apsukrus kapitonas spėjo į jūrą pasprukti. Tikslių žinių apie šį paslaptinę laivą neturime.

KARINĖ DOKTRINA

B.B.

1984 m. „Kario“ Nr. 5, psl. 219 straipsnyje „Doktrina nėra dogma“ buvo rašyta apie Varšuvos pakto ir NATO karines doktrinas. Pagal R. A. Fitton „A Perspective on Doctrine“ ir K.W. Naylor „The Principles of War“ keletas bendros apimties minčių apie karinės doktrinos esmę ir jos pritaikymą.

Doktrina yra planas, jos realybė — kas plano vykdyme tikrumas įvyksta (J.F. Dunningan „Modern Warfare“). Doktrina remiasi plačios apimties logiškais ir aiškiais principais, turinčiais įtakos į veiksmus kautynių lauke. Karinė doktrina yra pagrindas ginkluotų jėgų organizacijai jų paruošimui ir karo veiksmams, todėl ypatingai svarbu ją suprasti planuojant ir pritaikant kautynių lauke. Karinė doktrina yra bendros apimties filosofija — mąstymas karine kalba, tikslo ir pastangų jungtis. Doktrina nusako bendras gaires bendram planavimui, ginkluotų jėgų sudėčiai, vadovavimui, aprūpinimui — tiekimui, ginklavimui, kautynėse veiksmų ir priemonių derinimui — visa tai pritaikant aplinkybių, laiko ir vietos sąlygoms, naudojant asmenišką iniciatyvą, žinias, patyrimą ir sumanumą.

Doktrina sudaroma numatytam ateities tikslui vadovaujantis praeitimi, karo meno supratimu ir karo istorija, kuri atskleidžia sėkmės ir klaidų galimybes; jų kritiško įvertinimo įtakoje sudaroma hipotezė, iš kurios išvystoma numatomam atvejui atitinkama doktrina, su būdingais principais kautynių lauko veiksmams, vadovavimui, aprūpinimui, ginklavi-

mui ir kt., esantiems bendroje doktrinos apimtyje. Principai, tačiau, neturi įtakos į doktrinos esmę, technologiją, organizaciją — jie yra grindžiami tipingais kautynių reikalavimais; yra svarbu esminis principų supratimas, kad nebūtų iškreipta doktrina; jie negali būti taikomi kaip matematinė formulė kautynių sėkmei. Anglas J. F. C. Fuller sudarė I pas. karo metodo principus anglių kariuomenei, kurie, vadovaujantis patyrimais, buvo nekeičiami bendros doktrinos apimtyje, iki atsirado aplinkybės, verčiančios juos keisti be įtakos bendrai doktrinai (technologija, ginklai, jėgų struktūra).

Karinės doktrinos sudaromos tikros metu (pagal doktriną vykdomas ginkluotų jėgų parengimas galimiems ginkluotiems konfliktams), todėl labai svarbu, kad doktrina ir jos principai būtų pritaikyti kautynių lauko (ne poligono) sąlygoms, atsižvelgiant į tuometinę technologiją, ginkluotų jėgų struktūrą, paruošimą, ekonomines sąlygas, socialines ir politines aplinkybes. Pastebėtina, kad doktrina, kaip ir jos principai, nėra dogma, nes skirtingo laiko ir aplinkybių sąlygos gali pareikalauti pakeitimų, todėl doktrinos vykdymas, neatsižvelgiant į tuoliausius reikalavimus, vestų į nesėkmę. Privalu paruošti vadus taip, kad susidėjusiose aplinkybėse būtų vadovaujama logišku sprendimu, pritaikant principus doktrinos ribose, „... doktrinos principai negali būti taikomi dogmatiniai visose aplinkybėse, yra privalu neužmiršti vadovautis patirtimi įgytais principais dogmų ribose“ K.

von Clausewitz).

Karinėms jėgoms vadovavimo teorija (principai) yra kilusi iš istorinių pavyzdžių, karo meno mokslo studijų nuostatų, pritaikytų atitinkamai socialinei santvarkai, geopolitinėms aplinkybėms, technologijai ir atitinkamai doktrinai. Amerikiečių FM-100-5 statute pabrėžiama, kad doktrinos rėmuose vadovavimas yra pagrindinis kautynių pajėgumo elementas. Ten nurodomi pagrindiniai vadovavimo principai. 1) Pažink save ir tobulėk. 2) Žinok taktiką ir naudojamą technologiją. 3) Būk atsakingas už savo veiksmus. 4) Sprendimus daryk prasmingus ir laiku. 5) Būk geru pavyzdžiu kitiems. 6) Pažink valdinius ir rūpinkis jų gerbūviu. 7) Informuok valdinius. 8) Išugdyk atsakomybę valdinių tarpe. 9) Būk tikras, kad kiti suprato duotą uždavinį; kontroliuok jo vykdymą. 10) Paruošk kovotojus veikti organizuotai. 11.) Naudok dalinį pagal jo pajėgumą.

Žmogiškos kovotojų savybės beveik nesikeičė šimtmečiais, tačiau ginklai ir priemonės keitėsi dramatiškai, to įtakoje keitėsi ir kautynių būdai — iš sustingusių formų pereita į judrius veiksmus, lankstų vadovavimą, greitus sprendimus, dažnai be aukštesnės vadovybės įtakos, tačiau bendro uždavinio rėmuose, naudojant iniciatyvą, logišką riziką pasitaikiusiose nenumatytose aplinkybėse. Kariniams tikslams skirtos techniškos priemonės, kurios yra kovotojo įrankių kautynėse, pilnutinai išnaudojamos (tačiau vien jomis nesivadovaujant) galimumų ribose. Todėl privalu doktrinos idėjas tiksliai suprasti, kad jas atitinkamai pritaikius praktiškame panaudojime pagal laiko sąlygas; vadams svarbu turėti profesinį pasirėngimą ir techniškus priemonių veikimo žinias, kad galėtų doktrinos rėmuose jomis lanksčiai naudotis.*

Doktrina retai keičiasi staigiai. Ji vystosi laike ir aplinkybėse, pagal istoriniuose patyrimuose įgytus principus, racionaliai pritaikomus dabarčiai ir numatomai ateičiai, aiškiai suprantant pagrindinius faktorius, turinčius esminės reikšmės numatomo laiko ir aplinkybių doktrinai.

*Vado svarba doktrinos vykdyme žiūr. „Karys“ Nr. 6, 1973 m. psl. 200.

Klasiškas pavyzdys iš mūsų nepriklausomybės atstatymo kovų buvo 1920 m. rugsėjo m. 23 d. kautynės dėl strateginės reikšmės tilto per Nemuną ties Druskininkais.

Lenkų II armijos dešinysis sparnas paskubomis turėjo užimti nesusprogdintą per Nemuną tiltą, kad nekliudomai pasiektų svarbų Gardinas — Vilnius geležinkelį ir Lydą. Tam tikslui skyrė raitininkų pulką, kuris rugsėjo 23 d. anksti rytą turėjo užimti tiltą per Nemuną ties Druskininkais ir sudaryti prietiltį dešiniajame Nemuno krante.

Minėtą tiltą gynė dešiniajame Nemuno krante aukštumoje laikinai įsitvirtinęs lietuvių 8 p.p. sunkusis kulkosvaidis, kuris net 5 valandas rugsėjo m. 23 d. nuo 11:00 iki 16:00 val. nepraleido pereiti tiltą lenkų 211 ulonų pulko remiamo artilerijos baterijos ir tik kulkosvaidžiui pritrūkus šovinių lietuviai pasitraukė, nes buvo nutolę nuo kuopos ir ateinančio juos pakeisti 2 p.p. dalinio. Tuomet be pasipriešinimo perėję tiltą, lenkai prasiveržė į Druskininkų apylinkę, paėmė nelaisvėn didelę dalį 2 ir 8 p.p. su priskirta artilerija. (Plačiau žiūr. Dr. Rukša, Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės, III tomas.)

— “Kader” dirbtuvėse egiptiečiai pagamino pėstininkų lengvą šarvuotį “Fand”, vadovaujantis praeitų karų su Izraeliu patyrimais, tinkamą Egipto ginkluotoms jėgoms veikti dykumuose. “Fand” talpina 12 kovotojų, vairuotoją ir šarvuotio viršininką. Kiekviename šarvuotio šone yra po keturias šaudymo angas ir dvi užpakalinėse duryse. Stoge įrengti keturi dangčiai atsarginiam išėjimui ir ventiliacijai, taip pat lengviems kulkosvaidžiams du stovai ir vienas 20 mm pabūklui, arba prieštankinių raketų laidytojui. Šarvai atsparūs prieš 7,62 mm rankinius ginklus ir artilerijos skeveldras. Bendra šarvuotio svoris apie 11 tonų, gali talpinti apie 8 tonas krūvio; varomas Daimler-Bentz turbo-dieželiu OM352A; greitis keliais apie 85 km/val., laukais — 50 km/val. Be papildymų veikimo tolis apie 800 kn. “Fand” skirtas žvalgybai ir gali būti naudojamas kaip sanitarinis vežimas.

Helikopteris ACAP

— Prancūzai pagamino naujo tipo pėstininkų rankinį prieštankinį 140 mm raketsvaidį, kuris bus veiksmingas prieš visus šarvuotius iki 1990 metų. Naujas raketsvaidis yra nesudėtingas ir geras tuo, kad kovotojas nuo peties gali laidyti raketą iš mažos patalpos — (bunkerio) be pavojaus pačiam. Bendras raketsvaidžio svoris apie 13 kg. vamzdžio ilgis 1,2 metro; raketos pradinis greitis 210 m/sek. ir didžiausias — 275 m/sek. Tikroji ugnis 300 - 400 metrų.

— Sovietų ginkluotų jėgų organizacijoje trims tankų arba šarvuotųjų kuopoms skiriama po vieną GMZ (Gusevičny Minozagraditel) vikšrinis šarvuotas minų dėstytojas, kurio užpakalinėje dalyje įrengtas velkamas dvigubas “plūgas”, kurių vienas iškasą griovį, į kurį važiuodamas šarvuotis automatiškai dėsto minas, tiekiamas konvejeriu iš šarvuotio sandėlio, talpinančio 210 prieštankinių minų; antras — užlygina žemę. Minos dėstomos apie 4 metrų tarpais, po keturias per minutę. Minos gali būti užkasamos arba išmėtomos ant žemės paviršiaus. Minų sandėlis šarvuotyje pakraunamas per 15 minučių. GMZ įgulą sudaro 4 kovotojai.

— Amerikiečiai pagamino korinės konstrukcijos ištisinio kiauto (be re-

mų) plastikos sienomis helikopterį ACAP (Advanced Composite Airframe Program), kuris bandymų metu pasirodė tinkamesnis ir praktiškesnis už metalo konstrukcijos helikopterius (tuo tarpu tik tam tikro dydžio ribose). Pirminybės — plastika nerūdija, patvaresnė — sienų korėta struktūra elastiška ir stipresnė už metalą, 75% mažiau sujungimų, 65% mažiau konstrukcijos dalių, atatinamu dydžiu 25% lengvesnis, 22% mažiau kaštuoja, nereikia perdazymų, didesnis vertikalus kritimo atsparumas, kurį sumažina ratų hidrauliniai amortizatoriai, ilgesnis tarnybos laikas.

— L. Paine, 1984 m. Sten & Day išleistoje knygoje “German Intelligence in WW II” aprašo, kaip vokiečių žvalgybos viršininkas adm. W. Canaris rėmė Hitlerio pastangas atstatyti Vokietijos karinį pajėgumą, tačiau pradėjus karą, nuo 1940 iki 1945 m. (kaip balandžio m. buvo sušaudytas) stengėsi baigti karą galimai anksčiau susitarus su vakariečiais. Pagal L. Paine, adm. W. Canaris įdėjos įtakoje buvo vokiečių karo vadai G. von Kluge, E. Rommel, L. Beck, C. von Stauffenberg ir eilė kitų, kurie suprato reikalą neatidėliojant baigti karą susitarimu su vakariečiais.

— Švedai pagerino 40 mm SAK automatinį pabūklą, pritaikydami veikimo ir aptarnavimo priemones 24 valandų veiksmams. SAK turi elektroninę automatinę pabūklo valdymo sistemą, radaro ir infra raudonų spindulių elektroninius taikymo įrengimus. Tolinaša iki 6 km.; unitarinių šovinių sandėlis — “apkaba” talpina 100 dviejų paskirčių sviedinius, kuriuos galima kaitalioti mygtuko paspaudimu. SAK bus naudojamas laivyno ir žemės jėgų ginklavime.

— Ispanai papildė anksčiau iš amerikiečių pirktų “Chinok” helikopterių kiekį naujais pagerintais “414” modeliais, su AVCO galingesniais varikliais, stipresnės konstrukcijos sparnais, pagerinta kuro papildymo sistema, pagerintais įrengimais 14 tonų krūvio kėlimui, pakeista skridimo kongrolės sistema su priekyje įrengtu radaru sekimui ir kt. Tos rūšies helikopterus ispanai naudoja kariuomenėje, komerciniam transportui ir sanitariniams tikslams jau nuo 1973 metų, todėl ir buvo reikalinga eilė pakeitimų naujam modeliui, kad patenkintų su laiku atsiradusius naujus reikalavimus.

— Belgai pagamino kilnojamą ugnies vienetą — stovą MAG58 su dviem 7,62 mm ir M2NB vienu 12,7 mm kulkosvaidžiais. Stovas pritaikytas vežioti ant sunkvežimių, pėstininkų šarvuočių, laivų ir poziciniams įrengimams. Ugnies vienetas ypatingas tuo, kad galima valdyti iš 5 km atstumo elektroniniais įrengimais, vadovaujantis televizijos ekranu sekimui ir ugnies kontrolei. Elektroniniai įrengimai veikia visada ir visokiame ore. 7,62 mm kulkosvaidžių “apkabos” talpina po 500 šovinių ir 12,7 mm — 200 šovinių. “Apkabų” pakeitimus turi atlikti kovotojai. Ugnies vieneto — stovo bendras svoris apie 200 kg.

— Frankfurter Allgemeine Zeitung tilpo korespondento Ota Filip žinutė, kaip Čekoslovakijoje (1984 m. rudenį) vykdomų rusų dalinių manevrų metu keturi rusai kareiviai iškeitė tanką į dvi dėzes vodkos.

Lietingą ir miglotą rudens vakarą, po įtemptų dienos manevrų, Bohemijos laukuose paklydę keturi

tankistai apie 9 val. vakaro nežinomame kaimelyje atrado dar neuždariusią smuklę. Pastatę tanką smuklės pažiūrėje, keturi tankistai įsmuko į smuklės vidų “pasišildyti”. Pinigų turėjo tik vienai vodkos bonkai, tačiau tai buvo tik “lašas jūroje” — tanko viršininkas už vedybinį žiedą gavo tris šildančio gėrimėlio bonkas, kurias ištuštinę suspėjo apšilti, tiek, kad apie 22 val. vak. keturi tankistai, nešini dvi vodkos dėžės ir krepšį su silkėmis ir raugintais agurkais, dingo Bohemijos nakties tamsoje, visai “pamiršę” su savimi pasiimti pasiūrėje šalantį tanką.

Dviem dienom pralinkus, vietiniai gyventojai su rusų karine policija užtiko keturis tankistus miško tankmėje ramiai besiliusinčius, tačiau pasiūgę pasiūrėje šilto tanko. Tik po 10 dienų paaiškėjo, kad smuklės savininkas vietiniam geležies laužo surinkimo centrui pardavė aukštos kokybės geležies laužo gabalus. Apie smuklės savininko ir keturių tankistų likimą laikraštis nemini.

— Vakarų Vokietijos parašutininčių daliniai aprūpinami naujo tipo parašutais, tinkamais kovotojui kautynių aprangoje saugiai nusileisti iš 260 pėdų — apie 80 metrų aukščio. Parašutai susideda iš trijų dalių, atsidaro automatiškai, parašutininčiui tuojau pat atspalaidavus nuo lėktuvo. Kaitaliojant kovotojo apkrovimą - svorį, parašutų skaičių galima sumažinti (iki vieno). Sumažintas parašutininko ore buvimo laikas yra labai svarbu leidžiantis artimoje priešo aplinkoje, nes anksčiau naudojamais parašutais leidžiantis iš didesnio aukščio reikėdavo ore “iškaboti” ilgesnį laiką, todėl parašutininkai būdavo pažeidžiami dar esantys ore, be to, oro srovės turi daugiau galimybių (laiko) besileidžiančius dalinius išsklaidyti. Leidžiantis iš mažesnių aukščių tokios galimybės yra labai nežymios, todėl galima greičiau susirinkti ir surasti numestas pagelbines priemones bei ginklus. Su naujo tipo parašutų įvedimu keisis parašutininčių organizacija, taktika ir ginklavimas.

— Švedai įvedė ginklaviman prieš-tankinę FFVO28 miną, pritaikytą bet kurioje vietoje greitam išdėstymui; sprogdinama elektromagnetiniu

impulsu, kuris susprogdina miną, tankui įvažiuavus į minos skleidžiamą elektromagnetinį lauką.

Jugoslavai pagamino ir pardavė švedams vieno ir dviejų narų talpos mažus povandeninius laivus. Vieno naro laivas varomas vieno kilowatt'o pastovios srovės motoru, kurį suka 24 voltų baterija; pasinėrusio iki 100 metrų gylyje greitis apie 5 km/val.; normalus veikimo gylis apie 60 metrų, tolis — iki 7 mylių. Dviejų narų įgulos laivas varomas 4,5 kw motoru, pasinėrusio greitis apie 7 km/val. veikimo tolis iki 25 mylių. Laivai bus naudojami narų apmokymui ir pakrančių patuliavimams, taip pat atradimui “pasislėpusių” Švedijos teritoriniuose vandenyse dažnai “paklydusių” svetimų valstybių povandeninių laivų.

— Amerikiečiai pagamino judresnį “Sparrow Hawk” priešlėktuvinį raketų laidytoją, su devyniomis “Sparrow” reketomis.

— Buvęs Lietuvos kariuomenės karininkas Bronius Aušrotas, ilgesnį savo tarnybos metų praleidęs Kariuomenės štabo II-jame, arba žvalgybos skyriuje, 1985 m. išleido savo tarnybos atsiminimų knygą “Sunkių sprendimų metai”, kurioje atskleidžia kai kuriuos tarnybinius nuotykius prie demarkacijos linijos, sekant Lenkijos kariuomenės veiksmus ir tvarkant Lietuvos naudai dirbusius žvalgybos agentus.

Kaip visų valstybių kariuomenės visada yra susirūpinusios surinkti reikalingų žinių ne tik apie savo prie-

šų, bet ir draugingų valstybių kariuomenės sudėti, uždavinius, pasirengimą, dislokaciją ir numatomų veiksmų planus, taip ir Lietuvos kariuomenė negalėjo be žvalgybos skyriaus išsiversti. Savaime suprantama, kad dabar, po maždaug 50 metų išstobulėjus įvairiom susižinojimo priemonėm, mūsų kariuomenės žvalgybos paduoti metodai reikalingom žiniom surinkti atrodys primityvūs, nerafinuoti. Tačiau, palyginus su to meto mūsų kaimynų tokios rūšies žvalgybomis, ji nebuvo nei primityvi nei atsilikus.

Autorius savo knygą skiria nužudytų ir nukankintų bendradarbių atminimui pagerbti.

Beveik visą tarnybos metą turėdamas reikalų su Lenkija, autorius, 1939 m. dirbdamas atgautame Vilniuje, nurodo, kad čia buvusi II skyriaus filija gautas žinias apie sovietų vykdomas jų užimtose srityse lenkų inteligentijos deportacijas į Sibirą perduodavo savo viršininkams Kaune, kurie apie tai painformuodavo savo keliu Lietuvos vyriausybę, bet ji nesiėmė jokių žygių bent slapta įspėti atitinkamus gyventojų sluoksnius apie jiems gresiantį sovietų pavojų.

Autorius neslepia savo simpatijų prof. Augustino Voldemaro politinei filosofijai (už tai net buvęs iš kariuomenės atleistas), bet, kaip ir daugelis kitų, nepateisina Voldemaro savanoriško grįžimo į bolševikų okupuotą Lietuvą.

Autorius pasakoja lengvai ir ne-nuobodžiai. Jo darbas, gyvenant palyginti mažame pasienio miestely, turėjo būti nuobodus, tik tarnybos uždavinių vykdymo nuotykių pajvairinamas. Iš autoriaus pasakojimo galima susidaryti vaizdą, koks neištaigingas turėjo būti karininko gyvenimas pasienyje, naudojantis susisiekimui samdomu arkliniu vežimėliu, nors daugeliui atrodė, kad Lietuvos kariuomenė yra pertekusi pinigais.

Autorius be reikalo vartoja jo tarnybos metu Lietuvos kariuomenės jau nebevertojamų pavadinimų ir laipsnių, kaip Vyriausias kariuomenės štabas, vyresnysis leitenantas, vyresnysis puskarininkis (turėtų būti Kariuomenės štabas, leitenantas, puskarininkis). Yra ir kalbos ir korek-

tūros klaidų, nors ir nedaug.

Knygą pajvairina Lietuvos žemėlapiu iškarpa, parodanti pasienio su Lenkija barus ir keletas tarnybos viršininkų ar bendradarbių ir šeimos fotografijų.

Autorių reikia pagirti už atsiminimų parašymą ir jų išleidimą, nes tokios rūšies knygų mūsų atsiminimų literatūroje yra dar labai mažai.

1985 m. rugpjūčio 1 Dirva išspausdino inicialais G.A. pažymėto autoriaus straipsnį "Radijo ginklas lietuvių laisvės kovoje.", kur kalba apie vokiečių okupacijos metu Lietuvoje veikusias slaptas radijo stotis. Pagal autorių veikę du panašaus pavadinimo radijo siųstuvai. Pirmasis slaptas radijo siųstuvvas, pavadintas Žalgirio vardu, veikė nuo 1943 m. rudens iki 1944 m. gegužės mėn. pabaigos. Šis radijas pagrindinio aktyvisto Juozo Rudoko siūlymu 1944 m. buvo pavadintas "Laisvos Lietuvos radiju" ir sutartinai dirbo su Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos "Laisvosios Lietuvos radiju", kuris siūtuotu radijo telegrafu palaikė ryšius su Švedijoje veikiančiu lietuvių politinės veiklos centru.

Pirmąjį radiją įsteigė jo operatorius Vytautas Šuopys ir programos redaktorius ir pranešėjas X, likęs okupuotoje Lietuvoje. Jį sumontuoti padėję Kauno universiteto Technikos fakulteto baigiamųjų metų studentai Bagdonas Kontrimas ir Romas Šatas. Jie taip pat rūpinosi ir radijo priežiūra. Kiek vėliau Šuopio pakviesti į šį radiją įsijungė Juozas Rudokas ir Aleksandras Griauzdė, kurie rinko žinias, rūpinosi finansiniais reikalais ir siųstuvo apsauga bei transliacijos vietomis. Radiją rengdami, organizatoriai susidūrė su dideliais sunkumais įsigyjant reikalingas dalis, jas gabenant ir montuojant ir nuolat perkeldinėjant į kitas transliacijos vietas, kad geštapiui būtų sunkiau radiją išaiškinti. Radijas buvo perkeldinėjamas vežikais ar "Maisto" sunkvežimiui. Tais reikalais rūpinosi A. Griauzdė. Savaime suprantama, kad tokį darbą vykdant, buvo didelio pavojaus įpatekti į geštapi pinkles. Radijas veikdavo iš Viljampolės Aleksoto, Žaliakalnio, A. Panemunės (tai vis Kauno priemiesčiai) ir kitų vietų.

Transliacijos iš pradžių vykdavo šeštadieniais 9 v. vak., o vėliau — sekmadieniais 10 val. ryto 40.5 bangą ir buvo girdimas net Švedijoje. Per radiją būdavo perduodami okupacinės valdžios kėsiai prieš lietuvius, jos nusikaltimai ir įvairūs nurodymai. Transliacijos vykdavo tik 30 min., nes per tokį trumpą laiką buvo lengviau išlikti geštapi nepagautam. Šis radijas tamavęs visiems ir nebuvo susijungęs su nei viena politine grupe. Šio radijo išlikę pogrindininkai yra X — gyvenęs okupuotoje Lietuvoje, ir Romas Šatas, Vytautas Šuopys ir Aleksandras Griauzdė — gyvenę JAV.

Pogrindininkas Bagdonas Kontrimas 1951 m. buvo bolševikų suimtas ir 1952 m. nužudytas Magadan stovykloje, o Juozas Rudokas buvo suimtas geštapi ir 1945 m. mirė Bayreuthe, Vokietijoje.

Augustinas Paškonis, atsiliepdamas į Kario 5 nr. Spauodoje pasižvalgus "Marijampolės karo mokyklos likimas" knygelės aptarimą, praneša, kad autoriaus pavardė yra Augustinas Paškonis, tai ne slapyvardis. Be to, jis pamini, kad suimtųjų kariūnų skaičius buvo — 106. Po karo jam tekę Vokietijoje susitikti bene 5 buv. kariūnus, kurie papasakojo apie savo nuotykius, bebėgant nuo bolševikų. Vienam buvo nukirsta ranka, kitam sužeistas šonas. Jam atrodo, kad iš 106 teisliko 6.

Keičiasi šnipų uždaviniai

Amerikoj nesenai iškilus aikštėn stambiai šnipinėjimo aferai, į kurią yra įsivėlę net keli Walker šeimos nariai, padažnėjo laikraščiuose ir žurnaluose straipsnių aplamai apie šnipus ir šnipinėjimą. Nurodoma, kad, atsiradus moderniai technologijai, pasikeitė ir šnipų uždaviniai. Nors dar ir dabar neatsisakoma nuo žinių rinkimo apie kurios nors kariuomenės dalies kautynių uždavinius, jos judėjimą, ginklavimą ir slaptus kodus, tačiau didžiausias dėmesys dabar kreipiamas į modernios technologijos ar bent jos planų gavimą.

Visiems yra žinoma, kad JAV moderni technologija yra susikcentravusi Kalifornijos vadinamam Silikonų slėny, kur prieglaudą rado daugybė mažų ir ne taip mažų elektro-

ninių firmų ir įmonių. Čia gaminami silikoniniai "mikročipsai" pasidarė lygūs Nato karo planams, o juos gaminantieji civiliniai inžinieriai prilygo karo laivyno kodų pareigūnams.

Atrodo, kad iki šiol Maskvos mokslininkai nebuvo pajėgūs lenktyniauti su Amerikos mokslininkais "mikročipsų" ir "laserio" spindulių pluošto, tapusių modernaus karo saugyslėmis, srityse. Sovietai jau seniai išmoko statydinti galingas raketas ir atsparius tankus, bet jų namuose pagaminti kompiuteriai yra lėti ir grubūs. Norėdami pasivyti amerikiečius, sovietai sunkėlė masyvią ir sėkmingą veiklą Amerikos technologijos burtam įsigyti. Žinovai teigia, kad nuo 1970 m. sovietam pavyko įsigyti bent 30,000 aukštosios Amerikos technologijos gaminių ir apie 400,000 techniškų dokumentų. Tokiu būdu jiems pavyko sumažinti Amerikos pirmavimą šioje srityje nuo 10 iki 3 metų. JAV ir Nato valstybėms, kurios tiki aštriu protu nugalėti raumenis, t.y. "gudriais" ginklais atsverti Varšuvos pakto gausenes pajėgas, toks aukštosios technologijos išfiltravimas pasidaro didelis veiksnys permainingoje jėgų pusiausvyroje.

Prezidentas Reaganas yra bandęs apriboti pardavimą tokios technologijos, kuri galėtų būti panaudota karo reikalams, ir "prigriebti" tarptautinius technologijos "banditus", kurie vagia ar perka tokius technologijos įtaisus, kurių pati Sov. S-ga negali tiesiog įsigyti. Bet šias pastangas galima būtų prilyginti kovai su narkotikų prekyba — nepaisant milžiniškų pastangų, narkotikai yra užtvindę visą Ameriką.

Sovietai jau nuo 1930 m. yra įpratę vogti paslaptis. Tais metais komunistų agentai pavogė Eastman Kodak firmos formulę spalvotom fotografijom gaminti, o 1940 m. jie įstengė pavogti net atomines paslaptis. 1960 m. JAV pavyko pasigaminti taiklias raketas ir pralenkti sovietų didžiulias, bet netaiklias raketas. Tokiu būdu Amerikos kompiuterių technologija pasidarė pirmuoju sovietų taikiniu, nes sugebėjimas apvaldyti mases informacijos per milijoninę sekundės dalį padaro modernius ginklus mirtiniais ginklais.

Atoslūgio politika su jos mokslin-

niais pasikeitimais ir padidėjusia Rytų-Vakarų prekyba buvo milžiniškas sovietų laimėjimas. Dar ir dabar Pentagono pareigūnai kraipo galvas dėl sovietų inžinierių apgaulingo žingeidumo, kada jiems 1970 m. buvo leidžiama lankyti JAV lėktuvų fabrikus. Jie visi avėjo lipniais padais batus, kad prie padų priliptų metalinių drožlių, kurias ištyrus būtų galima nustatyti vartojamus metalus. JAV siūsdavo į Sov. S-gą jaunos mokslininkus slavų kalbų studijuoti, o sovietai atsiūsdavo "graduventus", kurie iš tikrųjų buvo viduramžį pasiekę technokratai, ypač susirūpinę mikrolaidininkų tinklais. JAV finansais pastatytas Kama sunkvežimių fabrikas buvo paverstas į armijos sunkvežimių fabriką, sunkvežimių, kurie dabar yra panaudojami sovietų kariuomenei gabenti Afganistane. 1972 m. mažos Vermonto įmonės Sov. S-gai parduotos tekinimo staklės sutaupė jai bent 10 metų reikalingų tyrimų jos naudojamų tarpkontinentinių raketų teiklumui pagerinti.

Šios dienos daugybė sovietų ginklų yra arba tiesioginės kopijos arba artimi amerikoniškų ginklų sekimai. Sovietų elektroninės žvalgybos lėktuvai ir erdvėlaiviai yra tiesioginės ankstyvesnių tos rūšies amerikiečių modelių kopijos. Amerikos Boeing stačiai kylančio ir nusileidžiančio (STOL) ankstyvasis modelis 16 mėn. praėjus pasirodė kaip sovietų AN-72 lėktuvas. Prieš dvejus metus Korejos keleivinių lėktuvų nušovęs SU-15 kautynių lėktuvas tam reikalui panaudojo Amerikoje pagamintą raketos vairavimo sistemą.

Sov. S-ga dabar net nebando pasigaminti pati kompiuterių, nes jos pagamintas pagrindinis RIAD kompiuteris yra tiesioginė IBM 360 ir 370 serijų kopija net su tokios pat spalvos laidais, o sovietų asmeninis AGAT kompiuteris yra Apple II kopija.

Sovietai nusprendžia pirkti ar pavogti technologijos reikmenis, skaitydami bet kur Amerikoje gaunamus techniškų žurnalus ir dokumentus. Specialiai išmokyti valstybės komiteto mokslui ir technologijai vertėją per metus peržvelgia 1.5 mil. mokslinių straipsnių. Labiausiai mė-

giami žurnalai yra Aviation Week ir Space Technology. Keliasdešimt jų žurnalų kopijų yra lėktuvais siunčiami į Sov. S-ga kas savaitę. Iš tokių viešai skelbiamų dokumentų technokratai sudaro pagrindinį KGB ir GRU (aukščiausia kariuomenės žvalgybos įstaiga) agentam uždavinių sąrašą. Pr. metais Vokietijos pareigūnui pateko į rankas toks slaptas sovietam reikalingų reikmenų sąrašas, kurio dydis prilygo telefono abonentų knygos dydį. Kiekvienas KGB agentas buvo įsakytas parūpinti bent 4 tokius reikmenis.

Sovietai tiek išgudrėjo, kad jie dabar laukia, kol amerikiečiai pašalins visas naujuose gaminiuose pasitaikiusias kliūtis, ir tik tada bando juos bet kuriuo būdu įsigyti. Paskutiniu metu jie mažiau rūpinasi gauti užbaigtą produktą, bet stengiasi įsigyti medžiagos, kuri nurodytų, kaip visa tai yra padaroma, pvz., jiems nereikia pasivogti visą skrajojančią raketą, bet tik būdus kaip ją pagaminti.

Laserio technologija yra antras sovietų taikynys. Neseniai Britanijos agentam pavyko sučiupti du GRU agentus, bandžiusius pavogti Britanijos pasigaminatą laser gyroskopą, kuris padeda išlaikyti satelitą-žudiką tam tikroje orbitoje. Sovietai sugėba kariniam reikalui panaudoti net Amerikos kai kurių video-žaidimų mikrolaidų tinklą savo vairuojamom raketom. Pramonėje naudojamų vamzdžių metalas gali būti panaudotas tankų bokštelių sienų sustiprinimui, ar grėžimo įrankių metalas — didesnę šarvų pramušamąją galią turintiems sviediniam gaminti.

Sovietai paprastai yra linkę įrengimus nusipirkti viešai kartu su visiem duodomam garantijom ir atsarginėm dalim, bet reikia neužmiršti, kad eksporto įstatymai draudžia sovietam parduoti net 200,000 gaminių, kurie gali būti panaudoti kariniam reikalui. Todėl, kad Sovietų S-ga galėtų patenkinti savo augančius reikalavimus, ji per paskutinį dešimtmetį net dvigubai padidino savo agentų skaičių Amerikoje. Jie dabar nėra visiems įprasto tipo agentai, bet dažnai mokslinius laipsnius turį ir aukštų manierių, laisvai angliškai

kalbą žmonės. Jų galima užtikti visur, apie karines bazines ar įvairių reikmenų mugėse. Bet labiausiai jų mėgiama vieta yra Kalifornijos Silikono slėnis, kur jie ieško paslaptis žinančių civilinių asmenų, kurie būtų linkę užmegsti su jais prekybinius ryšius. Jie ieško tokių, kurie turi leidimą priėti prie paslapčių, kuriuos slepia didelės namo pirkimo skolos, šeimos problemos ar reikalas mokėti didelius alimentus. Pradedama prekiauti nereikšmingais dokumentais, bet, kartą įsivėlus, sunku išsilaisvinti. Sovietai dažnai panaudoja iš Rytų Europos kilusius tarpininkus atskiriems aukštosios technologijos gaminiams nupirkti. Atskirai paėmus toks gaminyje gali atrodyti visai nekaltas nespecialistui, tačiau jį įjungus į kitų gaminių junginį, jo reikšmė staiga padidėja.

Nors Pentagonui pavyko laimėti teisę patikrinti Prekybos d-t'o išduotus leidimus technologijai į užsienį parduoti ir sulaikyti kelių įrengimų

pardavimą sovietams, kaip gelžbetonio stiprumui nustatyti mašineriją, kuri galėtų būti panaudota raketų lizdų dangai sustirtinti. Tokiu būdu pavyko sulaikyti net 4000 nelegalių siuntų į užsienį ir sovietams dabar trunka žymiai ilgiau ką nors įsigyti ir reikia už tai mokėti žymiai brangiau. Bet jie randa būdų tokiems draudimams apeiti, pav. jie pradėjo siuntinėti dideles siuntas diplomatiniais paketais, net iki 35 tonų jos ambasados "namų reikmenų".

Sovietai įsteigė apie 400 fiktyvių firmų užsienyje technologijai Europoje pirkti ir tam reikalui panaudoja lengvu bizniu besiverčiančius vakariečius, kurie už tarpininkavimą gauna net iki 500 proc. Sovietams labai reikalingas gaminyje dažnai pereina kelias rankas, kol pagaliau atsiduria Sov. S-goje. Pvz., JAV policija Kalifornijoje sulaikė italą Marino Pradetto, kuris, atvykęs į prekybos mugę, bandė per Haiti ir Šveicariją išgabenti į Čekoslovakiją VAX

II/780 kompiuterį.

Sov. S-ga, negalėdama ko nors nupirkti JAV, bando pirkti kitur, pvz., 1979 ir 1981 m. ji nupirko Švedijoje ir Japonijoje du milžiniškus sausuosius dokus, kuriuos ji žadėjo naudoti prekybiniams laivams statydinti, bet dabar jie abu yra paversti Kijevo klasės lėktuvnešiam aptarnauti. Amerikos sąjungininkams atrodo, kad JAV stengiasi juos atkalbėti nuo technologijos pardavimo sovietams ne dėl saugumo, bet grynai dėl prekybinių varžybų. Savaime suprantama, kad stipri krašto ūkinė būklė pakelia ir krašto saugumą, bet visur turėtų būti laikomasi tam tikro saiko ir reikalingų varžtų. JAV negali duoti Sov. S-gai laisvų rankų pirkti ką tik ji nori, bet taip pat ji negali ir visai uždrausti aukštosios technologijos reikmenų prekybos, nes netektų vertingų rinkų, o Sov. S-ga įstengtų nusipirkti tokių reikmenų kitur.

K.J.

LIETUVOS METRAŠTIS

JONAS STELMOKAS

Su malonumu perskaičiau Lietuvos Metraščių. Tai pavėluotas vertimas, bet sveikintinas reiškinys.

Lietuvos Metraštis arba Bychovco Kronika, kaip žymusis Lietuvos istorikas T. Narbutas yra pavadinęs savo Lietuvių Tautos Istorijoje.

Šis Lietuvos metraštis buvo atrastas Lietuvos bajoro Bychovco dvaro rūmų bibliotekoje ir todėl buvo pavadinintas jo vardu.

Tai Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės viena iš svarbiausių Lietuvos kronikų.

Kaip yra žinoma, Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio raštinė naudojo lotynų ir slavų bažnytinę kalbą. Šis Metraštis buvo parašytas senąja slavų bažnytinę kalbą.

Nepriklausomos Lietuvos istorikai nespėjo išversti šio Metraščio į lietuvių kalbą, tik davė vieną kitą ištrauką mūsų spaudoje.

Čia norėčiau pacituoti tik vieną skyrių iš šio Metraščio, kaip labai

charakteringą įvyki mūsų santykiuose su lenkais. Tai 48 skyrius.

Kai lenkų ponai vis negalėjo surasti Kazimiero brolio, Lenkijos ir Vengrijos karaliaus, dar prieš septynerius metus dingusio mūšyje su turkais, ir karalystė tapo tarsi našlė, jie vieningai sutarė ir nutarė imtis karaliumi didįjį kunigaikštį Kazimierą.

Ir atsuntė pas didįjį kunigaikštį Kazimierą ir pas lietuvių ponus savo didžiuosius pasiuntinius, pirmiausia Gniezno arkivyskupą, Krokuvos vyskupą, Krokuvos vaivadą bei daug kitų lenkų Tarybos ponų, kviesti į Lenkiją.

Ir lietuvių didikai, Didžiosios Kunigaikštystės šeimininkai, linkėdami savo valdovui didelės valstybės dekingai priėmė lenkų ponus, ir vaišino, ir išlydėjo savo valdovą, didįjį kunigaikštį Kazimierą, su didelėmis iškilmėmis ir linksmybe į Krokuvą karaliauti. Ir ten jį vainikavo karaliaus vainiku, ir Kazimieras tapo Len-

kijos karaliumi ir Lietuvos didžiųjų kunigaikščių.

Būdamas Lenkijos karaliumi bei Lietuvos didžiųjų kunigaikščių, praėjus metams nuo vainikavimo jis sušaukia į Petrakavų visuotinį lenkų seimą spręsti valstybės reikalų. O tame seime visi lenkų ponai, slėpdami nuo karaliaus nutarė sušaukti sekantį seimą Parčeve, kad ten dalyvautų visi lietuvių didikai, Didžiosios Kunigaikštystės ponai. Sumanė jie tame Parčevo seime lietuvių didikus išpauti, o Lietuvos kunigaikštystę grobtinai prijungti prie Lenkijos, ir taip padaryti, kaip seniau buvo padarę Peremišlio rusų ponams: pakvietė juos tartis ir ten pat išpiovė, o Peremišlį užgrobė.

Ir karalius, jų patartas, paskyrė lenkų ir lietuvių ponams seimą Parčeve, o kas Lietuvos didikus turėjo ištikti tame seime, jie nežinojo.

Lenkijos ir Lietuvos didikai savo valdovo, didžiojo karaliaus Kazi-

miero valia suvažiavo į Parčevą. Ir Lietuvos ponai nieko apie tai nežinodami ir pirmąją dieną, ir antrąją vyko tartis su lenkų didikais, o trečiąją dieną lenkų ponai ryžosi pagaliau visus lietuvių didikus išpauti.

Buvo vienas aukštos kilmės lenkas, Andrius Rogatinskis, ir jis gavo tikrą žinią apie pražūtį lietuviams ir slapta pranešė tai lietuvių didikams Jonui Goštautui ir Žemaičių seniūnui Kęsgailai. Ir tie didikai, nepranešdami savo tarnams, sumanė štai ką: pakvietė lenkų ponus rytojaus dienai

pas save pietų, o pakvietę pietų, patys nakčia skubiai išvyko į Brastą, tarnus ir gurguoles dėl išmėginimo palikę vietoje, Parčeve.

Lenkų ponai, to nežinodami ir, kaip buvo sumanę ketindami juos išpauti, parengė nemažą skaičių žmonių ir pasiuntė juos į stovyklą išmušti. Ir tie vyrai atėjo ir staigiai užpuolė stovyklą, bet lietuvių didikų neberado, tiktai stovyklą ir tarnus. Ir tada lenkų ponai sumojo negražiai padarę, ir todėl nei stovykloms, nei tarnams nieko nebedarė, greitai

išleido į Lietuvą.

Nuo to laiko tarp lietuvių ir lenkų ponų kilo didžiausias pyktis ir neapykanta. Ir tuo metu lietuvių didikai — Vilniaus vaivada Jonas Goštautas, Trakų vaivada Jonas Mantvydas, Žemaičių seniūnas Kęsgaila, krašto maršalas, Naugarduko vietininkas Petras Mantgirdaitis — pasipiktinę nusiuntė atgal jiems jų herbus, pradėjo antspauduoti savo senaisiais ir tarėsi kaip atkeršyti. Ir karalius Kazimieras sekė tatai su rūpesčiu, ir pats valdovas apie tai ilgai galvojo, kol juos sutaikė.

SKAITYK IR PLATINK KARI!

Kam gi tie fantastiški išmislai kartojami?

Apie mirusius, sakoma, kalbėti arba gerai, arba nieko. Kadangi majoras P. Gudelis jau miręs, tai tos gražios taisyklės reikėtų prisilaikyti, jeigu norėtume kalbėti apie jį. Tačiau "Karys" (1985 m. Nr. 6) atspausdino Osvaldo Žadvydo straipsnį apie jį, plačiai cituodamas tą paskvilį, kurį majoras išsiuntinėjo skaitytojams 1973 m. pradžioje su savo knyga "Bolševikų valdžios atsiradimas Lietuvoje 1918 - 1919 metais" ir kurio didžioji dalis buvo skirta man apšmeišti. Iš tų citatų matyti, kad man priskiriami ir kitų asmenų veiksmai, kurie majorui nepatiko.

Dėl to paskvilio platumo laišku anuomet esu pasisakęs "Europos Lietuvio" 1973 m. Nr. 5.

Kai 1966 m. majoras lankėsi Londone, abu gražiai kalbėjomės ir sutarėme. Tada jis pasisiūlė parašyti atsiminimus apie Jonišklį partizanų. Puiku, sakau, prašom. Juk skaitytojai mėgsta atsiminimus, ir Nidos Knygų klubas, be kita ko, nemaža jų yra išleidęs. Paskui majoras yra parašęs man daug, dažniausiai ilgų laiškų dėl tos knygos. 1970. V.3 laiške net apie tuomet pasirodžiusius mano "Tūboto gaidžio metus" teikėsi taip parašyti: "Nuošir-

džiai sveikinu Jus taip įdomaus veikalų parašymo proga. Man atrodo maloniu supuolimu, kad abu gvildename tą pačią nepriklausomos Lietuvos kūrimosi laikų problemą. Gėrėjaisi Jūsų psichologiškais svyravimų ir apsisprendimų analizėmis". O kaip dabar O. Žadvydo straipsnyje cituojamos to paskvilio vietos rodo, majoras vėliau pakeitė nuomonę. V. Kazakevičiaus parašytoji romano recenzija būsianti mane paveikusi.

Jo knyga "Bolševikų valdžios atsiradimas Lietuvoje 1918-1919 m." iš tikro yra ne atsiminimai, dėl kurių buvom kalbėję ir susitarę, o politiniai bolševikų pasisakymų komentarai. Ir ne aš nusprendžiau, kad ji netinka Nidos Knygų klubui leisti, o leidyklos direktorių atstovas. Jeigu būčiau toks nepalankus ir tokio pobūdžio jo knygai buvęs, kaip majoras tvirtina, nebūčiau juk padėjęs ieškoti išeities, kad ji vis dėlto būtų išleista autoriui priimtinausiu būdu. Sutarėm dėl atsiminimų, o čia štai vietoj jų politinis traktatas! Taigi jei padaryta ne taip, kaip sutarta, be sąžinės priekaištų juk būtų buvę galima atsakyti rūpintis, kad rankraštis vės dėlto pavirstų knyga. Ta-

čiau majorui buvo pasiūlyta priimtinausia galimybė: perleisti laikraščio atkarpoje, kad rinkimas autoriui nebekainuotų ir kad jam reikėtų mokėti tik už knygos spausdinimą, popierių ir įrišimą. Tiesa, majoras dar norėjo toje knygoje atspausdinti vokiečių ir anglų kalbomis santrauką ir prof. Z. Ivinskio pasisakymą. Tų dalykų, aišku, negalėjome perleisti per lietuvišką laikraštį, dėl to jų surinkimas bus padidinęs ir išleidimo kainą.

Tų tekstų svetimomis kalbomis surinkimas ir užkliuvo, kai spaustuvė tuo tuo metu pritrūko rinkėjų. Kai padėtis spaustuvėje pagerėjo, tada darbas ir buvo baigtas. O majoras P. Gudelis nekantrumą pradėjo rodyti, kai lietuviškas tekstas ne tik buvo surinktas, bet ir per laikraštį perleistas. Tą nekantrumą jis parodė ilgu laišku — skundu leidėjams, parašytu tokiu pat fantastiniu kaltinimu man, kokį "Kario" skaitytojai bus dabar matę cituojamą O. Žadvydo straipsnyje. Paskaitęs tą skundą, nebeturėjau noro baigti rūpintis jo knygos išleidimu.

Kol ta knyga rūpinomės, majoras atsiuntė ir pirmąją dalį savo darbo apie partizanų. Kai pasitraukiau į

pensiją, į mano vietą atėjęs J. Lūža, pasirodo, gražino autoriui tos naujosios knygos rankraštį, kai majoras pradėjęs ginčus su leidykla dėl apmokėjimų (net reikalavęs, kad leidykla apmokėtų jam už to su knyga išsiuntineto paskvilio atspausdinimą kažkur kitur, ne Londone).

Iš O. Žadvydo pateikiamų citatų prašosi išvada, kad Barėnas kaltas ir dėl kainos už atspausdinimą ir už norą tą paskvilį išcenzūruoti. Deja, majoras juk sakė, kad baigti reikalus dėl jo knygos buvo pavesta J. Lūžai, tai čia jau esu nė iš tolo niekuo dėtas.

Kol dar nebuvo supykęs ant manęs, majoras P. Gudelis net pakartotinai prašė pasakyti, kiek jis turėtų sumokėti už tos knygos kalbos taisy-

mą. Jeigu, saugok, Viešpatie, būčiau sutikęs paimti nors kokį svarą, dolerį ar markę, tai gal būtų buvęs jam dar vienas argumentas kaip nors pajuodinti mane.

Stebiuos ir O. Žadvydu. Stengdamasis šviesiai pristatyti velionį P. Gudelį, jis net per du puslapius cituoja ir cituoja vis tą ne faktais paremtą, bet fantazijos sukurtą paskvilį, kuriame aš juodinamas esu. Ne taip buvo, kaip velionis rašė. Kaip iš tikro buvo, jau, kaip minėjau, esu rašęs prieš keliolika metų. Majoras tada nereagavo į mano pasisakymą, vadinas, tiesą būsiu parašęs. Gerai nors tiek, kad tebus gyvas ir galiu ir dar kartą reaguoti į kitų kartojamus dabar jau mirusio žmogaus paskleistus sufantazuotus visokius kaltinimus.

Kadangi a.a. majoras to savo neįgalingo rašto nemaža bus paleidęs į žmones, gal ir po kitų keliolikos metų, kaip kad dabar O. Žadvydas, kas nors nupūs dulkes nuo to lapelio ir vėl pradės iš naujo: štai, žiūrėkite, kokio to Barėno būta ir kaip jis skriaudė nusipelnusių kovotojų ir neįmoniškai varginoj jį! Žinom, tada jau nebegalėsiu teisybės pasakyti...

Nesakau, kad nereikia iškelti mirusio žmogaus teigiamybių ir atliktų darbų. Bet tikrai nedora, kai pasistengiama tai atlikti bjaurojant niekuo dėtus kitus žmones.

K. Barėnas

Red. prierasas: Šis atsiliepimas šiek tiek sutrumpintas, nepažeidžiant turinio esmės.

IŠ ČIKAGOS RAMOVĖNŲ VEIKLOS

Čikagos skyriaus narių susirinkimas buvo birželio mėn. 30 d. Jaunimo centre.

Nors ankstyvas pavasaris, vistiek susirinkimam atsilankė nemažas skaičius ramovėnų, kuriems svarbesni Sąjungos reikalai, nei pavasario gamtos grožybės, kurios dar greit nesibaigs. Skyriaus pirm. K. Juškaitis trumpu žodžiu pasveikino susirinkusius ir pradėjo susirinkimą. Perskaitė Tėvynės prisiminimą.

Susirinkimą pravesti pakvietė kol. Ed. Vengianską ir sekretorių kol. Alb. Beniulį.

Atlikus šiuos formalumus, toliau sekė įdomi paskaita "Kalantos susidėginimas ir kas vyko po to". Paskaita buvo išklaudyta su dideliu dėmesiu. Po paskaitos buvo trumpa pertrauka, po kurios tęsiamas susirinkimas pagal skyriaus v-bos pateiktą darbotvarkę.

Išvažiavimas prie prezidentų eglučių į International Friendship Garden nutarta ruošti liepos 29 dieną. Išvykon kviesti visą lietuvišką visuomenę ir mums draugingas organizacijas: šaulius, birutininkes ir k.

Žurn. "Karys" kavutę nutarta suruošti spalio mėn. 27 dieną drauge su šauliais ir birutininkėmis.

Žurn. "Karys" paremti vajuos baigtas ir suaukoti pinigai turi būti tuoj pasiūsti Kario administracijai.

Priimtas pasiūlymas skyriui tapti Jaunimo centro nariu ir įnešti kasmetinę šimto dolerių auką.

Gautas S-gos Ramovės centro v-bos pirm. kol. A. Jonaičio pasiūlymas sekančią S-gos atstovų suvažiavimą ruošti Čikagoje. Nutarta pasiūlymą priimti, tik paprašyti, kad pasiūlymas būtų patvirtintas raštu.

Tuo susirinkimas ir buvo baigtas.

K.J.

Čikagos ramovėnų išvyka prie prezidentų eglučių

Čikagos ramovėnų išvyka į International Friendship Garden Indiana prie Lietuvos prezidentams prisiminti pasodintų eglučių įvyko liepos 28 dieną. Diena buvo saulėta, todėl gražus oras sutraukė gan daug ramovėnų ir svečių..

Čikagos ramovėnai jau daugelį metų lankosi prie šių eglučių ir atlieka tam tikras jau nusistovėjusias apeigas — ceremonijas. Dvyliką valandą programą pradėjo ir ją pravėdė skyr. vice pirm. Ed. Vengianskas. Pakėlus Lietuvos vėliavą, žodį tarė skyr. pirm. K. Juškaitės, sugiedota malda Marija Marija, padėta gėlių puokštės pagerbti mūsų prezidentus. Gėles padėjo birutininkė ir

dvi saulės, sugiedojus Lietuvos himną, apeigos buvo baigtos.

Po to įvyko maloni staigmena, Union Pier Lietuvių draugijos atstovas Ed. Vengianskas visus pakvietė dalyvauti į jų rengiamą p. Z. ir T. Mišauskų sodyboje pikniką - gegužinę! Čia buvo prisimintos Onos jų vardinių progų ir sudainuota joms ilgiausių metų.

Kpt. Stasys Paulauskas, tarnaujantis armijos rezerve, su vyresniškumu nuo 1982.IV.3 d. pakeltas į mjr. laipsnį. Mjr. Paulauskas priklauso Čikagos ramovėnams.

A.A. DR. KAV. LTN.

BRONIUS POVILAITIS

1985 m. liepos mėn. 17 d. Kana-doje mirė dr. kav. ltn. Bronius Povilaitis.

Velionis buvo gimęs 1907.IX.5 d. Diržių km., Žeimelio valsč., Šiaulių apskr. 1925 m. baigęs Linkuvos gimnaziją, o 1930 m. Žemės Ūkio Akademiją Dotnuvoje.

1931 — 2 metais atliko karinę prievolę, kaip kavalerijos kariūnas — aspirantas. Tai buvo ypatinga laida ir bene vienintelė Lietuvos kariuomenės istorijoje. Kandidatai į kavaleristus buvo asmeniškai parinkti plk. Jacke-vičiaus ir kpt. (vėliau gen. št. plk.)

(Nukelta į viršelio 3 psl.)

Redaguoja
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

Šiuo adresu siųsti
visą Tremties
Tritimui skirtą
medžiagą

TREMTIES TRIMITAS

Nuolatinė Tremties Tritimo bendradarbei, dvasia jaunai ir energingai

Sesei ELZBIETA RIBOKIENEI,

*atšventusiai 80-tąjį gimtadienį, tvirtos sveikatos, ištvermės ir
likti jauna dar ilgus metus linki*

TREMTIES TRIMITAS

ELZBIETA RIAUBAITĖ - RIBOKIENĖ

nuo 1965 m. gyvenanti Brocktone, lietuvių visuomenėje — neeilinė asmenybė. Tik atskleidę Draugą, Darbininką ar Dirvą, Brocktono žinučių pabaigoje visad rasime E. Ribokienės pavardę.

Ji yra šių laikraščių nuolatinė korespondentė, be to, jos rašinių rasime Moterų Dirvoje, Tremties Tritime, Karyje ir kartais ir kituose laikraščiuose bei žurnaluose.

Elzbieta Riaubaitė, gimusi 1905 m. Spakiškių kaime, Vyžuonių valsč., Utenos apsk., gražioje Lietuvos aukštaičių vietovėje.

Pažymėtina, kad tais pat metais Vyžuonose stipriai pasireiškė revoliucinis sąjūdis. Buvo nušalinti rusų valdininkai ir į jų vietas išrinkti lietuviai. Bažnyčioje uždrausta skaityti lenkiškai evangeliją, nes visos parapijos buvo tik vienas lenkuojas gyventojas.

Po to sustiprėjo tautinis veikimas, kuriam daug nusipelnė moksleiviai. Visam sąjūdžiui vadovavo kun. Al. Mileika, kuris pastatė parapijai salę, įrengė skaityklą, o 1909 m. parapijos namuose įkurta mokykla, vėliau 1913 m. jau įsteigta mergaitėms Namų Ruošos mokykla.

Tokioje lietuviškoje aplinkumoje Elzbieta praleido savo gražias vaikystės dienas, lankė tas mokyklas,

ir būdama gabi, pasiruošusi privačiai, prašokdavo klases. Karo metu jau teko privačiai mokslą tęsti. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, Elzbieta išlaikė egzaminus į Mokytojų seminariją ir, gavusi stipendiją, 1925 m. pavasarį ją baigė. Tų pačių metų rudenį ji buvo paskirta į Stavrygalos pradžios mokyklą mokytoja.

Po metų ji jau buvo perkelta į Galvonių miesto mokyklą vedėjos pareigoms.

Gimusi lietuviškame kaime ir ten subrendusi, ji pamilo kaimo žmones ir jautė pareigą jiems padėti, ypač mergaitėms. Todėl pati lankė įvairius kursus, lavinosi, išmoko tautines juostas austi. Žiemos metu, laisvu

Iš kairės į dešinę: Martyno Jankaus kuopos valdybos nariai — Ona Eikienė, sukaktuvininė Elzbieta Ribokienė, Stasė Gofensienė ir Romas Bielkevičius. Foto: J. Stašaičio

nuo mokyklos laiku, pati organizavo kurselius mergaitėms, mokė jas austi tautines juostas, atlikti namų ruošos darbus. Atsidėjęs pradėjo rinkti lietuviškų juostų pavyzdžius, kuriuos išsaugojo net antrojo karo metu daugelyje albumų. Tai nepaprastai brangus lietuviškas turtas, kurį reikėtų išsaugoti ateičiai.

1934 m. Elzbieta, ištekėjus už teis. Petro Riboko, persikėlė gyventi į Kauną. Čia taip pat bandė tęsti savo pamiltą mokytojos darbą, bet buvo greit priversta jo atsakyti, nes buvo išleistas valdžios potvarkis, kad vyrui uždirbant virš 600 litų valdiškoje tarnyboje, žmona turėjo valdišką tarnybą apleisti.

Antrojo karo metu, bolševikams vėl okupuojant Lietuvą, Ribokų šeima, jau su gimusia dukrele Vida, pasitraukė iš Lietuvos ir kurį laiką gyveno Freiburge, Vokietijoje. Čia vėl sužibo Elzbieta Ribokienės mokytojos talentas. Buvo įsteigta Lietuviškoji mokykla, vaikų darželis, kuriuose su didele meile Elzbieta dirbo. Net vėliau, laivu vykstant į Ameriką, ir ten turėjo lietuvišką mokyklą, kurią per 8 dienas lankė per 30 mokinių.

Amerikoje apsigyveno Omahoje, Nebraskos valst. 1964 m. netikėtai mirus vyrui, Elzbieta Ribokienė persikėlė gyventi į New Yorką, kur dukrelė Vida ruošėsi magistro laipsniui. Jai vėliau ištekėjus iš brocktoniško Eligijaus Sužiedėlio ir persikėlus gyventi į Brocktoną, Elzbieta taip pat apsigyveno Brocktone. Čia tuoj pat įsijungė į Brocktono šeštadieninės mokyklos mokytojų eiles ir joje nepertraukiamai dirbo, kol dėl sumažėjusio mokinių skaičiaus, mokykla uždarė. Tačiau Elzbieta nenuleido rankų. Ji savo namuose priima jaunuolius ir tęsia pamokas jau kelinti metai. Tolimesniems dažnai telefonu duoda paaiškinimus ir išklauso atliktus darbus. Taip pat ji nepamiršo ir tautinių juostų audimo. Kiekvienai žymesnei lietuviškojo gyvenimo dienai paminėti pas Elzbieta Ribokienę jau atsiranda graži juosta. Taip buvo paminėta Brocktono Šv. Kazimiero lietuvių parapijos sukaktis, šv. Kazimiero 500 metų sukaktis, Vasario 16 d. šventėse scenas puošia gražios tautinės juostos.

Ir asmeninių švenčių bei sukakčių progomis audžiamos tautinės juostos su sukaktuvinių vardais ir pavardėmis. Vieną tokių galiu paminėti — tai tautinė juosta su įrašu buvo įteikta Brocktono naujam merui Carl D. Pitaro kaip lietuvių sveikinimas. Carl D. Pitaro taip buvo sužavėtas juosta, kad ją įrėminęs iškabinęs turi savo raštinėje. Kiekvienas lankytojas tuoj pat pastebi per visą sieną ištiestą juostą ir dažnas, belaukiant audiencijos pas merą, atidžiai apžiūri tą juostą ir stebis, kaip lietuviai moka tokius gražius darbus atlikti.

Brocktone gyvenant, Elzbieta Ribokienei neišvengiamai teko įsijungti į beveik visas lietuviškas organizacijas! Ji priklauso Ateitininkų Sendraugių būreliui, L. B. Brocktono apylinkės beveik nuolatinė kontrolės komisijos narė, R. K. Moterų Sąjungos Brocktono kuopoje išdininkė ir nuolatinė tos kuopos atstovė, priklauso Balfro Brocktono skyriui ir nuo 1974 m. įstojusi į Martyno Jankaus šaulių kuopą. Nuo 1983 m. jau antroje kadencijoje yra valdybos narė ir spaudos ir informacijos skyriaus vedėja.

1983 m. Tautos šventės proga Lietuvos Šaulių Sąjunga Elzbieta Ribokienę apdovanojo Lietuvos Šaulių Sąjungos Šaulių Žvaigždės medaliu. Taip pat ir Amerikos krašto L.B. Centro valdyba apdovanojusi ją gražiai išgraviruota trofėja.

Būdamą kukli, savo 80 garbingo gyvenimo metų sukaktį atšventė tyliai savo šeimos ratelyje. Tauo pat metu buvo pakviesta dalyvauti Martyno Jankaus šaulių kuopos valdybos posėdyje, nes valdybos nariai, atstovavę kuopai Čikagoje LŠST suvažiavime, turėjo padaryti pranešimus. Posėdis įvyko kuopos sekretorės Stasės Gofensienės bute. Susirinkus visiems valdybos nariams iš suvažiavimo pranešimus padarė sek. Stasė Gofensienė, ją papildė kuopos pirmininkas.

Taip pat valdyba buvo supažindinta su naujuoju LŠST statutu, kuris suvažiavime buvo priimtas ir jau juo bus vadovaujama ateityje.

Baigiant posėdį, pirmininkas visiems pranešė, kad Elzbieta Ribokienė šiomis dienomis atšventė 80 metų sdukaktį. Šaulių kuopos vardu pasveikino ir įteikė sukaktuvininkei gražų įrėmintą adresą — Padėką

už taip gražiai atliekamą spaudos ir informacijos darbą. Be to, įteikiama dovanėlė knyga "Vladas Pūtvis, jo gyvenimas ir parinktieji raštai. Visi nariai asmeniškai sveikino, sugiedota Ilgiausių metų ir neapsieita be sukaktuvinio pyrago su žvakutėmis. Tas pyragas tai buvo Stasės Gofensienės asmeninė dovanėlė. Nustebinta buvo ne tik Elzbieta Ribokienė, bet ir visiems valdybos anriams buvo staigmena, kad taip gražiai atrodanti, visad linksma, su tokia jaunatviška energija visur daluvaujanti Elzbieta Ribokienė jau prašoko 80 metų slenkstį.

Baigiant šį straipsnelį, kuris Elzbietai Ribokienei taip pat bus staigmena, prisidedu ir aš asmeniškai linkėdamas Ilgiausių, Sveikiausių metų. Te ilgus metus graži jaunystė žydi Elzbietai visad linksname ir maloniam veidelyje.

J. Stašaitis

JONINĖS VYTAUTO DIDŽIOJO ŠAULIŲ RINKTINĖJE

Kaip ir kasmet, Vytauto Didžiojo šaulių rinktinė Čikagoje š. m. birželio 22 d. savuose Namuose suruošė Joninių parengimą. Juozas Gurevičius su savo "štabu": M. Dapkiene, M. Gudaitiene, E. Antanaitiene, J. Sasnausku, A. Paukste ir K. Juškevičium suruošė tikrai turtingą loteriją. Loterija turėjo puikų pasisekimą, nes ilga eilė laimės mėgintojų stovėjo iki buvo parduotas paskutinis laimėjimų bilietas.

Gaila, visų norinčių Joninėse dalyvauti negalėjo sutalpinti, daugelis turėjo grįžti namo. Ateity norinčius Vytauto Didžiojo rinktinės parengimuose dalyvauti skatiname iš anksto įsigyti įėjimo bilietus.

Jau nuo šeštos valandos vakaro viešnios ir svečiai vaišinosi šaltais užkandžiais bei įvairiais gėrimais. Loterijai pasibaigus, rinktinės sekretorius J. Mackonis pakvietė prie scenos visus Jonus ir Jones, o sesės šaulės kiekvienam ir kiekvienai prisegė po raudoną gėlę ir pabučiavo.

Sekė šilta vakarienė, o po jos B. Pakšto orkestrui grojant šokiai iki vėlumos.

K.J.

Martyno Jankaus šaulių kp. visuotinio susirinkimo prezidiumas. Iš k. į d.: kalba pirm. J. Stašaitis, sėdi: J. Freimanas, St. Gofensienė, P. Jančiauskas, O. Eikinienė, E. Ribokienė ir R. Bielkevičius. Nuotr. J. Rentelio

Martyno Jankaus šaulių kp. visuotinio susirinkimo dalyviai. Sėdi vidury pirm. J. Stašaitis, jo dešinėje E. Ribokienė, kairėje O. Eikinienė. Nuotr. J. Rentelio

“Aušros” šaulių kuopos sesei

A. A.

ELENAI PERKEVIČIŪTEI - MIKŠIENEI

mirus, giliam skausme pasilikusį vyrą brolių Povilą Mikšį
nuoširdžiai užjaučia

“Aušros” šaulių kuopa Floridoje

Paskutinis Lietuvos ir Lenkijos belaisvių pasikeitimas ir šauliai

DR. K. PAUTIENIS

1923 m. lietuviai belaisviai dar ne visi iš Lenkijos buvo paleisti. Lietuvoj taip pat buvo lenkų belaisvių. Lietuvos Raudonas Kryžius, Lietuvos vyriausybės paprašytas, darė žygius per Tarpautinį Raudonąjį Kryžių Šveicarijoj pasikeisti karo belaisviais. 1923 m. lapkričio 15 d. susitarta su Lenkijos Raudonu Kryžiumi pasikeisti belaisviais Cipliškėse, Lenkijos užimtoje Lietuvos dalyje, 25 kilometrai į pietus nuo Suvalkų Kalvarijos. Tuo laiku buvau 10 pėstininkų pulko karininkas ir saugojau sieną į pietus nuo Kalvarijos Salaperaugio kaimo. Iš pulko vado kpt. Skučo (vėliau buvo generolas) gavau pranešimą, kad už kelių dienų Lenkijos pusėje, Cipliškėse, įvyks pasikeitimas paskutiniais Lietuvos Lenkijos belaisviais. Iki to laiko Lietuvos Lenkijos siena buvo visiškai uždaryta. Pulko vadas man pranešė, kad praleisčiau Lietuvos Raudono Kryžiaus delegaciją: dr. Šliūpą ir vieną karininką su Lenkijos belaisviais. Lietuvos Lenkijos siena buvo labai stropiai saugojama, nes Lietuva dėl Suvalkų sutarties sulaužymo ir Vilniaus užgrobumo laikėsi griežto boikoto Lenkijos atžvilgiu.

Apie greitą lietuvių - lenkų belaisvių pasikeitimą pranešiau draugams šauliams. Šauliai ir pasienio ūkininkai buvo smarkiai nukentėję nuo lenkų. Jie perspėjo, kad lietuviai nesiduotų apgaunami. Vietiniai lietuviai šauliai manė, kad pasikeitimas belaisviais lenkų pusėje yra pavojingas. Jų nuomone, pasitikėti bet kokiais lenkų pažadais negalima. Taip pat perspėjo, kad lietuviai belaisviai būsią apiplyšę ir bado iškankinti.

Šaulių raginamas paskambinau savo pulko vadui klausdamas, ar negalima būtų paprašyti lenkų, kad leistų Lenkijos pusėje apžiūrėti lietuvių belaisvius ir jų aprangą. Pulko vadas pasakė, kad ne karių kompetencija kištis į belaisvių pasikeitimą, esą tuo rūpinasi Lietuvos ir Lenkijos Raudonieji Kryžiai.

Kitą dieną pas mane į pasienį atvyko Lietuvos Raudono Kryžiaus pirmininkas dr. Šliūpas ir vienas lietuvis karininkas, o paskui delegaciją atvyko sunkvežimis su belaisviais lenkais. Visi belaisviai buvo gerai aprengti žieminiiais rūbais ir naujais batais. Visi geros mitybos ir gerame

sveikatos stovyje. Aš, kaip pasienį saugojęs karininkas, kartu su delegacija vykau į Lenkijos pusę pasikeisti belaisviais. Vykome lengvu automobiliu. Mus sekė sunkvežimiai su lenkais belaisviais. Ant Lietuvos Lenkijos sienos mūsų laukė lenkų pasienio sargyba, kuri mus praleido į Cipliškės. Atvykę į Cipliškės jau radom lenkų delegaciją, kuri buvo atvykus su vežimais. Jiems pasidarė nesmagu, kad mes atvykom su automobiliu, o jie tik su vežimais. Susipažinę su lenkų delegacija prie pašto namo laukėme atvykstančių lietuvių belaisvių. Praėjus valandai, aš pasiūliau dviems lenkų delegacijos nariams, pasienio atstovui ir Suvalkų apskrities viršininkui, vykti su mūsų lengva mašina pasitikti belaisvių, kurie vežimais lėtai buvo vežami iš Suvalkų. Lenkams sutikus, automobiliu vykome Suvalkų link. Už 14 kilometrų sutikome vežamus belaisvius. Lenkijos delegaciją sudarė penki žmonės: Lenkijos Raudono Kryžiaus pirmininkas iš Varšuvos, Suvalkų apskrities viršininkas, pasienio viršininkas ir dar du atstovai. Lietuviai belaisviai buvo be žieminių rūbų, apsiautę rudom, lengvom antklodėm. Oras buvo šaltas. Belaisviai drebėjo nuo šalčio, buvo pamėlynavę, apie 40 karių. Atvykę į Cipliškės belaisviai tuoj išlipo iš vežimų ir vieno nudriskusiais rūbais lietuvių belaisvio surikiuoti į vieną eilę. Rikiavęs belaisvis priėjęs prie mūsų, pakėlęs ranką atraportavo. Jam raportuojant matėsi nuoga pažastis ir nuogas be baltinių kūnas. Jis buvo Lietuvos kariuomenės kapitonas. Visi lietuviai belaisviai buvo nuplyšusiais rūbais, be baltinių, batai suplyšę, kai kurių išlindę nuogi kojų pirštai. Su skausmu pergyvenome lietuvių belaisvių sunkią būklę ir pykome ant lenkų už lietuviams padarytas skriaudas. Kitoje plento pusėje išrikiuoti lenkai belaisviai visi buvo naujom žieminėm kariškom milinėm ir naujais batais, gerai maitinti, gerame sveikatos stovyje, tuo tarpu lietuviai belaisviai išblyškę, suvargę, pamėlynavę drebėjo nuo šalčio. Antklodės, kuriomis buvo apsiaute varijuojant į Cipliškės, buvo atimtos ir jie liko pusplikiai. Patikrinus lietuvių belaisvių sąrašus, konstatavom, kad trūksta dviejų karininkų ir kelių kareivių. Lenkai paaiškino, kad jie pabėgo iš Galicijos stovyklos. Man kilo mintis, kad tie belaisviai

nepabėgo, bet žuvo iškankinti to sunkaus režimo. Po belaisvių patikrinimo Cipliškių pašto viršininko bute pasirašėme belaisviais pasikeitimo dokumentus, keturius egzempliorius: du lenkiškus ir du lietuviškus. Po pasirašymo lenkų delegacija pakvietė mūsų delegaciją pietų su lenkišku iš Varšuvos vynu. Mūsų delegacijos narių nuotaika buvo prislėgta, jautėmės esą priešų tarpe. Prie manęs sėdintis lenkų delegacijos narys prašėko lietuviškai, pasirodo tai buvo lietuvis notaras Žukauskas iš Suvalkų miesto, kuris turėjęs būti vertėju, tačiau mes su lenkais kalbėjomės rusiškai. Lenkų Raudono Kryžiaus narys pietų metu pakėlė taurėlę vyno už Lietuvos Lenkijos galutiną taiką. Iš mūsų buvo pareikšta, kad šios dienos lietuvių

belaisvių perdavimas rodo, kad Lenkija netraktuoja lietuvių žmoniškai, kaip privaloma draugiškų valstybių santykiuose. Lenkijos vyriausybė dėl lietuvių belaisvių suplyšusių rūbų atsiprašė ir kaltino ne Lenkiją, bet paskirus žmones. Jų nuomone, jei Galicijos belaisvių stovyklos viršininkas dėl nežinomų priežasčių neaprengė prideramai lietuvių belaisvių, jokių būdu negalima kaltinti Lenkijos vyriausybės. Suvalkų apskrities viršininkui ir pasienio viršininkui pareiškiau, jei pasikeitimas belaisviais būtų buvęs Lietuvos pusėje, tai teisybės ir teisingumo vardan, lietuviai belaisviai turėjo apsilvilti lenkų belaisvių gerais, lietuvių parūpintais rūbais, o lenkai suplyšusiais rūbais nuo lietuvių belaisvių nuimtais.

Šauliai parade Lietuvos laisvės metais

KAZYS BRADŪNAS

PILĖNUOSE

Pavakare atėjome į Pelenių kaimą. Netoli dunksojo piliakalnis — senieji Pilėnai.

*Juodas kraujas į peleną.
Mirties riksmas į tylą . . .
Vyturėlio plevėnimu
Pavasaris kykla.*

*Nuo piliakalnio toliai
Praitimi migloja.
Tik paliečiu žolę,
Ir širdis . . . sustoja.*

*Nel! Ji plaka!
Bekraštė ir belaikė —
Paskutinę ataką
Pilėnai atlaikė*

(atkelta iš 384 psl.)

tarpu vėliavą iškėlęs “Ilgaplaukis” tebus baudžiamas keliomis dienomis “už chuliganizmą”. Tad gi, Romas ir jo bendrai nešiojo ilgus plaukus, verčiami laiko sąlygų, ne dėl kažkio lietuvių charakteriui svetimo “hipiškumo”. Savo tarpe jie šaukėsi “vyčiais” — pagal senoje gadynėje naudotą karių vardą.

Beje, ši drama keliose vietose atliepia misterijos charakteristikas, todėl veikale duotos kelios dainos turėtų būti, autoriaus nuomone, sukurtos religinių giesmių tonacija, kaip vadin. Amerikoje plačiai paplitusios “Gospel songs”.

**Keletas žodžių apie 1941-ųjų metų
birželio 14-tos tragiškus įvykius
Lietuvoje**

JONAS KRIŠČIŪNAS

Keturiasdešimt ir ketveri metai praėjo nuo anos baisiosios birželio 14-tos dienos, bet ji niekad nebūsimas lietuvių tautos užmiršta. Ta diena yra pavadinta baisiojo birželio diena, nes tą dieną iš Sov. Rusijos atsiųstos enkavedistų gaujos, vadovaujamos Lietuvos išdavikų kompartijos ir milicijos pareigūnų, pagal iš anksto parengtus sąrašus vykdė baisųjį genocido aktą, išveždami į Sibirą apie 50 tūkstančių nekaltų lietuvių: kariškių, kunigų, inžinierių, mokytojų, agronomų, moksleivių, įstaigų tarnautojų, ūkininkų, darbininkų, vyrų ir moterų ir net vaikų.

Ar jie buvo kuo nors kalti, ar jie tikrai buvo verti Sibiro trėmimo bausmės? Ne, visiškai ne. Jie visi buvo padorūs žmonės, sąžiningi valstybės tarnautojai, geri moksleiviai, ūkininkai ir darbininkai ir geri savo krašto patriotai. Tai kodėl jie buvo išvežti? O dėl to, kad Maskvos budelis, enkavedistų generolas Serovas, įsakė Lietuvos niekšams — komunistams parūpinti tam tikrą kontingentą vergų Sibiro laukų darbams, miškų eksploatacijos, anglių kasyklų, žvejybos trestų ir Sibiro karo pramonės fabričių darbams. Sovietų Sąjunga anuo metu, kaip ir šiandien, laiko milijonus savo vyrų karo tarnybose, skirdami moteris dirbti sunkiausius darbus krašto viduje, o kas gi dirbs žiauriose klimato sąlygose Sibire, kur oras pilnas uodų ir visokių kraujo ištroškusių vabzdžių, kur giliai po žeme, primityviausiose sąlygose reikia kasti anglis, geležies ar vario rūdą, kur nežengiamuose miškuose ir pelkynuose reikia kirsti Rusijos prekybai ir pramonei reikalingus rąstus, plukdyti juos upėmis ir paruošti pardavimui lentpiūvėse ar celiuliozės fabrikuose, kur nėra net minimalinėmis civilizacijos priemonėmis aprūpintų gyvenamų namų, maisto išteklių, ligoninių, gydytojų, medicinos personalo ir vaistų. Kur žiauriausios žiemos ir pūgų viesulai su giliausiu sniegu uždaro visokį susisiekimą, užpustydami ne tik kelius, bet ir barakus.

Taigi kur sovietai gaus Sibirui reikalingų žmonių tiems darbams? Aišku, tik nežmoniškiausiu prievartos būdu parinkdami aukas iš visų Sovietijon įjungtų respublikų. Kadangi Lietuva, Latvija ir Estija buvo prievartos būdu inkorporuotos vėliausiai, 1941-ųjų metų birželio mėnesio 14-toji diena buvo parinkta visoms trimis Pabaltijo respublikoms, kaip vergų duoklę virš 100 tūkstančių žmonių, kurių šimtai mirė bevežant į Sibirą užkaltuose gyvuliniuose vagonuose, o kiti tūkstančiai mirė Sibire nepakeldami žiaurių klimato sąlygų, sunkių darbų, dėl menko maisto ir ligų.

Prasidėjus antrajai bolševikinei okupacijai, 1944-tųjų metų pabaigoje, į Lietuvą buvo atsiųstas Sov. Sąjungos komunistų partijos Centro Komiteto sekretorius ir prezidiumo narys kraugerys Michail Suslov, su ypatingais įgaliojimais, vadovauti Lietuvos komunistų partijai ir likviduoti visus, kurie buvo kiek nors įtartini ar vietos komunistų įskūsti. Jam vadovaujant buvo suimta ir sušaudyta šimtai nekaltų žmonių, įtartų partizanais ir ir apie 150 tūkstančių vėl buvo išvežta į Sibirą ar į Sovietų priverčiamo darbo stovyklas. Jo įsakymu suorganizuotos visokių niekšų gaujos ir buvusių rusų belaisvių likučiai, vadinami istrebiteliai, gaudė ir šaudė partizanus ir nelaimingai pakliuvusius po jų ranka, taip vadinamų, miškų šukavimo metu.

Ši rusų tautos gėda ir gėda visų pasaulio tautų, kurios legalizavo ar sąmoningai nutylėjo šiuos baisius Sovietų genocido aktus, nebus taip lengvai nuplauta nuo pasaulio sąžinės, nes tautos, kurios tiki į Dievą, negali lankstyti ir prieš šėtoną. Neras sau atilsio šio baisaus nusikaltimo vykdytojai ir Lietuvos komunistai, pasidavėliai ir niekšai, kurie su šiuo Serovo ir Suslovo žygiu sutiko, kurie nešiojo sovietiškas milicijos uniformas ir kurie tą velnišką sovietų žygį pateisino ir okupaciją vadino išlaisvinimu. Nešios šią gėdą ir prakeikimą ir tie lietuviai emigrantai komunistai Amerikoje, kurie savo veikla ir aukomis rėmė ir remia sovietų batlaižius Lietuvoje ar savo spauda ir žodžiu stoji prieš savo kraujo brolius, kovojančius dėl Lietuvos išlaisvinimo, paneigdami net savo

tėvų Dievą ir tikėjimą, o garbindami komunistų bedievių kacapą ir pavergėją. Šie žiaurūs anų birželio 14-tos prisiminimai tegul stiprina mūsų dvasią, kad būtume stiprūs kovoti dėl Lietuvos laisvės ir Nepriklausomybės, kad mes ar mūsų ateinančios kartos galėtų džiaugtis laisvės gėriu, kurį mums krauju pirkto mūsų laisvės kovų kariai, savanoriai ir karžygiai.

“Dėl to nestovėkime šiandien istorijos greitkelio pakrašty, kaip baudžiauninkai, — sako gabus mūsų poetas Henrikas Nagys, — ir kepures nusiėmę, kaip baudžiauninkai, nedėkokime už kiekvieną dėmesio trupinį numestą nuo biurokrattų ir konferencijų stalo, o savo nelaimę šaukime taip garsiai, kad visokių tautų ir spalvų ponų sutrukdytume ir kad nuo mūsų riksmo subyrėtų stiklinė tylos ir hipokrizijos siena.”

Savo laisvės kovą turime vesti kietai ir negailestingai, kaip ją veda juodieji Amerikoje ir Pietų Afrikoje už savo rasę, kaip ją veda žydų tauta su šimteriopai skaitlingesniu priešu. Tik tuo būdu kelsis jūsų, visų mūsų tavo ir mano tėvų žemė, mūsų tauta prie Baltijos jūros, amžių gludumoje gavusi Dievo teisę, kurtis ir gventi per amžių amžius, savo tikėjimo, vilties, meilės, net ir kraujo auka. Šaukime nepaliaudami degančių Romo Kalanto lūpų žodžius, kad girdėtų visas pasaulis: “Laisvės! Laisvės Lietuvai ir šalin visi šunys okupantai ir Lietuvos komunistai!”

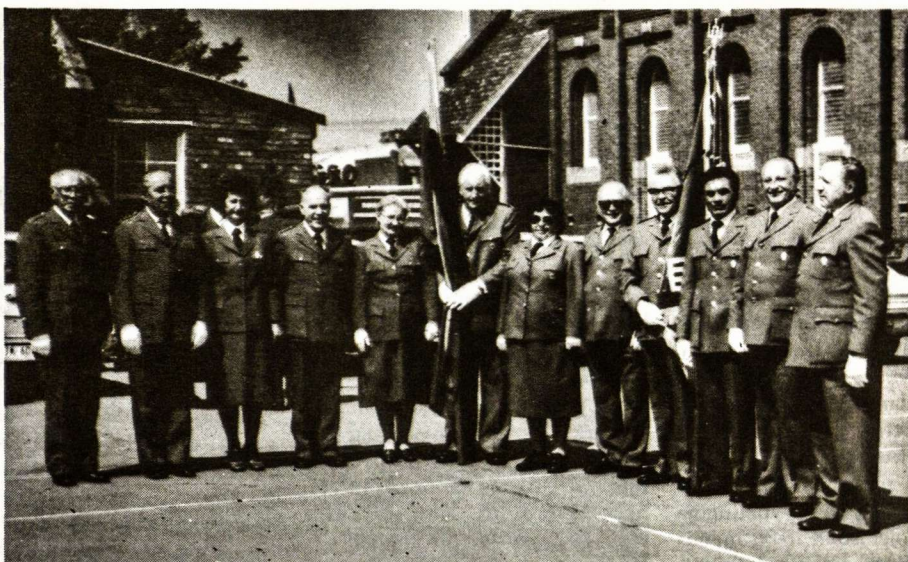
Melbourn DLK Vytenio kupos paruošto ir atspausdinto, plačiai paskleisto lapelio turinys lietuviškai. Laisvas vertimas.

AUSTRALIJA, SAUGOKIS!

Kremlius planuoja išlaisvinti Australiją iki 1990 metų. Apie tai rašo buvęs Čekoslovakijos Gynybos ministras p. Jan Sejna, kuris pabėgo į Vakarų, savo knygoje “We will Bury You”.

Ką reiškia būti išlaisvintam pagal Maskvos Planą? Plataus tiražo Europos laikraštis “Neue Bildpost” turi atsakymą:

“Nuo komunistinės revoliucijos

DLK Vytenio šaulių kp. Melbourne, Australijoje. Nuotr. P. Dargio

pradžios 1917 metais išlaisvinimo vardan buvo išžudyti 143 milijonai žmonių.

Tai yra 10 kartų daugiau nei visos Australijos gyventojų skaičius.

“Beveik 70 milijonų buvo išžudyta pačioj Rusijoje.

“Kinijos socialistinė respublika su 64 milijonais išžudytų užima tik antrą vietą.

“Daily Telegraph korespondentas Van der Elst Londone duoda šiuos baisius faktus sovietinės Rusijos įvykdytų masinių žudynių pokario metais:

“1946 - 47 metų laikotarpyje sovie-

tinės okupacijos pajėgos Rytinėj Europoj išžudė beveik 3 milijonus gyventojų.

“Sukilimai Rytiniam Berlyne, Prahoj, Budapeste ir Pabaltyjy pareikalavo pusės milijono aukų.

“Lietuvoj 1940 - 1953 laikotarpyje trys ketvirtadaliai milijono žuvo kalėjimuose ar žuvo vergų stovyklose Sibire.

“Komunistų agresija Graikijoje, Malayzijoje, Burmoj, Korėjoj Filipinuose, Kuboj, Vietname, Pietinėj Amerikoj ir Afrikoj pareikalavo Trijų su puse milijonų aukų.

“1975 - 78 m. Kombodijoje du su

puse milijonų buvo išžudyta.

Korespondentas Van der Elst baigia savo straipsnį įspėdamas: “Komunistų tvirtinimas, kad jie nori padėti eiliniams žmonėms, yra baisus melas. Jie siekia pavergti ir sunaikinti”.

Australija, saugokis! Neleisk, kad Tavo sūnūs ir dukros taptų aukomis komunistinių žudikų.

Komunizmo sistemoj nėra nieko gražaus, tik priespauda, žiaurūs kanikinimai ir badas, pridengtas melo skraiste.

S. Lipčius,

Lietuvos šaulių pirmininkas

ATSIŪSTA PAMINĖTI NAUJI LEIDINIAI

ŠVENTASIS PRINCAS. Anatolijus Kairys. Penkių veiksmų religinė drama. Išleido šv. Kazimiero 500 metų mirties sukaktuvių komitetas 1984 m. Spausdino Draugo spaustuvė. Iliustravo dail. Ada Sutkuvienė, 112 psl. Tiražas 500 egz.

Šis mūsų kūrybingo dramaturgo Anatolijaus Kairio veikalas yra laimėjęs Los Angeles Dramos sambūrio premiją. Išleidimą parėmė 8 mecena-tai.

Šis šv. Kazimiero garbei skirtas veikalas susideda iš 5 veiksmų ir prologo su epilogu. Veikalo kaina — 5.00 dol.

Autorius yra Kario bendradarbis, taigi skaitytojams jis gerai pažįstamas. Telioka tik paskatinti, kad skaitytojai parodytų šiam leidiniui dėmesį.

Premijuoti A. Kairio veikalai:

1. Viščiukų ūkis — 3 v. drama — pirmoji premija.

2. Šviesa, kuri užsidegė — pirmoji premija (3 v. tragedijėtė).

3. Eldorado, 3 v. drama — antroji

premiija.

4. Ku-kū, 3 v. komedija — antroji premija.

5. Ištikimoji žolė, romanas — antroji premija.

6. Po Damoklo kardu, romanas — pirmoji premija.

7. Kelionė į Vilnių, romanas — pirmoji premija.

8. Pažadų dvaras, romanas — pirmoji premija.

9. Šventasis Princas, 5 v. religinė drama.

10. Vaidilutė, novelė, Dirvos premija.

30 METŲ BIRUTIETĖMS DETROITE

JADVYGA BUDRIENĖ

(Tekstas sutrumpintas)

Šiandieną Detroito D.L.K. Birutės Draugijos skyrius mini 30 metų veiklos sukaktį, veiklos ne savoje tėvynėje. Šiai sukakčiai paminėti pasirinko Motinos dieną. Mintimis skrendame į Lietuvą ir gegužės pirmąjį sekmadienį aplankome savo motinas. Lietuvoje motina buvo gerbiama nuo senų laikų. Nepriklausomos Lietuvos 1922 m. konstitucijoje pasakyta, kad motinystė yra ypatingoje valstybės globoje, 1928 ir 38 metais tą dėsni praplečia: "gausios šeimos ypatingai globojamos", vaikus įpareigoja gerbti tėvus, globoti senatvėje ir saugoti jų turtą — palikimą.

Kiekviena tauta, be savo šeimos motinos, turi savo tautos didvyrių motinas. Birutietės gerbia L.D. Kunigaikščio Vytauto motiną — Birutę, nors istorijoje maža težinoma apie Birutę, bet yra žinių, kad ji buvo vaidilutė ir tapo nepaprasta moterimi, kurios asmenį vėlesnės kartos apipynė legendomis ir apvainikavo karžygės aureole. Karininkų Šeimų Moterų Draugija taip pat pasirinko Birutės vardą. Kunigaikštienė Birutė buvo įsivaizduojama tauri asmenybė, arti stovėjusi savo vyro ir sūnaus kariškų žygių, mylėjusi Lietuvos žemę ir supratusi to laiko žmonių siekius. Šiai organizacijai pradžią davė Sofijos Oželienės suorganizuotas komitetas kariams, karo invalidams, ligoniams ir į vargą patekusioms karių šeimoms globoti. Pirmoji Draugijos pirmininkė buvo dr. A. Ambraziejūtė - Steponaitienė, kuri paruošė ir Draugijos nuostatus. Centrinis Draugijos skyrius buvo Kaune. Didelę veiklą išvystė Klaipėdos skyrius, vadovaujamas Vilės Genienės. Pirmoji D-jos garbės pirmininkė buvo Ona Stulginskienė, antroji — Sofija Smetonienė, šios abi prezidentų žmonos labai daug prisidėjo prie sėkmingos veiklos. Draugijoje veikė trys pagrindinės sekcijos: Švietimo-Kultūros sek-

cija, kurios rūpesčiu buvo organizuojamos paskaitos, kultūrinės popietės, literatūros ir meno vakarai. Ypatin-gai sėkmingos paskaitos apie tautinį meną ir tautinius drabužius. Pedagoginė sekcija rūpinosi vaikų darželių steigimu, jų aprūpinimu mokslo ir žaidimo priemonėmis. Pedagoginę sekciją sudarė dauguma mokytojų. Karių ir Ligonių globos sekcija globojo sergančius karius, invalidus, lankydavo juos su dovanėlėmis švenčių progomis, organizavo 3-jų mėnesių sanitarijos kursus su praktika Karo Ligoninėje, kuriai prasidėjus sekcija organizavo mediciniškos tvarsliaivos reikmenis. Šį darbą atlikti Birutietėms padėjo šaulės, skautės, Katalikių Moterų D-jos narės, moterys tautininkės ir įvairių patriotinių korporacijų studentės. Visos atliko gražų darbą tėvynės gynėjams. Birutietėms įnašas iš vergijos išlaisvintai Lietuvai buvo labai didelis. Draugija glaudžiai bendradarbiavo su Ramove. Surinko milžiniškas sumas šalpos ir kultūros reikalams. Buvo pasiruošta pastatyti Kunigaikštienės Birutės paminklą Palangoje. Šį sumanymą įvykdyti uoliai talkino šaulės, skautės ir plačioji visuomenė. Vieta buvo numatyta Tiškevičiaus parko pradžioje, tarp jūros ir Palangos-Klaipėdos autostrados. Šiam vajui per trumpą laiką buvo surinkta 11,000 litų. Deja, visos pastangos ir didžiulė talka buvo okupanto sunaikinta. Viskas nusavinta ir Draugija uždaryta. To baisaus laikotarpio ir paskutinioji D-jos pirmininkė buvo Marija Tumienė. 1955 m. V. 15 d. Veronika Černienė įsteigė skyrių Detroito, kuriam šiuo metu vadovauja ilgametė jos pirmininkė Kristina Daugvydienė, 1956.IV.22. Veronika Nagevičienė įkūrė skyrių Klevelande, 1957.IV.20. Ona Pulkauininkienė suorganizavo skyrių Los Angeles ir 1963 m. V. 29 d. buvo įkurtas skyrius New Yorke. Pirmoji skyriaus pirmininkė Liucija Spera-

kienė. Visų Birutietėjų dėka šiandieną Draugija gyva. Iš ruošiamų koncertų, balių, paskaitų, literatūros vakarų, kulinarijos kursų, pyragų išpardavimų, visuomenei pietų ir privačių aukų buvo šelpiami karo invalidai ir džiovininkai, likę Vokietijoje, tremtiniai ir kaliniai. Sibire, lietuvių Suvalkų trikampyje. Remiama Vasario 16 d. gimnazija, Putnamo seselės, Čikagos Jaunimo namai, Lituanistinės mokyklos, tautiniai namai vietovėse, Skaučių Seserija. Prisidedama aukomis Balfui. Birutietėjų darbai nebaigti, atsiranda kitos spragos. Metai nešasi su savimi fizinės mūsų pačių jėgas ir stipresnės reikalingos padėti silpnesnėms. Tėvynė dar ir šiandieną laukia pagalbos, Sibiro tremtiniai laukia stipresnio kąsnio, šilto drabužio ir gero paguodos žodžio. Čia viešpatauja alkis, kančia, šaltis, visiškas nužmoginimas. Birutietės stengiasi laiškais ar mažomis dovanėlėmis pasiekti nelaiminguosius. Lietuvis apnuogintas, iš jo širdies plėšiamas tikėjimas, brukamas kipšo garbinimas. Lietuvis priverstas susigyventi su esama padėtimi. Metų eiga keičia žmones ir tuo pačiu keičiasi organizacijų nuostatai. Išeivijoje pasikeitė ir Birutietėjų Draugijos nuostatai ir tuo pačiu pasikeitė pavadinimas iš Karininkų Šeimų į Karių šeimų. Atsirado galimybė Draugijai augti, nes į birutietėjų šeimą priimamos visų karių žmonos, dukterys, dukraitės ir seserys. Padidėjus narių skaičiui D-ja tapo pajėgesnė įvairiems darbams. Be šalpos nelaimingiesiems, prisidėjo lietuvių išlaikymas. Birutietėjų namuose turi būti vartojama tik lietuvių kalba. Kaip senovėje vaidilutės neleisdavo užgesti šventajai ugniai, taip dabar birutietės negali leisti nutilti lietuvių kalbai, nes kalba yra tautos gyvybė. Birutietėjų pareiga puoselėti lietuviškąją kultūrą, tradicijas ir papročius. Svetimtaučių kaimynų tarpe skleisti okupanto daromas skriaudas, žmogaus teisių pažeidimą ir vykdomą tautų genocidą. Įrodykime Maskvos klastą, kad po Kremliaus laisvės šūkiu glūdi žiauri sovietinė vergija, kuri siekia paglemžti visą pasaulį. Darniai dirbkime visos artimo ir lietuvių tautos gerojei.

Čikagos Vytauto Didžiojo kp. šaulės - šauliai žygiuoja į Švč. M. M. Gimimo parapijos bažnyčią pasimelsti už Lietuvos laisvę, minint tragiškąjį birželį. Nuotr. C. Genučio

VILNIAUS NEPAMIRŠK, LIETUVI!

SOFIJA AMBRAZEVIČIENĖ

VILNIUS

*Kur Neris per žalius klonius
Plukdo skaidrias vilnis,
Ten, nuo amžių susilenkęs,
Stovi senas Vilnius.*

*Pajuodavęs, susitraukęs,
Jis liūdnai rymoja,
Kur jo jėgos, kur didybė,
Viso ko nustojo . . .*

*Senoj pily, kur gyveno
Lietuvos didikai,
Šiandien drąsiai viešpatauja
Svetimi plėšikai.*

*Aukštam kalne Gedimino,
Kur lietuvius buvo ponas,
Ten išdidžiai plevėsuoja
Skuduras raudonas . . .*

*Vai, tu, Vilniau, mielas Vilniau.
Tu mano gimtine,
Nuo nelauktų atėjūnų
Nieks tavęs negynė.*

FLORIDOS ŠAULIAI

Pompano Beach, Floridoje, šaulių kuopos Aušra šaulys Dr. K. Pautienis kasmet kapų puošimo dieną Pompano Beach, Fla., organizuoja kapų lankymą ir maldas. Pompano Beach ir kaimynystėje yra palaidoti šie lietuviai kariai, šauliai ir kiti: plk. A. Liutermoza, O. Pautienienė, E. Petrauskas, Ona Malkienė, Rudaitis, Mošinskienė, Ungar ir Geistarienė. V. Balčiūnas, buvęs LB pirmininkas, buvo aplankytas iš vakaro, nes jis yra palaidotas kiek toliau Mauzoliejuje.

Dr. K. Pautienio pakviestas, Šv. Liucijos bažnyčios klebonas Čėpanis kapuose sukalbėjo už mirusius maldas. Ant kiekvieno kapo buvo uždėtos gėlės ir lietuviška vėliavėlė. Po kapų lankymo visi susirinko pas ponią Rudaitienę, kur moterys svečius pavaišino kava ir užkandžiais. Prieš valgį kunigas sukalbėjo maldą. K.P.

UŽSIENYJE GYVENANČIUOSE ŠAULIUOSE IŠBLĖSTA LIETUVIŠKA DVASIA

Diskusinis straipsnis, nes yra vienetų,
kur šauliuose lietuviškumo dvasia
labai gyva

Galime save apgaudinėti pagyromis, gražiais žodžiais, bet tai nepadėtų lietuvybei. Pakalbėkime bent kiek atviriau apie užsienyje gyvenančius lietuvius, susimetusius į šaulių kuopas.

Į šaulių greta yra įsijungę nemaža užsienyje gyvenančių lietuvių. Žodis "nemaža" gali būti apgaulingas. Jei kurioje Amerikos vietovėje yra apie 10,000 lietuvių ar lietuviškos kilmės asmenų, tai šaulių sąrašuose priskaičiuoja apie 150 ar kiek daugiau žmonių, jų tarpe vyrų ir moterų. Vietiniai skaito, kad tai "nemažas" skaičius. Iš to 150 kelios dešimtys labai retai pasirodo susirinkimuose, o jei ateina, tai laukia užkandžių, kavos ar kitokių gėrimų. Ar jie teisėtai vadinasi šauliais?

Likusieji, tie "veiklieji", kruta, renigia minėjimus, pagerbimus, dalyvauja išskilmėse net su vėliava ir uniformomis, ruošia balius ar išvykas, atlikusį pelną kam nors paaukvoja. Gražu, reikia dėjaugtis.

Betgi tarp "veikliųjų" daugelis neprenumeruoja "Kario", nežino kas rašoma Tremties Trimite, nieko neišmano apie šaulių veiklą platesne prasme. Sunku patikėti, bet yra net kuopos vadovų, kurie neprenumeruoja "Kario"! Ką bekalbėti apie reikalavimą, kad visi, iki vieno, šauliai, šaulės prumeruotų "Karį". Nebandykite užsiminti, kad tam žurnalui paieškotų (ir surastų) prumeratų kitų asmenų tarpe. Tokiems dalykams reikėtų pakalbėti su pažįstamais, net parodyti keletą žurnalo numerių. Kodėl jiems vargti, jei namuose laukia televizija, kai kieno vadinama "durnias akis". Ją įsijungus gali pamiršti visą lietuviybę, kvailėti pagal amerikietišką standartą.

Į šaulių suruošiamus minėjimus toli gražu ne visi šauliai ateina. Jie paėba suuoja tokius minėjimus padaryti, kitiems užkrauna pareigas, ir viskas.

Sunku sugaudyti jaunimą. Tokie, prašyti įsirašyti į šaulius, neturi ką veikti "senių" susirinkimuose, o

savo — jaunų šaulių — susirinkimų nenori daryti, nes reikėtų lietuviškai galvoti, o dar "baisiau" — lietuviškai kalbėti. . . Jiems daug patogiau pajūryje gulinėti, juo labiau — pašonėje turint minkštai sudėtą merginą, na, ir dar keletą panašių. Amerika, žmogau, čia laisvė — tau atkirs jaunasis šaulys.

Skauduly s lietuviškose šeimo se, kuriose vaikai užauga be stiprios lietuviškos dvasios, tėvams nuo pat mažens neįskiepiant lietuviškos savigarbos, patriotiškumo. Lietuivybė turėtų būti pirmoje vietoje, tik po to eitų kitos tautybės ar kokios nors pramosos.

Šauliai, šaulės — pagalvokite, pasisakykite.

Vienas iš šaulių

Lietuvos Generalinio Konsulo
Vytauto Čekanausko kalba,
pasakyta 1985 m. sausio mėn. 20 d.
Los Angeles, Calif., per knygos
Tikroji Lietuva sukaktuves

Ačiū ponui Ruokiui,
ir sveiki Tikrosios Lietuvos knygos rėmėjai, kurie susirinkote šią dieną išgirsti pirmą kritišką žodį apie šią knygą iš mūsų vietinių žmonių, mūsų laureato pono Gliaudos.

Tikroji Lietuva, aš esu tikras, sukels nemažiau triukšmo lietuviškam pasaulyje taip, kaip ir taip vadinamas knygos pristatymas lietuvių kalbininkų tarpe. Teko spaudoje skaičiuoti, net kelių asmenų, pasireiškimas, kaip tu, sako, gali pristatyti knygą? Gali su knyga, galbūt, supažindinti su jos turiniu, tekstu, bet pristatyti knygą, negyvą daiktą, yra trupučiuką sunkiau.

Panašiai, atrodo, bus ir su šitos, naujos, dokumentinės knygos pristatymu visam lietuviškajam pasauliui. Aš turėjau trupučiuką laiko tą knygą paskaityti. Ne visą, bet dalį peržvelgiau. Yra tikrai labai daug įdomios dokumentinės medžiagos, kuri, galbūt, arba buvo seniai mums užmiršta, arba niekuomet rimtai lietuviškame pasaulyje nepamiršta, bet medžiaga, kuri bus labai reikalinga ateities Lietuvos atstatytojams.

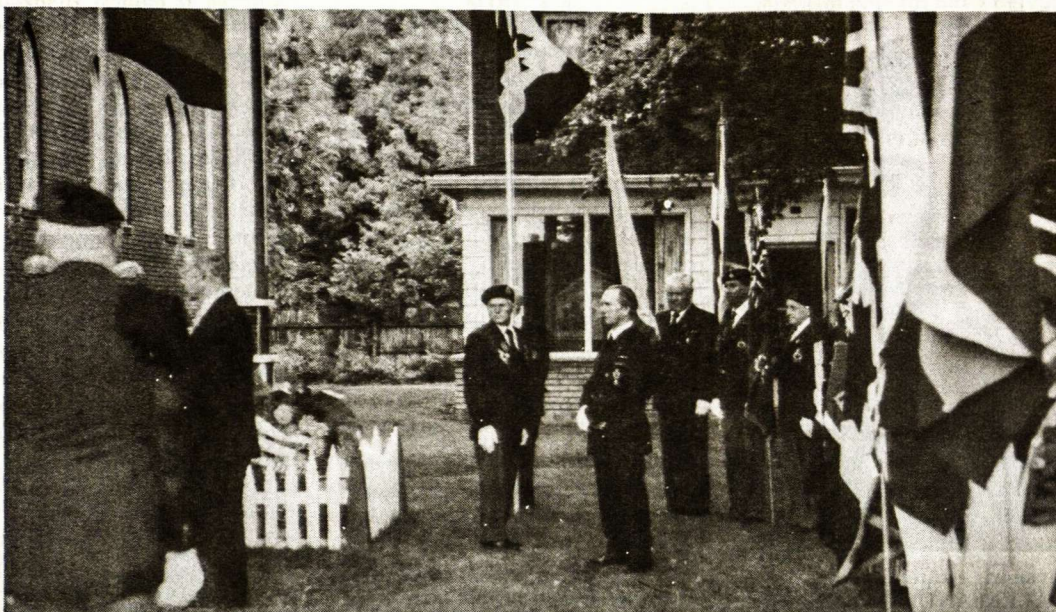
Prisiminkime, kad 1918-tais metais, kai buvo paskelbta Lietuvos nepriklausomybė, buvo sakoma, kad yra atkuriama Lietuva etnografinė ribose. Šitoks apibrėžimas šiandien mūsų tarpe sukelia daug neramumo — kokia tikrai yra Lietuvos etnografinė riba? Ir šitoje knygoje, jeigu dar neįsigijote, siūlau visiems įsigyti, sužinosite ne tik mūsų pačių, lietuvių akimis etnografinės Lietuvos supratimą, bet taip pat ir kitų valstybių autoritetų žmonių ar komisijų pareiškimus, jų nuomones anksti mūsų Nepriklausomybės laikotarpyje, kokia Lietuva, jų akimis, turėtų būti. Taigi.

Galbūt mažai yra valstybių pasaulyje, kurios būtų turėję tiek daug bėdų arba nesusipratimų dėl savo valstybinių sienų. Lietuva yra viena iš tokių, kadangi atsikūrus Lietuvai, reikėjo tartis dėl nepriklausomos Lietuvos sienų ir su latviais, ir su rusais, ir su lenkais, ir su vokiečiais ir, kaip žinoma, Lietuva buvo apkarpyta beveik iš visų pusių, ar anksčiau, ar vėliau, ir mes niekuomet su tokia Lietuva ateityje nesutiksime gyventi.

Aš vieną kartą išsireiškiau, kad mes nesiekiamo Lietuvos nuo Baltijos iki Juodosios jūros. Prie tos minties pasilieku ir šiandien, bet kad Lietuva turėtų apimti didesnę teritoriją, negu kad jinai buvo 1939-tais metais, apribota, aš manau, kad su tuo mes visi sutiksime. Todėl šitas *dokumentų leidinys*, kuriam autorius praleido, arba pašventė, tiek daug savo darbo metų, yra, sakyčiau, labai laiku išvydęs pasaulio šviesą ir reikalingas tikrai rimto dėmesio *dabar*, o ne kaip pasitaikys proga paskelbti, kad vėl atstatome nepriklausomą Lietuvą. Tada bus pervėlu ginčyti, kokios mes Lietuvos norime, užtai *dabar* yra tikras laikas apsispręsti ir rimtai apsišarvuoti žiniomis, kokia ta mūsų tikroji Lietuva, savo ribų atžvilgiu, turėtų būti.

Padėka autoriui už jo pasišventimą šiam darbui, padėka jums už atėjimą šiandien autorių ir jo knygą pagerbti. Ir dar kartą siūlau, nors nesu leidėjas, prašau, įsigykite šį leidinį sau, savo jaunimui ir būsimoms kartoms.

Ačiū jums už dėmesį.

Prie kryžiaus KLB Delhi apylinkės p-kas Jonas Lukšys, jo dešinėje Delhi Royal Canadian Legion Sargeant of Arms Asheal De Greick, DLK Gedimino šaulių kp. p-kas, LŠST garbės narys Stepas Jakubickas, prie vėliavos Gediminas Rugienis ir vėliavų rikiuotė.

DELHI-TILLSONBURG, ONTARIO

1985 m. birželio 16, sekmadienį anksti iš ryto šaulių kuopos pirmininko pavaduotojas Gediminas Rugienis, prie Šv. Kazimiero šventovės esančio kryžiaus, iškėlė Lietuvos tautinę ir Kanados vėliavas.

10:30 val. prie to kryžiaus rikiavosi eisenai į pamaldas D.L.K. Gedimino šaulių kuopos, Delhi Royal Canadian Legion ir Simcoe International Allied Colour Party vėliavų tarnybos su vėliavomis ir tautiniais drabužiais moterys su vainikais.

11 val. ryto pamaldas už žuvusius dėl Lietuvos laisvės ir mirusius Sovietų Rusijos tremtyje atnašavo ir pamokslą pasakė kun. klebonas Laurynas Kemešis, priminęs žiaurius komunistinės sistemos padarinius ir didelę grėsmę visam pasauliui, pavadinęs dvidešimtą amžių kruvinuoju amžiumi, nes istorijoje dar niekad nebuvo tiek daug liejama žmonių kraujo, kaip šiame amžiuje. Laike pamaldų gražiai giedojo parapijos cho-

ras — Apsaugok Aukščiausias tą mylimą šalį ir kitas giesmes. Liturginius skaitymus skaitė Birutė Vytienė. Prie altoriaus aukas nešė tautiniais drabužiais šaulės Monika Rimkuvienė ir Elena Jokubilienė, mišioms patarnavo šaulys Juozas Vitas.

Po pamaldų sugiedojus Lietuvos himną, šauliai, kanadiečiai veteranai su vėliavomis, vainikais ir visuomenė išsirikiavo lauke prie kryžiaus. Čia K.L.B. apylinkės pirm. Jonas Lukšys taręs įžanginį žodį, pakvietė svečių iš Toronto Gairių Senkų, kuris lietuvių kalba nušvietė žiaurią Sovietų Rusijos okupaciją, masinius lietuvių ištremimus į Sibirą, net ir mažus vaikučius, kurie niekuo nebuvo nusikaltę ir net neturėjo supratimo apie Sovietų Rusijos komunizmo sistemą. Sovietiniams okupantams buvo vienintelis nusikaltimas lietuvių tautybė, kur rusiški okupantai buvo suplanavę sunaikinti trečdalį lietuvių tautos. Tik prasidėjęs 1941 m. karas tarp Vokietijos ir Rusijos sutrukdė tą šėtonišką bolševikų planą. Deja, Antro pasaulinio karo pabaigoje, 1944 m., dėl vakariečių didelės paramos ir pa-

taikavimų Sovietų Rusijai, Lietuva antrą kartą buvo Sovietų Rusijos okupuota ir vėl atnaujinti masiniai lietuvių areštai ir trėmimai pagal tą patį šėtonišką bolševikų planą, išspaudusį lietuvių tautai daug ašarų ir kraujo. Tas mintis anglų kalba perskaitė viešnia iš Toronto p. Audronė Beržinytė, kuri ta proga aplankė savo tėvus tabako ūkyje prie Vienanos.

Kankinių atminimui, kaip pagarbos simbolį, prie kankinių kryžiaus padėjo vainikus: Lionė Vitienė — Šaulių ir Bendruomenės, Vanda Jakubickienė — Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio, Frank Jull — Delhi Royal Canadian Legion, Helmut Wosniac — Simcoe International Allied Colour Party ir Aldona Aleliūnienė — Tillsonburgo Lietuvių Ūkininkų klubo. Žuvusių ir mirusių pagarbai dedant vainikus, trimituojant pagerbta vėliavų gerbimu. Pabaigai sugiedojus Marija, Marija, visi dalyviai buvo pakviesti į čia pat esančią parapijos salę, kur visi dalyviai buvo pavaišinti kava ir užkandžiais.

Stepas Jakubickas

Savanoris - kūrėjas šaulys
A. A. ALEKSANDRAS SKOPAS

1985 m. liepos 20 m. liepos 20 d. ryte iškeliavo į amžinybę savanoris-kūrėjas, 11 metų iškankintas Sibire Aleksandras Skopas. Prieš porą metų jis buvo paraližuotas ir šeimai nebegalint juo rūpintis jis buvo patalpintas prieglaudoje. Ten jis ir mirė. Buvo pašarvotas Butkienės šermininėje, Sekmadienį, liepos 21 d. įvyko atsiveikimas, Jūrų kuopos "Klaipėda" šauliai, kuriai velionis priklausė, stovėjo garbės sargyboje. Kalbėjo ALTO Cicero skyriaus valdybos pirm. kpt. A. Juškevičius, kuopos šaulių pirm. J. Mikulis ir R. L. Bendruomenės vardu L. Dubauskienė. Išreikšti šeimai užuojautą, atvyko ir Šv. Antano parapijos administratorius kun. dr. J. Šarkauskas. Jūrų šaulys kun. Rutkauskas sukalbėjo maldas. Liepos 22 d. uniformuoti šauliai, karstą išnešė į Šv. Antano bažnyčią, kur kun. Rutkauskas atlaikė gedulingas pamaldas ir velionis buvo nulydėtas į Šv. Kazimiero lietuviųkapines ir čia kun. Rutkauskas sukalbėjo paskutines maldas. Viena sesė užbėrė saują iš Kauo kapinių atsiveistos Lietuvos žemelės, o rožių ir kitų gėlių žiedai taip pat krito ant karsto. Lietuvos tautinę vėliavą, kuria buvo apdengtas karstas, šaulių pirm. J. Mikulis perdavė vyriausiam šeimos nariui Apolinarui.

Velionis buvo gimęs buvusiam

Daujėnų valsč. Biržų apskr. Vėliau gyveno Pumpėnų m. 1919 m. savanoriu įstojo į Joniškėlio partizanų būrį, vadinamu "Joniškėlio Mirties Batalionu". Kovoms tęsiantis, nukeliavo iki Dauguvos. Pasibaigus kovoms įstojo į policijos tarnybą, Kretingos apskr. Salantų nuovadą. Kaip savanoris jis gavo 9 ha žemės prie pat Salantų miestelio. 1924 m. vedė Platelių valsčiaus raštininkę Elvyrą Rataitę. Salantuose gimė beveik visi 7 jų vaikai: Apolinaras, Magiliona, Algirdas, Edvardas, Aldona, Sofija ir Genė. Iš jų 5 gyvena Amerikoje, o 2 liko atkirsti Rytprūsiuose ir sugrąžinti į okupuotą Lietuvą.

Antrą kartą raudonarmiečiams artėjant prie Lietuvos, policijos tarnautojai planingai pasitraukė į Tilžę. Čia vokiečiai visus nuginklavo, aprenge aviacijos uniformomis ir išvežė į įvairias vietas aerodromų darbams. Raudonarmiečiai 1945 m. pradžioje atkirto Rytprūsius ir Pomeraniją. Daug pabėgėlių buvo išvešti laivais iš Dancigo ir kitų uostų, bet Aleksandras prie Dancigo pateko į raudonarmiečių rankas. Su dideliu transportu per Lietuvą, Latviją ir Estiją buvo nugabentas į Vorkutos anglių kasyklas, kur iškentėjo 11 metų.

Po Stalino mirties, paskelbus amnestiją, 1956 m. sugrįžo į okupuotą Lietuvą. Netrukus jis sužinojo, kad dauguma jo šeimos narių yra Amerikoje ir jis pasiryžo ten nuvykti. Nuvykęs į Maskvą, įsibrovė į JAV Ambasadą ir pasakė, kad jis neišeis, kol negaus leidimo išvykti pas šeimą į JAV. Žmona Elvyra per BALFą padarė iškviatimo dokumentus, bet kartą, jam išėjus į gatvę, milicija jį pačiupo, apmušė ir grąžino į okupuotą Lietuvą.

Pagaliau 1978 m. gegužės 10 d. pasiekė savo tikslą — atvyko į JAV, bet jis jau buvo 80 metų amžiaus, pradžioje dar buvo gana sveikas, bet po dviejų metų, mirus žmonai Aleksandro sveikata ėmė labai šlubuoti. 1983 m. gale tapo paraližuotas ir patalpintas senelių prieglaudoje.

Ilsėkis ramybėje, broli Aleksandrai, šioje svetainėje Amerikos žemėje, nes ramybės Tu tikrai užsitarnavai. Tegul ir Aukščiausias suteikia Tau ramybę.

Įamžinimui velionį Tautos Fonde, laidotuvių dalyviai sudėjo \$200.00.

S. Paulauskas

A.A. JUOZAS GRYBAUSKAS

1985 m. liepos mėn. 2 d. sulaukęs 70 metų amžiaus, širdies smugio ištiktas, mirė Juozas Grybauskas. Jis buvo egzek. sekretorius Šv. Antano Federal Taupymo ir Skolinimo bendrovės Cicero ir Willowbrook. Velionis turėjo savo namus kaimyniniame Berwyn miestelyje, ten gyveno, ten ir mirė.

Garbės šaulys
A. A. JUOZAS GRYBAUSKAS

Juozas Grybauskas buvo gimęs ir augęs Cicero mieste, Ill. Baigęs mokslus pradėjo rūpintis Šv. Antano taupymo bendrove. Antrojo pasaulinio karo metu išėjęs į kariuomenę, bendrovės reikalus paliko tvarkyti savo artimiesiems. Laimingai sugrįžęs iš karo audrų, vėl energingai ėmėsi tvarkyti ir ugdyti šią bendrovę. Jo darbštumo dėka ši bendrovė augo, plėtėsi ir įsigijo ne tik lietuvių, bet ir kitataučių pasitikėjimą.

A. a. Juozas priklausė visai eilei organizacijų: Columbus vyčiams, Šv. Antano parapijos Šv. Vardo dr-jai, Grand-Parkholme V.F.W. postui. Buvo "Klaipėda" jūrų šaulių kuopos Garbės narys. Jis šiai kuopai nupirko vėliavą, dosniai remdavo visus jos parengimus. Liūdi visi kuopos nariai

netekę dosnaus rėmėjo ir garbingo Amerikos lietuvio.

Velionis augino gausią šeimą. Buvo aštuoni vaikai. Du iš jų mirė, o kiti išsimokslino ir sukūrė savo šeimas. Šv. Antano skolinimo ir tautpymo bendrovę perėmė tvarkyti jo sūnus Dennis N. Grybauskas.

A. a. Juozas Grybauskas buvo pašarvotas Petkaus šermeninėje, Cicero. Šalia Amerikos ir veteranų vėliavų, stovėjo ir lietuviška trispalvė bei Klaipėdos jūrųšaulių vėliava. Atsisveikinimo metu visas ceremonijas atliko Columbus vyčiai ir Amerikos karo veteranai.

Laidotuvės įvyko šeštadienį, liepos 6 d. Šv. Antano šventovėje gedulingas mišias už velionio sielą atlaikė kun. J. Šarkauskas, Cicero parapijos administratorius ir Marquette Parko Švč. M. Marijos Gimimo parapijos klebonas A. Zakarauskas. Po pamaldų velionio palaikai buvo nuvežti į Šv. Kazimiero Lietuvių kapines. Buvę ginklo draugai, karo veteranai į amžinybę palydėjo trijų šūvių salvėmis.

Ilsėkis ramybėje, garbingas Amerikos lietuvi!

Ap. Skopas

MIRĖ A.A.

ANELĖ ATKOČAITIENĖ

1985 m. liepos 22 d. atsiskyrė su šiuo pasauliu Anelė Atkočaitienė sulaukus 76 metus. Velionės kūnas buvo pašarvotas Jolandos Zaparackienės laidojimo namuose.

Liepos 24 d. Šv. Antano parapijos klebonas Alfonsas Babonas su atsilankusiais, sukalbėjo rožinį. Po rožinio Jolanda Zaparackienė savo ir jai pavestų organizacijų vardu pareiškė mirusios šeimai užuojautą ir paskaitė M. Putino eilėrašį Bendroji pilis. Po jos atsisveikinimo žodį tarė Dariaus ir Girėno klubo pirmininkas Edvardas Milkauskas ir Šv. Antano parapijos aukų rinkėjų pirmininkas Juozas Kinčius. Atsilankusieji gausiai aukojo Šv. Mišioms ir suaukojo 300 su viršum Tautos Fondui. Gale karsto stovėjo St. Butkaus šaulių kuopos vėliava, sugiedotas Lietuvos himnas.

Liepos 25 d. už a.a. Anelės Atkočaitienės vėlę Šv. Antano bažnyčioje Mišias koncelebravo kunigai: Alfonsas Babonas, Kazimieras Simaitis ir Kazimieras Butkus. Solo giedojo ir vargonavo St. Sližys. Mišiose ir laidotuvėse dalyvavo velionės šeima, giminės ir pažįstami. Po Mišių

amžinam poilsiui buvo nulydėta į Šv. Kapo kapines, kur anksčiau miręs ilsisi jos vyras Jonas. Kun. Alfonsas Babonas ir kun. Kazimieras Simaitis atkalbėjo laidojimo maldas ir visiems sugiedojus Marija, Marija, dėdami ant karsto po gėlę, atsisveikiname su velione. Visi dalyviai buvo pakviesti į Dariaus ir Girėno svetainę pietų.

A. a. Anelė Atkočaitienė buvo gimusi 1909 m. balandžio 10 d. Lietuvoje ir buvo apskri stambaus ūkio šeimininkė, kuri kartu su savo vyru Jonu, Luokės viršaičiu, pavyzdingai tvarkė jį.

II-jo Pasaulinio karo išblokšta gyveno Selegenstadto lietuvių stovykloje, Vokietijoje.

1949 m. atvyko į Ameriką ir apsigyveno Detroito. Gyvendama Detroito, priklausė Šv. Antano parapijai, ALT S-gos Detroito skyriui, St. Butkaus šaulių kuopai, L. Bendruomenei, Lietuvių Namų draugijai, Dariaus ir Girėno klubui ir kitoms.

Nuliūdime liko dukte Kranauskienė su šeima, marti Albina su šeima, kiti giminės ir draugai.

Ilsėkis ramybėje!

A. Grinius

Clevelando šauliai ruošiasi 15 metų veiklos sukakties minėjimui 1985 m. spalio 12 d. Lietuvių Namuose. Ta proga bus išleistas specialus leidinys. Nuotraukoje po darbo Žalgirio ir kar. Juozapavičiaus kuopų valdybų nariai: iš k. į d. sėdi: J. Budrienė, J. Vencienė, D. Vencienė, P. Vencius, O. Mikulskienė, N. Brazulienė, L. Čaplickienė. Stovi iš k. į d.: A. Pautienis, A. Čėsna, E. Prancus, A. Balas, S. Butrimas, J. Mekiša, D. Vaičiūnas ir A. Glodenis. Nuotr. Velykio

UGNIES DAINA

(Tąsa iš Kario 7 nr.)

ANATOLIJUS KAIRYS

EPILOGAS

Būrelis žmonių prie susideginimo vietos, milicininkai juos skirsto, gairuoja, vienam kitam sušeria lazdele, žmonės spraudžiasi, meta geleis, kiti jas surenka ir slepia, milicininkai areštuoja padėjusius, besimeldžiančius, klapančius . . .

MIL. I. Šioje vietoje.

MIL. II. Kas žino. Rodos, kiek toliau.

Niekas nepaliudijo, niekas nematė,
O kurie matė — amžinai tylės.

MIL. I. Juos suėmė? Kiek?

MIL. II. Du šimtus, gal penkis.

Himną giedojo, Marija, Marija.

Kur jų protas. Taip, nesveiki . . .

MIL. I. Sakai, kad nesveiki? Tiek jų daug —

Tūkstančiai nesveikų . . .

Iš tiesų jie nesveiki?

MIL. II. Ar galima abejoti?

Geriau neabejok —

Tave atleis iš darbo.

(Iš kažkur, lyg iš viršaus, atleikia strėlė ir įsibeda į saugomą vietą — strėlės viršūnėje baltas gelės žiedas.)

MIL. I. Serga mūsų žmonės,

Mūsų šalėlė nesveika . . .

MIL. II. Jei valdžia sako, kad nesveika,

Tai nesveika. Ir nekalbėk!

MIL. I skubiai nuima. Tuo laiku ateina Rima su gėlių puokšte ir užmeta ant susideginimo vietos, MIL. II ją suima ir nusiveda, o MIL. I nusineša puokštę.

Tuojau pat atleikia antra strėlė su žydinčia gele viršūnėje, milicininkai stebi suglumę.

MIL. I. Žiūrėk — ir vėl!

MIL. II. Tie žmonės tikrai nesveiki.

MIL. I. Greičiau nuimk.

MIL. II. Kada jie pasveiks, kada . . .

Jie nususuka. Vėl atleikia strėlė ir pataiko į saugomos vietos centrą — šį kartą ant strėlės užverta tautinė vėliavėlė.

MIL. I. Vėliava . . .

MIL. II. Iš dangaus . . .

MIL. I. Negali būti!

MIL. II. Iš dangaus . . .

MIL. I. Ką tu pasakysi . . .

MIL. II. Dievas jiems padeda!

MIL. I. Ššš. . .

Nuima, tačiau atleikia kita strėliukų serija su vėliavėlėmis, po šių daugiau ir t.t. Milicininkai nustoja rinkti.

PABAIGA

Papildymas:

Šios dramos I -me veiksmė (žiūr. Gegužės mėn. Kario 238 p., II skiltis) po Vydo žodžių: "...Visas apvalus pasaulis!" turi sekti šis tarpas:

GAILĖ. Aš girdėjau komentarą

Per Amerikos balsą:

Jei švesime ramiai,

Jei šoksime ir dainuosime,

Ir paradosime vėliavas iškelę—

Reiškia pritariam vergijai!

ROMAS. Savo laisvės atsisakom.

VYDAS. Esame suvirškinti jau!

ROMAS. Kas yra tas "apvalus pasaulis",

Tos į mus žiūrinčios akys?

Kiek ir ką jos mato?

VYDAS. Mato tiek, kiek parodom.

GAILĖ. Iki šiol parodėm nedaug.

VYDAS. Nieko, nieko!

O propagandos laikai!

GAILĖ. Tik skambinam, tik daužom—

Kas iš tokios muzikos, Romai?

ROMAS. Kas iš to, kas iš to . . .

Romas pabraukia per stygas. Į jo skambtelėjimą svaidytojai atsuka ir ateina. Vieni sėdi, kiti stovi, nuotaika rimta.

GAILĖ. (Vydui.) Pas mane darė kratą.

VYDAS. Pas mane — ne.

ROMAS. O pas tavo tėvus?

VYDAS. Aš neturiu tėvų.

AUTORIAUS PASTABOS

APIE ROMĄ KALANTĄ

Yra žinoma, kad Romas Kalanta ir jo artimieji draugai nešiojo ilgus plaukus, dėlto jie buvo pravardžiuojami "ilgaplaukiais", "bitnikais" ir pan.

Tiesa ta, kad nei Romas Kalanta, nei jo draugai nebuvo hipiai, nei valkatos. Ilgi plaukai — išviršinė tautiškai ir patriotiškai nusiteikuso jaunimo, priklausiusio jų sąjūdžiui žymė, lyg ir uniforma. Kartu tai buvo ir apsauga nuo milicijos. Suėmimo atveju — nuo didesnės bausmės. Pav., yra žinoma, kad, jei Vasario 16 d. proga tautinė vėliavą iškelia kokios organizuotos visuomenės narys, jis bus nubautas "už politiką" kelių ar net keiolikos metų kalėjimo bausme, tuo

(nukelta į 375 psl.)

ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

AUKOJO KARIUI:

\$2545.00

Iš Los Angeles LKVS Ramovės sk., DLK Birutės ir Juozo Daumanto Šaulių kp. surengtos gegužinės VIII.11 KARIUI paremti per jų pirm. Z. Korių, pirm. A. Audronienę ir pirm. J. Pažerą. (renginio aukotojai bus paskelbti Nr. 9-85)

\$774.88

Iš A.A.K. Algenio, NY palikimo KARIUI

\$250.00

LKVS Ramovės Clevelando sk. surengtos gegužinės VIII.4; KARIUI paremti aukojo: 11 dol. LKVS Ramovės Clevelando skyrius; po 10 dol.: O. Dailydienė, A. Glodenis, V. Januškis, P. Milašius, Juozas Naujokaitis, A. Spirikaitis; \$5:00 S. Astrauskas, W. Aušrotas, J. Barniškis, A. Balasevičius, J. Balbatas, V. Benokraitis, E. Blumentalis, S. Butrimas, J. Cijunskas, A. Ibenskis, A.A. Jonaičiai, V. Jokūbaitis, F. Jūras, J. Kaklauskas, J. Krištolaitis, A. Lūža, S. Mikalaukas, V. Petrauskas, J. Raškauskas, I. Stankus, J. Šlapelis, V. Vilkutaitis, D. Vaičiūnas, P. Vyšniauskas, E. Pranskus, J. Žagarskas; po \$3.00 V. Bačiulis, V. Miškinis, P. Petraitis; po 2 dol.: P. Bielinis, B. Bernotas, P.

(Atkelta iš 370 psl.)

I. Kriaunaičio iš įvairių pulkų, kariūnų — aspirantų kandidatų ir pasiusti į gusarų pulko trečią eskadroną, kurio vadu buvo gen. št. mjr. Aloyzas Valušis, o būrio vadu ltn. Andriūnas. Lektoriai į gusarų pulką atvykdavo iš karo mokyklos ir įvairių specialybių iš kitur. Kav. kariūnai — aspirantai gaudavo kareivio davinį ir apie 70 litų mėnesiui maisto pagerinimui. Sėkmingai baigę šį kursą, visai nebuvę karo mokykloje, tarp jų ir a.a. Bronius Povilaitis, 1932.IX. 15 d. buvo pakelti į kav. j. ltn. laipsnį.

S.P.

Motiejūnas, I. Muliolis, J. Kazėnas, Račkauskas, A. Rastauskas, P. Šukys, J. Šarkauskas, V. Skirpstas, J. Skavičius, K. Tijūnėlis, J. Virbalis, J. Vencienė; po \$1.00: S. Ignatavičius, P. Tamulionis.

☆

\$100.00

V. Šalkūnas, Australia

\$85.00

Vkt. Sutkus, Vokietija

\$50.00

J. Arlauskas, Australia
V. Bartuška, Australia

\$30.00

DLK Birutės d-jos Sk. Clevelande per pirm. J. Budrienę

\$25.00

El. M. Raštikienė, CA

\$20.00

LKVS Ramovės Hartfordo Sk. per A. Maslauską
Z. Augaitis, Australia
J. Gylis, Australia
P. Mažilis, Australia
M. Karaitis, FL
V. Statkus, IL
V. Trečiokas, CT A.A. sav. kūr. kpt. Jurgiuvi Dragūnevičiui atminti.

\$13.00

G. Biskis, IL
A. Kenstavičius, B.C.

\$10.00

VL. Bosikas, Australia
K. Garliauskas, Australia
Alb. Karsokas, OH
St. Lipčius, Australia
V. Lazauskas, Australia
Aug. Medziauskis, Australia
VL. Miežaitis, FL
P. Naujokaitis, Australia
St. Ramanaukas, Australia
V. Sivickas, Australia
J. Steponavičius, Australia

\$8.00

A. Butas, NY
Vc. Slušnys, MI

\$5.00

VL. Aglinskis, Australia
J. Ališauskas, IL
V. Biliauskas, Australia
K. Grigaitis, CA
L. Krajauskas, FL
Pr. Karpas, Australia
Alf. Rocius, Australia
J. Venckus, Australia
J. Vizbaras, Australia

\$3.00

A. Janušonis, NY
J. Romikaitis, ONT
El. Šarkauskas, OH

\$1.00

(N.N.) Vilnietis

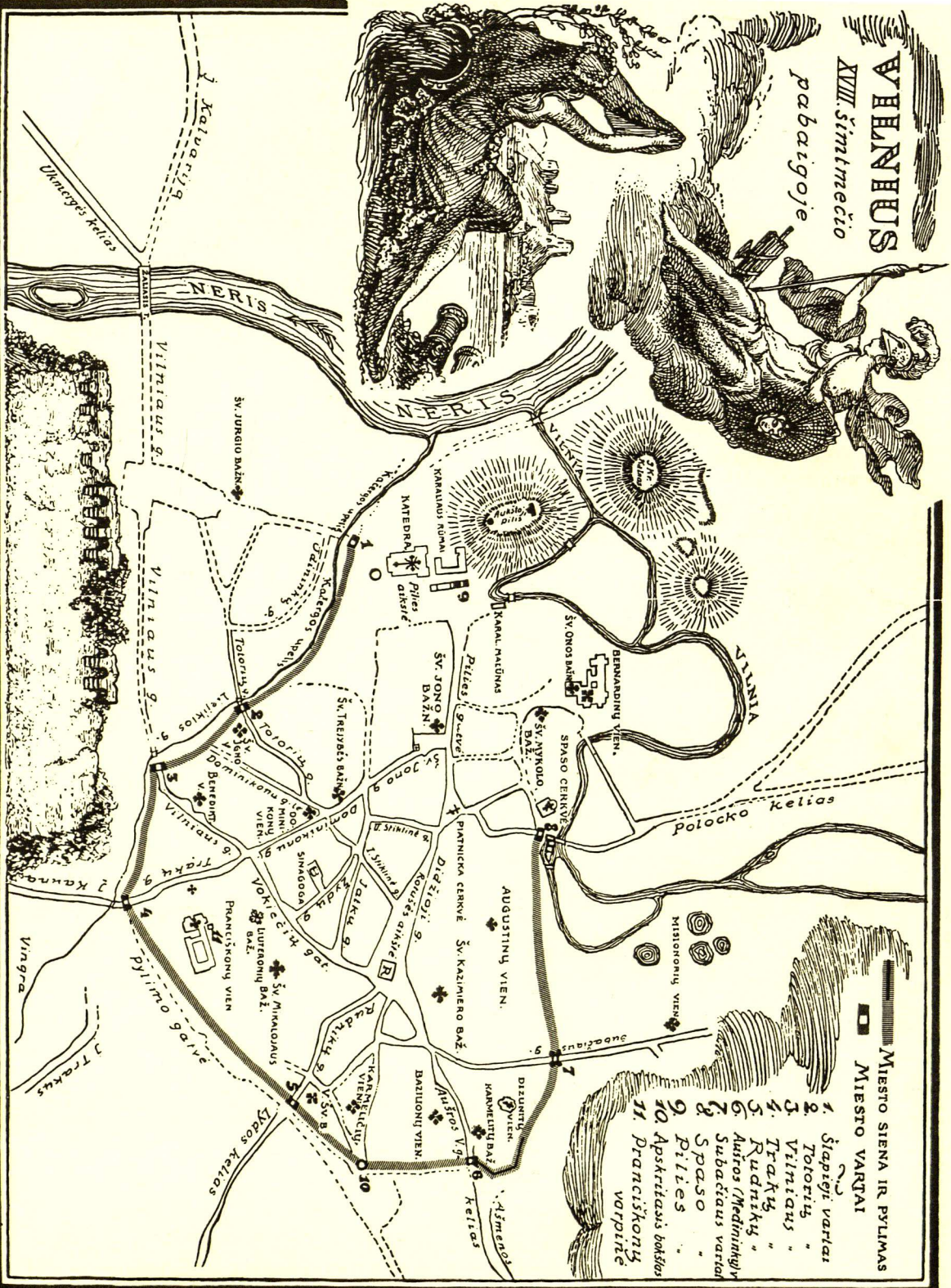
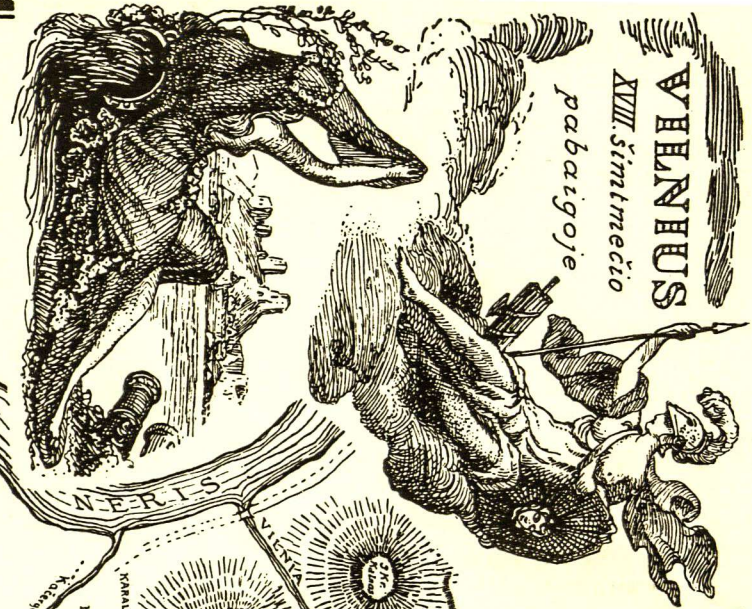
\$182.78

Vytautas Šalkūnas, KARIO atstovas Australijoje, aukojo knygai "Kuni-gaikščių Sąjunga" išleisti.

Visiems nuoširdžiausias AČIŪ!

STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION			
PUBLICATION TITLE		ISSUE DATE	ISSUE PERIOD
PARTS		1932	July-August
Published monthly except July & August		10	\$ 17.00
PUBLISHED BY: 311 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11201 (Albion County)			
OWNER: 311 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11201			
MANAGER: 311 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11201			
EDITOR: 311 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11201			
CIRCULATION DATA FOR PREVIOUS YEAR			
Circulation		Number of Copies	Percentage of Total
1. Total (Net Press Run)		3650	36.50
2. Paid (Including Postage)		76	2.1
3. Free Distribution		3500	95.3
4. Total (Paid and Free)		3576	97.6
5. Paid Distribution		26	0.7
6. Total Distribution		3602	96.1
7. Total (Paid and Free)		3576	97.6
8. Total (Paid and Free)		3576	97.6
9. Total (Paid and Free)		3576	97.6

VILNIUS
XVIII Simtmecio
pabaigoje

- MIESTO SIENA IR PYLIMAS
MIESTO VARGAI
1. Štapių variai
 2. Totorių "
 3. Vilniaus "
 4. Trakų "
 5. Rudnikų "
 6. Aušros (Medininkų) Subačiaus variai
 7. Spaso
 8. Pilies
 9. Apskričiai vakštiniai
 10. Pranciškonų
 11. vorpaitė

Vilnius XVIII amžiaus pabaigoje. Iš "Vilniaus" albumo, redaguoto K. Binkio ir P. Tarulio, Išleisto 1923 metais. Ruszczyco piešinys